

รายงานการวิจัย

รูปแบบกลไกการขับเคลื่อนของสภาองค์กรชุมชนเพื่อส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน
ให้กับชุมชนท้องถิ่นในจังหวัดนครราชสีมา
Mechanism of the Council of Community Organizations to promote the
sustainable development of local communities in Nakhon Ratchasima

ปิยะนันท์ ทรงสุนทรวัฒน์

งานวิจัยนี้ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา
ประจำปีงบประมาณ 2566

รายงานการวิจัย

รูปแบบกลไกการขับเคลื่อนของสภาองค์กรชุมชนเพื่อส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน
ให้กับชุมชนท้องถิ่นในจังหวัดนครราชสีมา

Mechanism of the Council of Community Organizations to promote the
sustainable development of local communities in Nakhon Ratchasima

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปิยะนันท์ ทรงสุนทรวัฒน์

หลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา

งานวิจัยนี้ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา

ประจำปีงบประมาณ 2566

“ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา”

หัวข้อวิจัย	รูปแบบกลไกการขับเคลื่อนของสภาองค์กรชุมชนเพื่อส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนให้กับชุมชนท้องถิ่นในจังหวัดนครราชสีมา
ชื่อผู้วิจัย	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปิยะนันท์ ทรงสุนทรวัฒน์
หน่วยงาน	คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา
ปีที่ทำวิจัยเสร็จ	2566

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) เพื่อศึกษาบทบาทสภาองค์กรชุมชนสภาในการพัฒนาที่ยั่งยืนให้กับชุมชนท้องถิ่นในจังหวัดนครราชสีมา 2) เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลลัพธ์และผลกระทบต่อ การขับเคลื่อนของสภาองค์กรชุมชนสภาในการพัฒนาที่ยั่งยืนให้กับชุมชนท้องถิ่นในจังหวัดนครราชสีมา 3) เพื่อแสวงหารูปแบบกลไกการขับเคลื่อนของสภาองค์กรชุมชนเพื่อส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนให้กับชุมชนท้องถิ่นในจังหวัดนครราชสีมา โดยผู้วิจัยได้ทำการศึกษาเชิงคุณภาพ และเชิงปริมาณ โดยเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพแบบเจาะจงจำนวน 2 กลุ่ม ประกอบด้วย ประธานสภาองค์กรชุมชนและตัวแทนสภาองค์กรชุมชนระดับโซน รวม 17 คน ใช้แบบสัมภาษณ์มีโครงสร้าง และทำวิเคราะห์เนื้อหา ส่วนข้อมูลเชิงปริมาณเก็บข้อมูลจากคณะกรรมการสภาองค์กรชุมชน ทั้ง 27 องค์กรที่ได้รับประมาณ สนับสนุนปีงบประมาณ 2565 รวม 201 คน ใช้แบบสอบถาม วิเคราะห์ค่าเฉลี่ย ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน และนำเสนอแบบพรรณนาวิเคราะห์อภิปรายผล

ผลการศึกษาพบว่า 1) เพื่อศึกษาบทบาทสภาองค์กรชุมชนในการพัฒนาที่ยั่งยืนให้กับชุมชนท้องถิ่นในจังหวัดนครราชสีมา พบว่า การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (ค่าเฉลี่ย 4.28) รองลงมาคือ การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน (ค่าเฉลี่ย 4.24) การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ (ค่าเฉลี่ย 4.23) และการมีส่วนร่วมในการประเมินผล(ค่าเฉลี่ย 4.09 2) เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลลัพธ์และผลกระทบต่อ การขับเคลื่อนของสภาองค์กรชุมชนสภาในการพัฒนาที่ยั่งยืนให้กับชุมชนท้องถิ่นในจังหวัดนครราชสีมา พบว่า งบประมาณ (ค่าเฉลี่ย 4.62) รองลงมา ปัจจัยด้านความสัมพันธ์และความร่วมมือของชุมชน (ค่าเฉลี่ย 4.53) ผู้นำองค์กร (ค่าเฉลี่ย 4.51) คณะกรรมการสภาองค์กรชุมชน (ค่าเฉลี่ย 4.44) การบริหารสภาองค์กรชุมชน (ค่าเฉลี่ย 4.40) และสื่อและเทคโนโลยี (ค่าเฉลี่ย 4.35) และ 3) เพื่อแสวงหารูปแบบกลไกการขับเคลื่อนของสภาองค์กรชุมชนเพื่อส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนให้กับชุมชนท้องถิ่นในจังหวัดนครราชสีมา พบว่า ต้องมีการเป้าหมายที่ชัดเจน โครงสร้างการจัดเครือข่าย ด้านการพัฒนาคณะกรรมการสภาองค์กรชุมชนช่องทางการติดต่อสื่อสาร และการประสานงาน รูปแบบการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ รูปแบบการตรวจสอบการดำเนินกิจกรรมเครือข่าย

คำสำคัญ : รูปแบบกลไกการขับเคลื่อน, สภาองค์กรชุมชน, การพัฒนาที่ยั่งยืน

Research Title	Mechanism of the Council of Community Organizations to promote the sustainable development of local communities in Nakhon Ratchasima
Researcher	Pro.Asist Dr.Piyanan Songsoontorawut
Institute	Humanities and social science Faculty Nakhon Ratchasima Rajabhat University
Year	2023

Abstract

The objectives of this research were to study 1) 1) To study the role of community organization councils in sustainable development for local communities in Nakhon Ratchasima Province. 2) To study factors that result in results and impacts on the drive of community organization councils to develop sustainable development for local communities in Nakhon Ratchasima Province. Nakhon Ratchasima Province 3) To find a model for the driving mechanism of the community organization council to promote sustainable development for local communities in Nakhon Ratchasima Province. The researcher conducted a qualitative study. and quantitative The qualitative data was collected in two specific groups, consisting of community organization council presidents and zone level community organization council representatives, a total of 17 people, using a structured interview form. and do content analysis As for the quantitative data, data was collected from the community organization council committee, all 27 organizations that received estimated support for the fiscal year 2022, totaling 201 people, using questionnaires to analyze the average values. Pearson correlation coefficient and present a descriptive, analytical and discussion of the results.

The results of the study found that 1) To study the role of community organization councils in sustainable development for local communities in Nakhon Ratchasima Province. It was found that participation in decision-making (mean 4.28), followed by participation in operations (mean 4.24) Participation in receiving benefits (mean 4.23) and participation in evaluation (mean 4.09 2) in order to study factors that result in results and impacts on the movement of the community organization

council in development. Sustainable for the local community in Nakhon Ratchasima Province, it was found that the budget (mean 4.62), followed by community relations and cooperation factors (mean 4.53), organizational leaders (mean 4.51), community organization council committees (mean 4.44) administration of the community organization council (mean 4.40) and media and technology (mean 4.35) and 3) to search for a model of the driving mechanism of the community organization council to promote sustainable development for local communities in Nakhon Ratchasima Province, found that there must be a clear goal network organization structure Development of community organization council committees and communication channels and coordination Format of knowledge exchange Network activity monitoring format.

Keywords : Model development, Dispute resolution, Community participation

กิตติกรรมประกาศ

รายงานวิจัย รูปแบบกลไกการขับเคลื่อนของสภาองค์กรชุมชนเพื่อส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนให้กับชุมชนท้องถิ่นในจังหวัดนครราชสีมา ขอขอบพระคุณผู้ทรงคุณวุฒิประกอบด้วย ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วันชัย สุขตาม ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กนกพร นิมพลี และ ดร.ธวัชดา สุวรรณรัตน์ ที่ได้ให้ความอนุเคราะห์ในการตรวจสอบเครื่องมือในการวิจัยทั้งแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ และขอขอบคุณอาสาสมัครที่เข้าร่วมโครงการวิจัยทั้งผู้ให้ข้อมูลแบบสัมภาษณ์เจาะลึก และผู้ตอบแบบสอบถาม

ผู้วิจัยขอขอบคุณกำลังใจจากครอบครัว ที่ให้ความรัก ความห่วงใย และเป็นกำลังใจที่ดีเสมอมา จนทำให้งานวิจัยสำเร็จลุล่วงด้วยดี

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปิยะนันท์ ทรงสุนทรวัฒน์

2566

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ข
กิตติกรรมประกาศ	ง
สารบัญ	จ
สารบัญภาพ	ช
สารบัญตาราง	ซ
บทที่ 1 บทนำ	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	3
ขอบเขตของการวิจัย	4
นิยามศัพท์เฉพาะ	5
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	6
บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	7
แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชน	7
แนวคิดเกี่ยวกับบทบาท	14
แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม	18
แนวคิดของแมคคินซี (McKinsey 7's Framework)	25
แนวคิดกลุ่มผลิตภัณฑ์กลุ่มผลประโยชน์	29
แนวคิดประชาสังคม	35
แนวคิดสภาองค์กรชุมชน	43
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	51
กรอบแนวคิดการวิจัย	54
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย	55
วิธีการศึกษา	55
แผนการดำเนินงาน	60
การวิเคราะห์ข้อมูลและนำเสนอข้อมูล	62

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 4 ผลการวิจัย	63
เพื่อศึกษาบทบาทสภาองค์กรชุมชนสภาในการพัฒนาที่ยั่งยืนให้กับชุมชน ท้องถิ่นในจังหวัดนครราชสีมา	63
เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลลัพธ์และผลกระทบต่อการขับเคลื่อนของสภา องค์กรชุมชนสภาในการพัฒนาที่ยั่งยืนให้กับชุมชนท้องถิ่นในจังหวัด นครราชสีมา	72
เพื่อแสวงหารูปแบบกลไกการขับเคลื่อนของสภาองค์กรชุมชนเพื่อส่งเสริม ให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนให้กับชุมชนท้องถิ่นในจังหวัดนครราชสีมา	83
บทที่ 5 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	87
สรุปผลการวิจัย	87
การอภิปรายผล	92
ข้อเสนอแนะ	95
บรรณานุกรม	96
ประวัติย่อผู้วิจัย	101

สารบัญภาพ

	หน้า
ภาพที่ 2.1 โครงร่างพื้นฐาน 7-S (McKinsey 7-S Framework)	26
ภาพที่ 2.2 กรอบแนวความคิด	54

สารบัญตาราง

		หน้า
ตารางที่ 3.1	แผนการดำเนินงาน	60
ตารางที่ 4.1	ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม	66
ตารางที่ 4.2	ระดับบทบาทการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสภาองค์กรชุมชนในการขับเคลื่อนเพื่อส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนให้กับชุมชนท้องถิ่นในจังหวัดนครราชสีมา	67
ตารางที่ 4.3	ระดับบทบาทการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสภาองค์กรชุมชนในการขับเคลื่อนเพื่อส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนให้กับชุมชนท้องถิ่นในจังหวัดนครราชสีมา ด้านการวางแผน	68
ตารางที่ 4.4	ระดับบทบาทการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสภาองค์กรชุมชนในการขับเคลื่อนเพื่อส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนให้กับชุมชนท้องถิ่นในจังหวัดนครราชสีมา ด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน	69
ตารางที่ 4.5	ระดับบทบาทการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสภาองค์กรชุมชนในการขับเคลื่อนเพื่อส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนให้กับชุมชนท้องถิ่นในจังหวัดนครราชสีมา ด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์	70
ตารางที่ 4.6	ระดับบทบาทการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสภาองค์กรชุมชนในการขับเคลื่อนเพื่อส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนให้กับชุมชนท้องถิ่นในจังหวัดนครราชสีมา ด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล	71
ตารางที่ 4.7	ปัจจัยที่นำไปสู่การมีส่วนร่วมของชุมชนในการขับเคลื่อนของสภาองค์กรชุมชนเพื่อส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนให้กับชุมชนท้องถิ่นในจังหวัดนครราชสีมา	76
ตารางที่ 4.8	ปัจจัยที่นำไปสู่การมีส่วนร่วมของชุมชนในการขับเคลื่อนของสภาองค์กรชุมชนเพื่อส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนให้กับชุมชนท้องถิ่นในจังหวัดนครราชสีมา ด้านผู้นำองค์กร	77
ตารางที่ 4.9	ปัจจัยที่นำไปสู่การมีส่วนร่วมของชุมชนในการขับเคลื่อนของสภาองค์กรชุมชนเพื่อส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนให้กับชุมชนท้องถิ่นในจังหวัดนครราชสีมา ด้านคณะกรรมการสภาองค์กรชุมชน	78

สารบัญตาราง (ต่อ)

	หน้า	
ตารางที่ 4.10	ปัจจัยที่นำไปสู่การมีส่วนร่วมของชุมชนในการขับเคลื่อนของสภาองค์กรชุมชน เพื่อส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนให้กับชุมชนท้องถิ่นในจังหวัดนครราชสีมา ด้านการบริหารสภาองค์กรชุมชน	79
ตารางที่ 4.11	ปัจจัยที่นำไปสู่การมีส่วนร่วมของชุมชนในการขับเคลื่อนของสภาองค์กรชุมชน เพื่อส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนให้กับชุมชนท้องถิ่นในจังหวัดนครราชสีมา ด้านงบประมาณ	80
ตารางที่ 4.12	ปัจจัยที่นำไปสู่การมีส่วนร่วมของชุมชนในการขับเคลื่อนของสภาองค์กรชุมชน เพื่อส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนให้กับชุมชนท้องถิ่นในจังหวัดนครราชสีมา ด้านงบประมาณ	81
ตารางที่ 4.13	ปัจจัยที่นำไปสู่การมีส่วนร่วมของชุมชนในการขับเคลื่อนของสภาองค์กรชุมชน เพื่อส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนให้กับชุมชนท้องถิ่นในจังหวัดนครราชสีมา ด้านความสัมพันธ์และความร่วมมือของชุมชน	82

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

พระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชน พ.ศ. 2551 คือ นโยบายสาธารณะ หรือเครื่องมือทางกฎหมายที่สำคัญ (อนันต์ สิทธิวิวัฒนานนท์, 2558: หน้า 4) ที่มีเจตนารมณ์มุ่งหมายให้เกิดการรับรู้และรับรองสถานภาพและบทบาทของสภาองค์กรชุมชนและสภาองค์กรชุมชนตำบล เสริมสร้างการมีพื้นที่ทางสังคมแก่ประชาชนในการร่วมคิด ร่วมทำ เพื่อแก้ไขปัญหาและพัฒนาชุมชนของตนเองในการพัฒนาอาชีพ รายได้ ที่อยู่อาศัย สิ่งแวดล้อมและพัฒนาคุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ของสมาชิก ทั้งในชุมชนเมืองและชนบท โดยกลไกสภาองค์กรชุมชนตำบลตามพระราชบัญญัติสภา องค์กรชุมชน พุทธศักราช 2551 มีความมุ่งหมายให้เกิดการเสริมสร้างกระบวนการทำงานตามวิถีวิตวัฒนธรรมแบบประชาธิปไตย ดังนั้นการขับเคลื่อนงานสภาองค์กรชุมชนตำบลจึงเป็นพื้นฐานในการสร้างระบอบประชาธิปไตย เนื่องจากวัฒนธรรมการทำงานแบบประชาธิปไตยปรึกษาหารือจะส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย และแผนพัฒนาตำบล แผนพัฒนาจังหวัด และแผนพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจ ระดับประเทศ รวมทั้งมีส่วนร่วมในการติดตามการทำงานของหน่วยงานภาครัฐในทุกกระดับ (กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. 2551 : 11-13)

การจัดตั้งสภาองค์กรชุมชนภาพรวมระดับประเทศนับตั้งแต่ปี พ.ศ.2551 จนถึงปี 2565 มีการส่งเสริมการจัดตั้งสภาองค์กรชุมชนตำบลทั่วประเทศรวม 7,795 แห่ง สมาชิก 254,945 คน และมีกลุ่ม/องค์กรชุมชน/เครือข่ายองค์กรชุมชนรวม 156,280 องค์กรใน 77 จังหวัด (สภาองค์กรชุมชน. 2565 : 2) บทบาทภารกิจของสภาองค์กรชุมชนตำบล ส่วนใหญ่สามารถดำเนินการตามพระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชน มาตรา 21 ในด้านการส่งเสริมและสนับสนุนให้สมาชิกสภาองค์กรชุมชนการอนุรักษ์หรือฟื้นฟูจารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปะหรือวัฒนธรรมอันดีของชุมชนและของชาติได้มากที่สุด (สภาองค์กรชุมชน. 2566 : ออนไลน์) ในขณะที่การรายงานปัญหาและผลที่เกิดขึ้นในตำบล อันเนื่องจากการดำเนินงานใดๆ ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หรือหน่วยงานของรัฐ โดยรายงานต่อองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้อง ยังคงเป็นภารกิจที่สภาองค์กรชุมชนตำบลจำนวนน้อยที่สามารถดำเนินการได้ ด้านผลการดำเนินงานของที่ประชุมในระดับจังหวัดของสภาองค์กรชุมชนตำบล (สภาองค์กรชุมชน. 2566 : ออนไลน์) ปรากฏว่าส่วนใหญ่สามารถดำเนินการตามบทบาทในการส่งเสริม และสนับสนุนให้เกิดความร่วมมือกันระหว่างสภาองค์กรชุมชนตำบล เพื่อให้ประชาชนสามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน ในขณะที่บทบาทในการเสนอข้อคิดเห็นในเรื่องที่ผู้ว่าราชการจังหวัด หรือองค์การบริหารส่วนจังหวัดปรึกษา เป็นภารกิจที่ที่ประชุมในระดับจังหวัดเพียงส่วนน้อยที่สามารถดำเนินการได้ รูปธรรมการดำเนินงานของสภาองค์กรชุมชนในช่วงที่ผ่านมาหลายพื้นที่ ได้แสดงให้เห็นถึงบทบาทของสภาองค์กรชุมชนที่เป็นเครื่องมือในการแก้ไขปัญหาและขับเคลื่อนงานพัฒนาชุมชนท้องถิ่น สร้างเวทีกลางในการปรึกษาหารือเพื่อแก้ไขปัญหาและขับเคลื่อนงานพัฒนาในชุมชนท้องถิ่น การตั้ง เป้าหมายตัวชี้วัดการพัฒนาในการขับเคลื่อน การ

ปกป้องทรัพยากรสิ่งแวดล้อมของชุมชนให้หน่วยงานยุติดำเนินโครงการที่ส่งผลกระทบต่อชุมชน การฝึกพลังร่วมระหว่างชุมชน ท้องที่ ท้องถิ่นในการขับเคลื่อนงานพัฒนาประสานเชื่อมโยงการทำงานร่วมกันระหว่างชุมชน ท้องถิ่น ท้องที่ การวางเป้าหมายการพัฒนาพื้นที่ร่วมกัน ฯลฯ อย่างไรก็ตาม ยังมีสภาองค์กรชุมชนอีกหลายแห่งที่ยังไม่สามารถดำเนินการตามบทบาทภารกิจในการพัฒนาชุมชน ท้องถิ่นได้ตามเจตนารมณ์พระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชน พ.ศ.2551

ตามเจตนารมณ์ของ พระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชน พ.ศ.2551 มาตรา 21 (6) จัดให้มีเวทีการปรึกษาหารือกันของประชาชนเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการให้ความคิดเห็นต่อการดำเนินโครงการหรือกิจกรรมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หรือหน่วยงานของรัฐ หรือเอกชนที่มีผลหรืออาจก่อให้เกิดผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อมหรือทรัพยากรธรรมชาติ สุขภาพอนามัย คุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชน ทั้งนี้ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหรือหน่วยงานของรัฐซึ่งเป็นผู้ดำเนินการหรือเป็นผู้อนุญาตให้ภาคเอกชนดำเนินการต้องนำความเห็นดังกล่าวมาประกอบการพิจารณาด้วย และมาตรา 27 ให้ที่ประชุมในระดับจังหวัดของสภาองค์กรชุมชนตำบล ดำเนินการเรื่องต่างๆ ตาม (3) ส่งเสริมและสนับสนุนให้เกิดความร่วมมือกันระหว่างสภาองค์กรชุมชนตำบลเพื่อให้ประชาชนสามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน ซึ่งเป็นหน้าที่ของสภาองค์กรชุมชนตำบล “ระดับจังหวัด” ที่จะต้องมีการเชื่อมโยงเครือข่ายสภาองค์กรชุมชนในพื้นที่ให้เกิดกระบวนการสร้างความร่วมมือกันระหว่างสภาองค์กรชุมชนตำบลให้เกิดเป็นรูปธรรม

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีสภาองค์กรชุมชนจำนวน 2,908 องค์กร ในจังหวัดนครราชสีมา แบ่งเขตการปกครองออกเป็น 32 อำเภอ 289 ตำบล 3,743 หมู่บ้าน (สำนักงานจังหวัดนครราชสีมา. 2563: 6) รายงานสถิติจำนวนประชากรและบ้าน ประจำปี พ.ศ.2565 จังหวัดนครราชสีมา ชาย 1,294,622 คน หญิง 1,338,585 คน รวมจำนวน 2,633,207 คน มีการจัดตั้งเป็นเครือข่ายสภาองค์กรชุมชนตำบลรวมกันทั้งหมด 334 ตำบล เนื่องจากจังหวัดนครราชสีมา มีสภาพภูมิประเทศและประชากรขนาดใหญ่ จังหวัดจึงมีนโยบายการบริหารงานยุทธศาสตร์ “กลุ่มอำเภอ” เป็นรูปแบบใหม่ของการบริหารงานแบบบูรณาการของจังหวัด เพื่อให้มีความเหมาะสมมากขึ้นในรูปของการรวมกลุ่มอำเภอที่มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงในด้านต่างๆ เข้าด้วยกัน ซึ่งจะช่วยให้การวางกรอบการพัฒนาและการใช้ประโยชน์ทรัพยากรเป็นไปอย่างมีระบบและร่วมกันแก้ไขปัญหาระหว่างอำเภอได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีหลักเกณฑ์และแนวทางในการ คือ 1) ยึดลักษณะเขตพื้นที่มีเส้นทางคมนาคมและรอยต่อระหว่างอำเภอเชื่อมโยงถึงกัน 2) มีศักยภาพในการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์และทิศทางการพัฒนาอำเภอที่สอดคล้องเกื้อหนุนต่อกัน 3) มีความเกี่ยวเนื่องทางเศรษฐกิจ การผลิต การค้า และการลงทุนเพื่อมูลค่าเพิ่มและการได้เปรียบในการแข่งขันร่วมกัน รวมทั้งเป็นการแก้ไขปัญหาเร่งด่วนที่ต้องอาศัยความร่วมมือกัน โดยแบ่งกลุ่มอำเภอออกเป็น 8 โซน ดังนี้ (สำนักงานจังหวัดนครราชสีมา. 2565 : 12)

โซน 1 มี 4 อำเภอ ประกอบด้วย อำเภอเมืองนครราชสีมา, โนนไทย, โนนสูง และเฉลิมพระเกียรติ

โซน 2 มี 4 อำเภอ ประกอบด้วย อำเภอโชคชัย, เสิงสา, หนองบุญมาก และครบุรี

โซน 3 มี 4 อำเภอ ประกอบด้วย อำเภอบัวใหญ่ , บัวลาย, สีดา และโนนแดง

โซน 4 มี 4 อำเภอ ประกอบด้วย อำเภอชุมพวง, ประทาย, ลำทะเมนชัย และเมืองยาง

โซน 5 มี 4 อำเภอ ประกอบด้วย อำเภอเทพารักษ์, สีคิ้ว, ปากช่อง และด่านขุนทด

โซน 6 มี 5 อำเภอ ประกอบด้วย อำเภอคง, ขามสะแกแสง, พระทองคำ, แก้งสนามนาง และบ้านเหลื่อม

โซน 7 มี 3 อำเภอ ประกอบด้วย อำเภอจักราช, พิมาย และห้วยแถลง

โซน 8 มี 4 อำเภอ ประกอบด้วย อำเภอปักธงชัย, วังน้ำเขียว, สูงเนิน และขามทะเลสอ

เครือข่ายสภาองค์กรชุมชนจังหวัดนครราชสีมา ได้ดำเนินการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น ใช้พื้นที่เป็นตัวตั้ง ภายใต้ยุทธศาสตร์ “โคราชหนึ่งเดียว” คือ การขับเคลื่อนงานพัฒนาในทุกมิติ ทั้งด้านสังคม เศรษฐกิจ ทรัพยากร สิ่งแวดล้อม ตลอดจนด้านสุขภาพ โดยมีเป้าหมายเดียวกัน ด้วยพลังของความเป็นหนึ่งเดียวในการร่วมมือเพื่อการแก้ไขปัญหาของพี่น้องชาวโคราช โดยในช่วงที่ผ่านมาได้จัดทำแผนพัฒนาเชิงพื้นที่จำนวน 88 พื้นที่ การเชื่อมโยงการพัฒนาเศรษฐกิจและทุนชุมชน 30 พื้นที่ การพัฒนาผู้เดือดร้อนด้านที่อยู่อาศัย การแก้ไขปัญหาที่อยู่อาศัยตามโครงการบ้านมั่นคง 48 ชุมชน รวม 4,881 ครอบครัว กองทุนสวัสดิการชุมชน 135 พื้นที่ และการจัดการทรัพยากรเกษตรยั่งยืน 50 พื้นที่ และในปีงบประมาณ 2565 มีสภาองค์กรชุมชนได้รับงบประมาณสนับสนุนในการขับเคลื่อนกิจกรรมส่งเสริมคุณภาพชีวิตในพื้นที่ที่มีการขับเคลื่อนกิจกรรมอย่างเป็นรูปธรรม จำนวน 27 สภาองค์กรชุมชน (สภาองค์กรชุมชน. 2566. ออนไลน์)

ผู้วิจัยจึงต้องการศึกษา รูปแบบกลไกการขับเคลื่อนของสภาองค์กรชุมชนเพื่อส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนให้กับชุมชนท้องถิ่นในจังหวัดนครราชสีมา ซึ่งอาศัยภาคส่วนประชาสังคมในการรวมกลุ่มเป็นสภาองค์กรชุมชนในการหาแนวทางการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาแก้ไขปัญหาในแต่ละพื้นที่ เพื่อให้ทราบถึงประเด็นปัญหา วิธีการในการขับเคลื่อนกิจกรรม เพื่อถอดบทเรียนเป็นแนวทางในการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นโดยอาศัยภาคส่วนประชาสังคมที่จะส่งผ่านไปสู่การเกิดความตระหนักในการเข้ามามีส่วนร่วมในการร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมตัดสินใจ ร่วมทำ และร่วมประเมินผลในการขับเคลื่อนกิจกรรมต่างๆในการพัฒนาชุมชนให้เกิดความยั่งยืนต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาบทบาทสภาองค์กรชุมชนในการพัฒนาที่ยั่งยืนให้กับชุมชนท้องถิ่นในจังหวัดนครราชสีมา

2.2 เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลดีและผลกระทบท่อการขับเคลื่อนของสภาองค์กรชุมชนสภาในการพัฒนาที่ยั่งยืนให้กับชุมชนท้องถิ่นในจังหวัดนครราชสีมา

2.3 เพื่อแสวงหารูปแบบกลไกการขับเคลื่อนของสภาองค์กรชุมชนเพื่อส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนให้กับชุมชนท้องถิ่นในจังหวัดนครราชสีมา

3. ขอบเขตของการวิจัย

ในการศึกษา รูปแบบกลไกการขับเคลื่อนของสภาองค์กรชุมชนเพื่อส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนให้กับชุมชนท้องถิ่นในจังหวัดนครราชสีมา เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods Research) ประกอบไปด้วยการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และ การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตในการศึกษาไว้ 3 ด้าน คือ ขอบเขตด้านเนื้อหา ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ขอบเขตด้านระยะเวลา ดังนี้

3.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา

เพื่อศึกษาพระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชน พ.ศ. 2551 นโยบาย และแผน ที่เกี่ยวข้องกับสภาองค์กรชุมชน แนวคิดประชาสังคม แนวคิดกลุ่มผลประโยชน์ แนวคิดการพัฒนาชุมชน แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับแนวความคิดการมีส่วนร่วมของอัสฮอฟ ที่ได้แบ่งรูปแบบการมีส่วนร่วมออกเป็น 4 ประเด็น คือ การวางแผนและตัดสินใจ การมีส่วนร่วมในกิจกรรม การมีส่วนร่วมในการรับประโยชน์จากกิจกรรม การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล

3.2 ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ในการศึกษาเชิงคุณภาพ ประชากรกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ศึกษาคือผู้ให้ข้อมูลสำคัญจากตัวแทนคณะกรรมการสภาองค์กรชุมชน อันประกอบด้วย (1) ประธานสภาองค์กรชุมชนระดับจังหวัด (2) ประธานสภาองค์กรชุมชนระดับตำบล และคณะกรรมการระดับตำบล ซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่างที่มีอายุตั้งแต่ 25 – 60 ปี เลือกองค์กรที่มีความโดดเด่นในแต่ละโซน โซนละ 1 องค์กร คณะกรรมการสภาองค์กรชุมชน องค์กรละ 3 คน รวมจำนวน 15 คน รวมกลุ่มตัวอย่างในการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ 16 คน

ในการศึกษาเชิงปริมาณ ประชากรกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ศึกษา คือ คณะกรรมการคณะกรรมการสภาองค์กรชุมชน ทั้ง 27 องค์กรที่ได้รับประมาณสนับสนุนปีงบประมาณ 2565 จำนวน 405 คน จากการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างด้วยตารางการสุ่มตัวอย่างของเครซี และมอร์แกน (Krejcie and Morgan, 1970 : 607-610) ได้นำเสนอตารางการสุ่มตัวอย่างสำเร็จรูปที่มีประชากรขนาดเล็ก โดยมี ระดับความเชื่อมั่น 95 %(.95) หรือมีความคลาดเคลื่อนที่เกิดขึ้น 5 %(.05) ได้กลุ่มตัวอย่างในการแจกแบบสอบถามจำนวน 201 คน

3.3 ขอบเขตด้านระยะเวลา

ในการศึกษา รูปแบบกลไกการขับเคลื่อนของสภาองค์กรชุมชนเพื่อส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนให้กับชุมชนท้องถิ่นในจังหวัดนครราชสีมา ทำการศึกษาระหว่างวันที่ 1 กุมภาพันธ์ 2566 ถึง 30 กันยายน 2566

4. นิยามศัพท์เฉพาะ

รูปแบบ หมายถึง รูปแบบกลไกการขับเคลื่อนของสภาองค์กรชุมชน ในกระบวนการส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนให้กับชุมชนท้องถิ่นในจังหวัดนครราชสีมา

กลไก หมายถึง สิ่งที่ทำให้ระบบมีการขับเคลื่อนหรือดำเนินอยู่ได้ โดยมีการจัดสรรทรัพยากร มีการจัดองค์การ หน่วยงาน หรือกลุ่มบุคคลเป็นผู้ดำเนินงานของสภาองค์กรชุมชนจังหวัดนครราชสีมา

การขับเคลื่อน หมายถึง การขับเคลื่อนสภาองค์กรชุมชนจังหวัดนครราชสีมา เริ่มตั้งแต่บริบท การก่อตัว การจัดตั้ง จัดตั้ง ขั้นตอนการดำเนินงาน และ รูปแบบ/วิธีการ ที่กลุ่ม เครือข่ายองค์กรชุมชน หรือขบวนการองค์กรชุมชนใช้เพื่อการดำเนินกิจกรรม กิจกรรมงานตามภารกิจของสภาองค์กรชุมชน

สภาองค์กรชุมชน หมายถึง กลุ่ม เครือข่าย องค์กรชุมชน ซึ่งมีการจัดตั้ง จัดตั้งและดำเนินกิจกรรมชุมชนในลักษณะต่าง ๆ ตามพระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชน พุทธศักราช 2551 เป็นเวทีกลางในการพบปะ พูดคุยแลกเปลี่ยนแสดงความคิดเห็น ทำประชาพิจารณ์ ในพื้นที่จังหวัดนครราชสีมา

บทบาทของสภาองค์กรชุมชนจังหวัดนครราชสีมา หมายถึง การขับเคลื่อนสภาองค์กรชุมชนจังหวัดนครราชสีมา ตามพระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชน พุทธศักราช 2551 มาตรา 21 ในรูปแบบการมีส่วนร่วมออกเป็น 4 ประเด็น คือ การวางแผนและตัดสินใจ การมีส่วนร่วมในกิจกรรม การมีส่วนร่วมในการรับประโยชน์จากกิจกรรม การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล ในพื้นที่จังหวัดนครราชสีมา

การพัฒนา หมายถึง กระบวนการเปลี่ยนแปลงของสิ่งใดสิ่งหนึ่งให้ดีขึ้น ทั้งทางด้านคุณภาพ ปริมาณ และสิ่งแวดล้อม ด้วยการวางแผนโครงการและดำเนินงานโดยมนุษย์เพื่อ ประโยชน์แก่ตัวของมนุษย์เอง และการพัฒนาเป็นการแก้ไขปัญหาที่ไม่พึงประสงค์และการไปสู่ เป้าหมายที่ดีกว่า หรือเป็นการแก้ปัญหาและการกระทำให้บรรลุเป้าหมายในการแสวงหาช่องทางเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนในจังหวัดนครราชสีมา

การพัฒนาที่ยั่งยืน หมายถึง การที่สภาองค์กรชุมชนในจังหวัดนครราชสีมา และสมาชิกในชุมชนมีส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนให้กับชุมชนท้องถิ่นในจังหวัดนครราชสีมา ที่เน้นการยังชีพในครัวเรือนและชุมชน การร่วมแลกเปลี่ยนหาแนวทางการแก้ไขปัญหา การสร้างอาชีพเพิ่มรายได้ในชุมชน และการจัดการทรัพยากรธรรมชาติในชุมชน

5. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

5.1 ทราบถึงบทบาทสภาองค์กรชุมชนสภาในการพัฒนาที่ยั่งยืนให้กับชุมชนท้องถิ่นในจังหวัดนครราชสีมา

5.2 ทราบถึงปัจจัยที่ส่งผลลัพธ์และผลกระทบต่อการขับเคลื่อนของสภาองค์กรชุมชนสภาในการพัฒนาที่ยั่งยืนให้กับชุมชนท้องถิ่นในจังหวัดนครราชสีมา

5.3 ได้รูปแบบกลไกการขับเคลื่อนของสภาองค์กรชุมชนเพื่อส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนให้กับชุมชนท้องถิ่นในจังหวัดนครราชสีมา

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษา รูปแบบกลไกการขับเคลื่อนของสภาองค์กรชุมชนเพื่อส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนให้กับชุมชนท้องถิ่นในจังหวัดนครราชสีมา มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาบทบาทของสภาองค์กรชุมชนสภาในการพัฒนาที่ยั่งยืนให้กับชุมชนท้องถิ่นในจังหวัดนครราชสีมา 2) เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลลัพธ์และผลกระทบต่อการขับเคลื่อนของสภาองค์กรชุมชนสภาในการพัฒนาที่ยั่งยืนให้กับชุมชนท้องถิ่นในจังหวัดนครราชสีมา และ 3) เพื่อแสวงหารูปแบบกลไกการขับเคลื่อนของสภาองค์กรชุมชนเพื่อส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนให้กับชุมชนท้องถิ่นในจังหวัดนครราชสีมา โดยมีการทำการศึกษาแนวคิดที่เกี่ยวข้องดังต่อไปนี้

1. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชน
 2. แนวคิดเกี่ยวกับบทบาท
 3. แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม
 4. แนวคิดของแมคคินซี (McKinsey 7's Framework)
 5. แนวคิดกลุ่มผลักดันกลุ่มผลประโยชน์
 6. แนวคิดประชาสังคม
 7. แนวคิดสภาองค์กรชุมชน
 8. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 9. กรอบแนวคิดการวิจัย
- โดยมีรายละเอียดดังนี้

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชน

การพัฒนานั้นจะต้องมีการเปลี่ยนแปลง ปรับปรุง เป็นการเริ่มเปลี่ยนแปลง ปรับปรุง ในทางที่ดีขึ้นกว่าสภาพที่เป็นอยู่เดิมหรือคงไว้สิ่งเก่าที่ได้อยู่แล้ว ให้ดียิ่งขึ้นทั้งทางเศรษฐกิจ การเมือง สังคมและวัฒนธรรม โดยแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนามีรายละเอียดดังนี้

1. ความหมายของการพัฒนา

คำว่า “การพัฒนา” เกิดขึ้นเป็นครั้งแรกโดยนักเศรษฐศาสตร์ซึ่งนำมาใช้เรียกวิธีการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในยุโรปตะวันตก ซึ่งเป็นผลมาจากการปฏิวัติอุตสาหกรรมในคริสต์ศตวรรษที่ 18 และได้รับความนิยมทั่วไปจนกระทั่งองค์การสหประชาชาตินำไปใช้ในการพัฒนาประเทศที่เป็นสมาชิก

อีกด้วย ต่อมานักสังคมศาสตร์สาขาต่าง ๆ ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับความหมายของการพัฒนาที่แตกต่างกันออกไปมาก ทำให้รูปแบบ วิธีการและยุทธวิธีในการพัฒนาประเทศต่าง ๆ มีความแตกต่างกันออกไป แนวคิดของการพัฒนาจึงครอบคลุมถึงด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมืองและวัฒนธรรมด้วย ดังนั้นจึงขอนำเสนอความหมายคำว่า การพัฒนา ตามทัศนะของนักวิชาการไทย ดังนี้

พจนานุกรมราชบัณฑิตยสถานให้ความหมาย การพัฒนา (ราชบัณฑิตยสถาน 2546 : 779) คือ ความเจริญ ทำให้เจริญ การเปลี่ยนแปลงในทางเจริญขึ้น เป็นการกระทำที่ดีขึ้น เปลี่ยนจากสภาพหนึ่งไปสู่อีกสภาพหนึ่งที่ดีกว่า

ดิเรก ฤกษ์หรั่ง (2543 : 282) ให้ความหมายว่า การพัฒนานั้นเป็นกระบวนการ (Process) ที่จะต้องมีองค์ประกอบของเครื่องชี้วัดที่สำคัญและต้องผสมผสานระหว่าง

1. มีการเปลี่ยนแปลง (Change) ในทางบวก ได้แก่ การปรับปรุงเศรษฐกิจและคุณภาพชีวิตเสมอ ถ้าเปลี่ยนแปลงในทางลบไม่ถือว่าเป็นการพัฒนา คือการเปลี่ยนแปลงนั้นจะต้องดีขึ้น เจริญขึ้น งอกงามขึ้น และต้องเกี่ยวข้องกับ 4 แกนหลัก คือคน โครงสร้าง เทคโนโลยีและระบบหรืองาน(รวมทั้งสิ่งแวดล้อมด้วย)

2. การเปลี่ยนแปลงนั้นต้องมีการควบคุม (Control) ทิศทางของการเปลี่ยนแปลงได้ โดยการกำหนดเป็นแผนที่ชัดเจนและนำไปสู่การปฏิบัติที่ดำเนินตามเป้าหมายอย่างเด่นชัดและปรับเปลี่ยนยืดหยุ่นได้ตามความเหมาะสมของสถานการณ์และเวลาที่เปลี่ยนแปลงไป โดยมีจุดเน้นของการพัฒนาโดยประชาชน เพื่อประชาชนและเป็นการพัฒนาแบบยั่งยืน

3. ผลของการพัฒนานั้นต้องเกิดความเสมอภาค (Equity) และการกระจายใหม่ (Redistribution) ในการกระจายความเป็นธรรมในเรื่องรายได้ และการกระจายความเป็นธรรมในเรื่องคุณภาพชีวิต (Quality of Life) แก่กลุ่มคนในสังคมอย่างยุติธรรมและจะต้องทำให้เกิดความเท่าเทียมกันอย่างแท้จริงในเรื่องโอกาส (การศึกษา การทำงาน ความก้าวหน้า ฯลฯ)

สัญญา สัญญาวิวัฒน์ (2547 : 3) กล่าวว่า การพัฒนา คือการเปลี่ยนแปลงตามแผนหรือการเปลี่ยนแปลงที่มีการกำหนดทิศทาง (Planned or Directed Change) นั่นคือการพัฒนาที่มีได้เป็นเรื่องธรรมชาติหากเป็นความพยายามของมนุษย์ที่จะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้น โดยกำหนดทิศทางหรือรายละเอียดเอาไว้ล่วงหน้าว่าจะพัฒนาอะไร พัฒนาอย่างไร ช้าเร็วอย่างไร ใครจะเป็นผู้พัฒนาและเป็นผู้ถูกพัฒนา เป็นต้น

ในความหมายการพัฒนา คือ การทำให้เกิดการปรับเปลี่ยนในทุก ๆ ด้านของสังคมทั้งมวล การพัฒนามีได้เป็นเพียงการพัฒนาด้านรายได้หรือด้านเศรษฐกิจเพียงด้านเดียวและไม่ใช่เรื่องของเทคนิค แต่การพัฒนาเป็นการเปลี่ยนแปลงในแนวความคิดและเปลี่ยนแปลงการกระทำที่เป็นไปในทิศทางที่ดีขึ้น ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงเพื่อตอบสนองความต้องการและก่อให้เกิดคุณภาพชีวิตของ

ประชาชนทุกหมู่เหล่าให้ดีขึ้นจึงเรียกว่าเป็นพลังของชุมชน พลังชุมชนที่เข้มแข็งทรงพลังอำนาจ จึงเกิดจากสภาวะพื้นฐานของชุมชนที่มั่นคงและกระบวนการชุมชนที่ต่อเนื่อง

2. องค์ประกอบของชุมชน

ขณะที่จิม ไอฟ (Jim Ife) (อ้างถึงใน สายัณห์ ไพชาญจิต, 2549 : 13) ได้กล่าวถึงความ เป็นชุมชนว่า มีองค์ประกอบสำคัญ 5 ประการด้วยกัน ได้แก่

1. มีขอบเขต/ขนาดที่ไม่เกินความสามารถของมนุษย์ที่จะสามารถทำความเข้าใจกับคนได้ (Human Scale) คือ มีขนาดตั้งแต่พอประมาณจนถึงใหญ่ ไม่เป็นส่วนตัว มีศูนย์รวมจิตใจที่โยงยึด ผู้คนเข้าด้วยกันอย่างเหนียวแน่น เป็นระบบปฏิสัมพันธ์ของคนส่วนใหญ่ ซึ่งขนาดของหน่วยหรือชุมชน มักมีขอบเขตอยู่ในระดับที่สมาชิกคนหนึ่งสามารถทำความเข้าใจกับคนอื่น ๆ ได้เท่าที่ต้องการ และก็เป็นขนาดที่ทุกคนในนั้นสามารถเข้าถึงและมีส่วนร่วมในกิจกรรมของส่วนรวมได้โดยไม่มีอุปสรรค ชุมชนต้องมีโครงสร้างไม่ใหญ่โตเกินกว่าที่คนที่เป็สมาชิกจะสามารถรู้สึกได้ถึงความเป็นเจ้าของ และรู้สึกว่ามีอำนาจ ควบคุมความเป็นไปในชุมชนได้ซึ่งในความเป็นจริงเราไม่สามารถระบุตัวเลขเฉพาะเจาะจงลงไปได้ว่าจะต้องมีจำนวนคนเท่าไร บางครั้งก็อาจจะเป็นเพียงกลุ่มคนจำนวนไม่กี่คนไปจนถึงเป็นพันเป็นหมื่นหรือจำนวนมากในระดับประเทศก็ได้

2. มีอัตภาวะ (ความเป็นตัวตน) และความเป็นเจ้าของ (Identity and Belonging) ในความเป็นชุมชนโดยทั่วไปมักมีสาระเกี่ยวกับความรู้สึกเป็นเจ้าของแฝงอยู่ หรือไม่ก็มีความยอมรับและเห็นคุณค่าร่วมกันภายในกลุ่มอันเป็นที่มาของคำว่า สมาชิกของชุมชน มีความหมายครอบคลุมคำว่า ความเป็นเจ้าของ การยอมรับจากคนอื่น ๆ ความจงรักภักดีและการยอมรับในความคาดหวังของกลุ่ม ด้วยความเต็มใจ ซึ่งความรู้สึกเป็นเจ้าของหรือเป็นสมาชิกมักจะแทรกเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของความเป็นตัวตนในปัจจุบัน เนื่องจากสถาบันชุมชนที่เคยเอื้อต่อการแสดงตัวตนของคนในอดีตได้คลายความสำคัญลงไปมาก ไม่ว่าจะเป็นตระกูล เผ่า หมู่บ้าน โบสถ์หรือวัด ที่เคยสร้างความรู้สึกร่วมกัน ในขณะที่ทุกวันนี้ สถานที่ทำงานโรงงาน บริษัท องค์กร สถาบันการศึกษา ลักษณะอาชีพ กำลังมีความสำคัญมากขึ้นในฐานะแหล่งกำหนดสถานภาพและบทบาทของบุคคลอย่างเป็นทางการ

3. มีพันธะหน้าที่ (Obligations) สมาชิกของชุมชนต้องมีพันธกิจ หรือภาระหน้าที่ที่ชัดเจนที่รู้สึกได้โดยอัตโนมัติว่าต้องทำอะไรและอย่างไรให้กับชุมชนที่สังกัด โดยสมาชิกเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจการอย่างใดอย่างหนึ่งหรือทุกอย่างของชุมชน เพื่อสร้างและดำรงวิถีชีวิตของชุมชน

4. มีความใกล้ชิดสนิทสนมแบบสังคมชนบท (Gemeinschaft) ชุมชนต้องมีโครงสร้างที่ก่อให้เกิดความใกล้ชิดสนิทสนมของหมู่สมาชิก สมาชิกสามารถมีสัมพันธภาพต่อกันและกันได้ในหลาย ๆ บทบาทในสภาพที่เปิดกว้างสำหรับทุกคน ไม่มีเงื่อนไขที่ส่อไปในทางขีดจำกัดเฉพาะกลุ่มหรือ

เฉพาะพวกซึ่งเป็นเรื่องจำเป็นสำหรับการเสริมสร้างศักยภาพของบุคคลในการที่จะแสดงความสามารถในเรื่องต่าง ๆ ที่จะก่อให้เกิดประโยชน์แก่คนหมู่มากและเป็นคุณแก่ชุมชนโดยตรง

5. มีวัฒนธรรม (culture) ชุมชนเป็นแหล่งกำเนิดของระบบคุณค่า การสร้างสรรค์และการแสดงออกซึ่งวิถีวัฒนธรรมของชุมชนท้องถิ่นใดท้องถิ่นหนึ่งที่ต่างก็มีคุณลักษณะเฉพาะตัวที่ติดตรึงอยู่กับชุมชนนั้น ๆ ซึ่งเป็นกลไกหนุนเสริมให้สมาชิกของชุมชนเป็นผู้ผลิตวัฒนธรรมเพื่อใช้เองมากกว่าเป็นเพียงผู้บริโภควัฒนธรรมที่หยิบยืมมาจากชุมชนอื่น อีกทั้งมีส่วนสำคัญในการสนับสนุนให้เกิดความแตกต่างหลากหลายระหว่างชุมชนต่าง ๆ และเกิดภาวะการณ์มีส่วนร่วมที่กว้างขวางมากขึ้น

โดยสรุปแล้วจะเห็นได้ว่า องค์ประกอบของชุมชนนั้นมีลักษณะที่สำคัญคือมีพื้นที่ มีขอบเขตที่แน่นอนโดยคนในชุมชนท้องถิ่นนั้น ๆ เข้าใจตรงกันถึงขอบเขตและพื้นที่นั้น มีทรัพยากรทั้งที่เป็นธรรมชาติหรือที่มนุษย์สร้างขึ้น รวมถึงมีวัฒนธรรม ประเพณีที่ชุมชนท้องถิ่นสร้างขึ้นหรือรับมาซึ่งสะท้อน รับรู้หรือบ่งบอกได้ถึงความเป็นชุมชน ๆ นั้น

3. การพัฒนาชุมชน

สำหรับการพัฒนาชุมชนนั้นมีแนวคิดพื้นฐานอยู่ที่การสรรหากระบวนการ แนวทางรูปแบบของกิจกรรมหรือโครงการที่หนุนเสริมการพัฒนาโดยเปิดโอกาสให้ชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมพัฒนาชุมชนของตนเอง โดยวางอยู่บนแนวทางดังต่อไปนี้ (โกวิทย์ พวงงาม, 2553 : 126-129)

1. คนมีความสำคัญที่สุด (man is a most important) กล่าวคือ การพัฒนาชุมชนเชื่อมั่นในศักยภาพหรือพลังความสามารถของคน เพราะการดำรงอยู่หรือการล่มสลายของชุมชน การพัฒนาหรือการเสื่อมถอยของชุมชน ขึ้นอยู่กับคนในชุมชนเป็นสำคัญ จึงต้องให้คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนาด้วยดังนั้นจึงต้องพัฒนาคนให้มีศักยภาพในการพัฒนาตนเองและชุมชน รวมทั้งสร้างมาตรฐานในการดำรงชีวิตหรือมีคุณภาพชีวิตที่ดีมีความพร้อมที่จะพัฒนาชุมชนของตนเอง

2. การมีส่วนร่วมของประชาชน (people participation) กล่าวคือ การมีส่วนร่วมของประชาชนถือเป็นหัวใจของการพัฒนาโดยยึดหลักของการมีส่วนร่วมที่ว่า ประชาชนมีส่วนร่วมคิด ร่วมวิเคราะห์ร่วมวางแผน ร่วมปฏิบัติงาน ร่วมประเมินผล และร่วมรับผลประโยชน์ที่เกิดขึ้น ซึ่งอาจจะกล่าวได้ว่า การพัฒนาชุมชนนั้นเป็นของประชาชน โดยประชาชน และเพื่อประชาชนนั่นเอง

3. การช่วยเหลือตนเอง (aided self-help) โดยการช่วยเหลือตนเองเป็นแนวทางในการพัฒนาที่ยึดเป็นหลักการสำคัญประการหนึ่งคือ ต้องพัฒนาให้ประชาชนพึ่งตนเองได้มากขึ้น โดยมีรัฐให้การช่วยเหลือสนับสนุนในส่วนที่เกิดขีดความสามารถของประชาชน ตามโอกาสและหลักเกณฑ์ที่เหมาะสม

4. การพึ่งตนเอง (self-reliance) โดยการพึ่งตนเองเป็นความเชื่อในศักยภาพและพลังความสามารถของชุมชน แนวคิดของการพัฒนาชุมชนจึงเชื่อมั่นว่าการเสริมสร้างขีดความสามารถของ

ประชาชนและชุมชนนั้นทำให้คนสามารถที่จะพัฒนาชุมชนได้ด้วยตนเอง สามารถสร้างชุมชนให้มีความเข้มแข็งและพึ่งตนเองได้

5. ความคิดริเริ่มของประชาชน (initiative) เป็นแนวคิดในการทำงานกับประชาชนโดยยึดหลักการที่ว่า ความคิดริเริ่มต้องมาจากประชาชน ซึ่งต้องใช้วิธีแห่งประชาธิปไตยและหาโอกาสกระตุ้นให้การศึกษา ให้ประชาชนเกิดความคิดและแสดงออกซึ่งความคิดเห็นอันเป็นประโยชน์ต่อหมู่บ้าน ตำบลเป็นแนวความคิดที่เชื่อมั่นในสิทธิเสรีภาพของคน การพัฒนาชุมชนต้องเกิดจากความต้องการที่แท้จริงของประชาชนในชุมชน โดยประชาชนเป็นผู้ริเริ่มในการศึกษาวิเคราะห์ปัญหา จัดทำแผนและโครงการไม่ใช่ถูกกำหนดโดยบุคคลหรือหน่วยงานนอกชุมชน การดำเนินงานพัฒนาในขั้นตอนต่าง ๆ ต้องให้ประชาชนในชุมชนเป็นผู้ริเริ่มและรับผิดชอบ หน่วยงานนอกชุมชนอื่น ๆ เป็นหน่วยที่สนับสนุนส่งเสริมเท่านั้น แนวความคิดดังกล่าวนี้จะเกิดขึ้นได้โดยวิธีให้การศึกษาแก่คนในชุมชนจนมีความรู้ความสามารถในระดับที่เรียกว่า “คิดเป็นทำเป็น” จนสามารถที่จะค้นหาปัญหา วิเคราะห์ปัญหา กำหนดวิธีการแก้ไขปัญหาและดำเนินการแก้ไขปัญหาด้วยตนเอง

6. ความต้องการของชุมชน (felt-needs) การพัฒนาชุมชนต้องให้ประชาชนและองค์กรประชาชนคิดและตัดสินใจบนฐานความต้องการของชุมชนเอง เพื่อให้เกิดความคิดที่วางแผนเป็นของประชาชนและจะช่วยกันดูแลรักษาต่อไป

7. การใช้ทรัพยากรในชุมชน (community natural resources utilize) การพัฒนาชุมชนย่อมเป็นไปเพื่อประโยชน์ของชุมชนดังนั้นผลประโยชน์ในการพัฒนาของชุมชนโดยอ้อมต้องเกิดขึ้นกับชุมชนนั้น จึงต้องใช้ทรัพยากรต่าง ๆ ของชุมชน เช่น คน เงิน วัสดุอุปกรณ์ทุนทางสังคมและทรัพยากรต่าง ๆ ไม่พึ่งพาชุมชนอื่น ๆ ในการพัฒนาชุมชนของตนเอง เพราะแต่ละชุมชนต่างก็มีความจำเป็นที่จะต้องใช้ทรัพยากรเพื่อการพัฒนาชุมชนของตนเช่นเดียวกัน

8. ชีตความสามารถของชุมชนและรัฐบาล (community and government capacity) การพัฒนาชุมชนมุ่งเน้นให้ดำเนินการโดยคนและทรัพยากรในชุมชนเป็นสำคัญ เพราะรัฐบาลมีขีดความสามารถจำกัด ทั้งด้านบุคลากร งบประมาณและระบบการบริหาร ส่วนชุมชนก็มีขีดจำกัดในเรื่องความไม่พร้อมของคนและทรัพยากรที่ใช้ในการพัฒนาไม่เพียงพอ ดังนั้น การดำเนินงานพัฒนาชุมชนจึงต้องคำนึงถึงขีดความสามารถของชุมชนและรัฐบาล กล่าวคือ ชุมชนที่มีความพร้อมมากก็พึ่งตนเองให้มาก ชุมชนที่มีความพร้อมน้อย รัฐบาลก็ให้การสนับสนุนมากขึ้น ขีดความสามารถของชุมชนและรัฐนี้จะต้องได้สัดส่วนและสอดคล้องซึ่งกันและกัน

9. การร่วมมือกันระหว่างรัฐกับประชาชน (co-operations between government with people) การพัฒนาชุมชนจะประสบความสำเร็จได้ต้องเกิดจากการร่วมมือกันระหว่างรัฐบาลและประชาชนไม่ปล่อยให้ฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดรับผิดชอบเพียงฝ่ายเดียว เพราะทั้งรัฐบาลและประชาชนในชุมชนต่างก็มีข้อจำกัดไม่สามารถดำเนินงานชุมชนให้มีประสิทธิภาพได้เต็มที่ดังกล่ามาแล้ว การร่วมมือ

ระหว่างรัฐบาลและประชาชนนี้ต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานของการช่วยเหลือตัวเอง การใช้ทรัพยากรในชุมชน การมีส่วนร่วมของประชาชน และการสนับสนุนส่งเสริมของรัฐบาลอย่างเหมาะสมเป็นสำคัญ

10. การพัฒนาแบบบูรณาการ (integrated development) การพัฒนาชุมชนต้องดำเนินการไปพร้อม ๆ กันหลาย ๆ ด้าน จะมุ่งเพียงด้านใดด้านหนึ่งไม่ได้เพราะกิจกรรมในการพัฒนาชุมชนมีหลายกิจกรรม การดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ต้องสอดคล้องและเป็นแนวทางเดียวกันเพื่อการประหยัดแรงงาน งบประมาณ และเวลาที่ใช้การดำเนินงานพัฒนาชุมชนจึงต้องประสานงานกับคนหน่วยงาน องค์กรต่าง และงบประมาณจึงจะประสบความสำเร็จ

11. ความสมดุลในการพัฒนา (development as equality) การพัฒนาชุมชนต้องดำเนินการไปพร้อมกันทุกด้านไม่มุ่งในเรื่องใดเรื่องหนึ่งโดยเฉพาะ เพราะกิจกรรมมีความเกี่ยวข้องกันอย่างใกล้ชิด จึงต้องคำนึงถึงความสมดุลในการพัฒนาด้วย เช่น ความสมดุลระหว่างการพัฒนากับสิ่งแวดล้อม ความสมดุลระหว่างสิ่งที่ป็นรูปธรรมกับนามธรรม ความสมดุลระหว่างการพัฒนาวัตถุกับการพัฒนาจิตใจของคน ความสมดุลระหว่างเพศและวัย ความสมดุลระหว่างภูมิปัญญาท้องถิ่นกับภูมิปัญญาสากล เป็นต้น

12. การพัฒนาชุมชนเป็นการศึกษาภาคชีวิต (lifelong education) คือมีลักษณะเป็นการให้คำปรึกษาแก่ประชาชนทุกเพศวัยอย่างต่อเนื่องกันไปตลอดชีวิต เป็นการให้การศึกษาที่เน้นให้รู้จักตนเองรู้จักโลก และเรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมกับสรรพสิ่งทั้งที่เป็นมนุษย์ธรรมชาติหรือสิ่งเหนือธรรมชาติ อันก่อให้เกิดปัญญาเพื่อปรับสภาพความเป็นอยู่ให้สอดคล้องสมดุล การศึกษาภาคชีวิตเป็นเครื่องมือสำคัญซึ่งจะทำให้มีความสามารถปรับตัวเองอยู่ในชุมชน และสังคมได้อย่างเป็นสุขตามอัตภาพ

โดยสรุปแนวคิดการพัฒนาชุมชนคือกระบวนการในการหนุนเสริมให้พื้นที่และกลุ่มคนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่นั้นมีพัฒนาการที่ดีขึ้นทั้งในด้านบริบทในการดำเนินชีวิตและวิถีชีวิตของผู้คน โดยมีกระบวนการในการพัฒนาผ่านคนที่อาศัยอยู่ในชุมชน ผ่านกระบวนการมีส่วนร่วม การเรียนรู้ร่วมกัน และร่วมกันพัฒนาโดยอาศัยทรัพยากรและทุนที่มีอยู่ในชุมชน และการหนุนเสริมจากหน่วยงานภาครัฐ ในลักษณะการมีส่วนร่วมจากภายในและภายนอก ซึ่งหากกระบวนการในการพัฒนามีการจัดการที่ดี ย่อมส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของคนที่อยู่ในชุมชนและนำไปสู่ความเจริญด้านกายภาพในเชิงพื้นที่ด้วย

4. เป้าหมายของการพัฒนาชุมชน

การพัฒนาชุมชนนั้นแม้จะมีกระบวนการ วิธีการที่หลากหลาย รวมถึงมีเป้าหมายของการพัฒนาที่หลากหลาย แต่โดยหลักการแล้วมีเป้าหมายสำคัญ 2 ประการ คือ การพัฒนาคนให้มีความสุขและการพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็ง (โกวิทย์ พวงงาม, 2553 : 160-162) กล่าวคือ

1. การพัฒนาคนให้มีความสุข คือ ให้เป็นคนที่มีคุณภาพ มีคุณธรรม มีความสุขสงบจิตใจที่เยือกเย็น อารมณ์แจ่มใส มั่นคง ไม่มีความเครียด สุขุม มีเมตตา กรุณา เอื้ออาทรต่อผู้อื่น รู้จัก

ประมาณตน มีความพอเพียง เข้าใจในสัจธรรมของชีวิตมองโลกในแง่ดีมีสุขภาพสมบูรณ์แข็งแรง เป็นต้น

2. การพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็ง ชุมชนที่เข้มแข็งมีลักษณะดังนี้

2.1 มีจิตสำนึกชุมชน คือสมาชิกสำนึกกว่าตนเองเป็นเจ้าของชุมชน มีความตั้งใจที่จะรับผิดชอบปัญหาต่าง ๆ ร่วมกับบุคคลอื่น ๆ อย่างเท่าเทียมกันและสมานฉันท์ยอมรับในศักยภาพของกันและกัน ยอมรับในความหลากหลายของสมาชิก เป็นต้น

2.2 มีจิตวิญญาณชุมชน คือ สมาชิกมีความจงรักภักดีต่อชุมชน อุทิศตนเพื่อชุมชน หวงแหนชุมชน มีสิ่งยึดเหนี่ยวร่วมกัน เช่น ศาสนา เครือญาติหรือความสัมพันธ์ทางสังคมแบบต่าง ๆ ความมีจิตวิญญาณชุมชน ทำให้เกิดความยินดีมีความมุ่งมั่นและเกิดพลังมหาศาล เป็นพลังที่ทำให้คนและชุมชนมีความสุขร่วมกัน จิตวิญญาณชุมชนเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นต่อเนื่องจากการมีจิตสำนึกของชุมชน ทำให้สมาชิกของชุมชนมีจิตใจที่แข็งแกร่ง มีความพร้อมที่จะรวมพลังกันเพื่อพัฒนาชุมชนของตนต่อไป

2.3 เป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้คือสมาชิกร่วมกันเรียนรู้หรือเรียนรู้ร่วมกันเป็นกลุ่ม มีความตื่นตัวอยู่ตลอดเวลา รู้ข่าวคราวในด้านต่าง ๆ ทั้งทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม มีองค์ความรู้เกี่ยวกับชุมชนของตนที่เป็นผลจากการปฏิบัติหรือประสบการณ์ที่ได้รับร่วมกัน เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่นำไปสู่การตัดสินใจร่วมกันผ่านการแลกเปลี่ยนข้อมูลและความคิดร่วมกัน และนำไปใช้ในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ของการพัฒนาชุมชนร่วมกันไม่ใช่การดำเนินงานโดยบุคคลใดบุคคลหนึ่ง

2.4 มีองค์กรชุมชนเข้มแข็ง คือ สมาชิกรวมตัวกันอย่างเหนียวแน่นด้วยจำสำนึกชุมชนและจิตวิญญาณชุมชน ผนึกกำลังกันเป็นกลุ่มและองค์กรเพื่อร่วมกันแก้ไขปัญหาและพัฒนาชุมชน อันเป็นผลของการเรียนรู้ร่วมกันไม่ใช่เป็นแบบต่างคนต่างทำ

2.5 มีการจัดการชุมชนที่ดีคือ สมาชิกของชุมชนมีความสามารถในการจัดการตนเอง กลุ่มและชุมชนได้วางแผน จัดกระบวนการดำเนินงานและประเมินผลการพัฒนาชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2.6 มีเครือข่ายชุมชน คือ มีกระบวนการเชื่อมโยงสมาชิกในกลุ่มและองค์กรชุมชนต่าง ๆ เข้าด้วยกัน ด้วยระบบการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพด้วยความสมานฉันท์ทำให้เกิดการรวมจิตสำนึกและจิตวิญญาณของสมาชิกและองค์กรชุมชนต่าง ๆ ให้มีพลังเข้มแข็งร่วมกัน เรียนรู้และพัฒนาชุมชนจนประสบความสำเร็จ

2.7 มีภาวะผู้นำชุมชน คือผู้นำในการพัฒนาชนบทเป็นผู้ประสานความคิดของสมาชิก ไม่ผูกขาดความคิดหรือเป็นเจ้าของชุมชนเพียงผู้เดียว พร้อมทั้งจะเรียนรู้แลกเปลี่ยนข้อมูลและความคิดเห็นกับผู้อื่น ผนึกตัวเองเข้ากับชุมชนได้อย่างแนบแน่น ร่วมทำประโยชน์เพื่อชุมชน สามารถเชื่อมประสานสมาชิกกลุ่มและองค์กรชุมชนได้เป็นอย่างดี

2.8 เป็นชุมชนพึ่งตนเองได้คือ สมาชิกของชุมชนมีความเข้มแข็งพอที่จะช่วยเหลือหรือพึ่งตนเองได้ทั้งในทางเศรษฐกิจ การเมือง การปกครอง สังคมและวัฒนธรรมทั้งในยามปกติและเมื่อประสบกับภาวะวิกฤตต่าง ๆ ทำให้สามารถดำรงรักษาชุมชนเอาไว้ได้

2.9 เป็นชุมชนสงบสุข ชุมชนเข้มแข็งเป็นผลสืบเนื่องมาจากการพัฒนาคนให้มีคุณภาพ มีคุณธรรมและมีความสุข เมื่อคนมารวมกันเป็นชุมชนและสร้างชุมชนให้สงบสุขแล้ว ชุมชนก็มีความเข้มแข็งไม่เปื่อยยุ่ยอันบรรลุเป้าหมายของการพัฒนาชุมชน

2.10 เป็นชุมชนที่ยั่งยืน ชุมชนเข้มแข็งเป็นชุมชนที่ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรต่าง ๆ ให้หมดสิ้นไป แต่ดำรงรักษาสิ่งแวดล้อมทั้งสิ่งแวดล้อมธรรมชาติสิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมและทรัพยากรต่าง ๆ ของชุมชนไว้ได้แล้วสืบทอดต่อไปให้ลูกหลานไม่ล่มสลายโดยง่าย

โดยสรุป การพัฒนาชุมชนนั้นเป็นไปเพื่อจุดมุ่งหมายสำคัญคือการพัฒนาคน และการพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็ง โดยมุ่งหมายว่าหากคนได้รับการพัฒนาที่แล้วย่อมเป็นคนดีเป็นที่ยอมรับของสังคมและชุมชนซึ่งผลต่อความเข้มแข็งของชุมชนเพราะหากคนมีคุณภาพ มีศักยภาพ ก็เป็นภาพสะท้อนถึงความเข้มแข็งของชุมชนนั้น ๆ อย่างไรก็ตามการพัฒนาคนอย่างเดียวย่อมไม่เพียงพอ ต้องพัฒนาบริบทสภาพแวดล้อมของชุมชนด้วยซึ่งมีองค์ประกอบหลายด้วยกัน โดยหนึ่งในนั้นเรื่องของ “การเมืองค์กรชุมชนที่เข้มแข็ง” ซึ่งสื่อให้เห็นว่ากลุ่ม/องค์กรต่าง ๆ ในชุมชนนั้นมีความสำคัญเพราะโดยความหมายของกลุ่ม/องค์กรแล้วคือการรวมตัวกันของคนหลาย ๆ คน ของกลุ่มหลาย ๆ กลุ่มซึ่งหากกลุ่ม/องค์กรเหล่านี้ได้รับการพัฒนาที่ดีให้มีความเข้มแข็งแล้วย่อมมีส่วนช่วยหนุนเสริมให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็งเช่นกัน

แนวคิดเกี่ยวกับบทบาท

การศึกษาเรื่องแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาท ผู้วิจัยนำเสนอเป็น 3 ประเด็น คือ ความหมายของบทบาท ลักษณะของบทบาท ความสำคัญของบทบาท และประเภทของบทบาท ตามลำดับดังนี้

1. ความหมายของบทบาท

ความหมายของคำว่า บทบาท หากพิจารณาตามรากศัพท์ หมายถึง “ทำทำตามบทว่าตามบท บทบาทตามความหมายนี้จึงหมายถึง การกระทำหรือการแสดงตามสถานภาพที่ตนถือครองอยู่” (พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน. 2542 : 602)

บทบาท ตรงกับคำในภาษาอังกฤษว่า role เป็นเรื่องของพฤติกรรมและหน้าที่ความรับผิดชอบ (function) เพื่อเป็นการแสดงให้เห็นว่า เมื่อบุคคลดำรงตำแหน่งใด ก็ควรแสดงพฤติกรรมให้ตรง และเหมาะสมกับหน้าที่ ความรับผิดชอบนั้น

มีได้ให้ความหมายของคำว่า บทบาทหรือ role ไว้ ดังต่อไปนี้

ลูม (Lum, 1979 : 128) กล่าวว่า บทบาท หมายถึง เป็นหน้าที่ที่บุคคลหนึ่ง พึงกระทำ เมื่อเข้าครอบครองตำแหน่งใดตำแหน่งหนึ่ง ซึ่งรวมถึงหน้าที่ตามตำแหน่งและความคาดหวังโดยเกี่ยวข้องกับบุคคลและสังคม การกระทำนั้น ต้องขึ้น อยู่กับบรรทัดฐานของสังคมด้วย

ทอมมี (Tomey, 1992 : 146) กล่าวว่า บทบาท หมายถึง การกระทำหรือการแสดง พฤติกรรมของบุคคลที่เป็นไปตามความคาดหวังตามตำแหน่งในอาชีพหรือตำแหน่งที่สังคมกำหนดขึ้น ซึ่งโครงสร้างของบทบาทประกอบด้วย ลักษณะที่เฉพาะของแต่ละบุคคล การแสดงพฤติกรรมและ ตำแหน่งที่ครองอยู่

ประเสริฐ แยมกลิ่นฟุ้ง และคณะ (2546 : 73) ได้อธิบายไว้ว่า บทบาท คือ พฤติกรรมที่ คาดหวังสำหรับผู้ที่อยู่ในสถานภาพต่าง ๆ ว่าจะต้องปฏิบัติอย่างไร (Role Expectation) เป็นบทบาท ที่คาดหวังโดยกลุ่มคนหรือสังคมเพื่อทำให้คู่สัมพันธ์มีการกระทำระหว่างกันทางสังคมได้รวมทั้ง สามารถคาดการณ์พฤติกรรมที่จะเกิดขึ้นได้

รพีพรรณ สุวรรณณัฐโชติ (2550 : 66) ได้ให้คำจำกัดความของบทบาทไว้ว่า เป็นแบบ แผนของความต้องการ เป้าหมายของความเชื่อ ความรู้สึก ทศนคติ คุณค่าและการกระทำที่สมาชิกใน สังคมคาดหวังว่าควรเป็นไปตามลักษณะของชนิดตำแหน่งที่มีอยู่หรืออาจกล่าวได้สั้น ๆ ว่าบทบาท คือ พฤติกรรมที่คาดหวังว่าบุคคลที่อยู่ในสถานภาพนั้นควรจะประพฤติหรือปฏิบัติ เช่น บทบาทของพ่อก็ คือทำหน้าที่เลี้ยงดูลูกให้เป็นคนดีรู้จักทำมาหากิน เป็นต้น

นักสังคมวิทยาและนักจิตวิทยาได้อธิบายความหมายของบทบาทไว้อีกคือ บรูม (Broom) และเซลซนิก (Selznick, 1977: 34-35 อ้างถึงใน งามพิศ สัตย์สงวน, 2541 : 105) ได้ให้ ความหมายไว้ดังนี้

1. บทบาทที่กำหนดไว้หรือบทบาทตามอุดมคติ (The Socially Prescribed or Ideal Role) เป็นบทบาทที่กำหนดสิทธิและหน้าที่ของตำแหน่งทางสังคมไว้

2. บทบาทที่ควรกระทำ (The Perceived Role) เป็นบทบาทที่แต่ละบุคคลเชื่อว่า ควรกระทำในหน้าที่ตำแหน่งนั้น ๆ ซึ่งอาจไม่ตรงตามบทบาทที่กำหนดไว้ไม่ตรงตามอุดมคติทุก ประการและอาจแตกต่างกันไปในแต่ละบุคคลก็ได้

3. บทบาทที่กระทำจริง (The Performed Role) เป็นบทบาทที่แต่ละบุคคลได้ กระทำไปจริงตามความเชื่อความคาดหวัง ตลอดจนความกดดันและโอกาสที่จะกระทำในแต่ละสังคม ในช่วงระยะเวลาหนึ่ง

กล่าวได้ว่า บทบาท หมายถึง การแสดงออกหรือการทำหน้าที่ของบุคคลซึ่งสมาชิกคนอื่น ของสังคมมุ่งหวังให้ทำภายใต้สถานการณ์ทางสังคมอย่างหนึ่ง โดยถือเอาฐานะและหน้าที่ทางสังคมของบุคคลนั้นเป็นมูลฐาน

2. ลักษณะบทบาท

เบอร์โล (Berlo, 1966: 153) ได้ให้แนวความคิดเกี่ยวกับลักษณะบทบาทไว้ดังนี้

1. บทบาทที่ถูกกำหนดไว้ (Role Prescriptions) คือ บทบาทที่กำหนดไว้เป็นระเบียบอย่างชัดเจนว่าบุคคลที่อยู่ในบทบาทนั้นจะต้องทำอะไรบ้าง
2. บทบาทที่กระทำจริง (Role Descriptions) คือ บทบาทที่บุคคลได้กระทำจริงเมื่ออยู่ในบทบาทนั้น ๆ
3. บทบาทที่ถูกคาดหวัง (Role Expectations) คือ บทบาทที่ถูกคาดหวังโดยผู้อื่นว่าบุคคลที่อยู่ในบทบาทนั้น ๆ ควรกระทำอย่างไร

ลินเดอร์สมิตและคณะ (Lindersmith and Others, 1975: 400 อ้างถึงใน งามพิศ (2532 : 105)

กล่าวว่า บทบาทของคนใดคนหนึ่งจะต้องประกอบด้วยลักษณะดังนี้

1. ต้องเป็นแบบหรือลักษณะเฉพาะของตนเอง
2. พฤติกรรมในสถานการณ์ที่กำหนดให้นั้นจะต้องพอเหมาะกะกับลักษณะเฉพาะของตน
3. ภูมิหลังของการกระทำที่เกี่ยวข้องกับสิ่งอื่น ๆ จะเป็นตัวชี้แนวทางในการกระทำที่จะเกิดขึ้น

4. ในการแสดงบทบาทนั้น ๆ จะต้องมีการประเมินผลด้วยตัวเองและผู้อื่น

ส่วนโคเฮิน (Cohen, 1979: 35) ได้เสนอเกี่ยวกับบทบาทไว้ดังนี้

1. บทบาทที่ถูกกำหนด (Prescribed Role) เป็นบทบาทที่สังคมกำหนดไว้ให้ต้องปฏิบัติหน้าที่ตามบทบาทใดบทบาทหนึ่งแม้ว่าบุคคลบางคนจะไม่ได้ประพฤติตามบทบาทที่คาดหวังโดยผู้อื่น เรายังคงยอมรับว่าบุคคลจะต้องปฏิบัติตามบทบาทที่สังคมกำหนดให้

2. บทบาทที่ปฏิบัติจริง (Enacted Role) เป็นวิธีการที่บุคคลได้แสดงหรือปฏิบัติออกมาจริงตามตำแหน่ง

3. บทบาทที่กระทำจริงเป็นบทบาทที่เจ้าของสถานภาพได้กระทำจริง ซึ่งอาจเป็นบทบาทที่สังคมคาดหวัง หรือเป็นบทบาทที่ตนเองคาดหวัง หรืออาจเป็นบทบาทตามที่สังคมคาดหวัง และตนเองคาดหวังด้วย

จากแนวคิดเกี่ยวกับบทบาทในรูปแบบต่าง ๆ ที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่า ถ้าบทบาททั้งหลายมีความสอดคล้องกัน โดยเฉพาะบทบาทตามความคิดของผู้อยู่ในตำแหน่ง บทบาทที่ผู้อื่น

คาดหวัง บทบาทที่ปฏิบัติจริงและบทบาทที่ผู้อื่นรับรู้ก็จะเป็นความสัมพันธ์ทางสังคมที่ราบรื่น แต่ถ้าบทบาทดังกล่าวไม่สอดคล้องกันเช่น บทบาทที่ปฏิบัติจริงไม่ตรงกับบทบาทที่ผู้อื่นคาดหวัง

3. ประเภทของบทบาท

ในการศึกษาประเภทของบทบาท ได้มีผู้จำแนกประเภทของบทบาทไว้อย่างหลากหลาย ดังนี้

Broom และ Selznick (1973: 36อ้างถึงใน จารุพร เฟิงสกุล, 2545 : 13) ได้จำแนกบทบาทออกเป็น

1. บทบาทตามอุดมคติ (Ideal Role) เป็นบทบาทในอุดมคติที่มีการกำหนดสิทธิหน้าที่ระบุเป็นลายลักษณ์อักษรหรือมีตัวบทกฎหมาย ระเบียบ กำหนดให้กระทำกิจกรรมในตำแหน่งหน้าที่นั้น ๆ

2. บทบาทที่เป็นจริง (Performed Role) เป็นบทบาทที่บุคคลได้กระทำจริงซึ่งจะขึ้นกับการสังเคราะห์จากความเชื่อความหวังการรับรู้และประสบการณ์ของผู้ที่เข้ามาดำรงตำแหน่ง ทั้งยังต้องพิจารณาถึงความกดดัน ขีดจำกัด และโอกาสในแต่ละสังคม ในระยะเวลานั้น ๆ ด้วย

3. บทบาทที่ควรปฏิบัติ (Perceived Role) เป็นบทบาทที่ผู้ดำรงตำแหน่ง เชื่อหรือหวังว่าควรกระทำตามตำแหน่งที่ได้รับ แต่ยังไม่ได้กระทำ ซึ่งอาจจะไม่เหมือนกับบทบาทในอุดมคติ(ไม่มีอยู่ในระเบียบ, กฎหมาย) และบทบาทที่กระทำจริง นอกจากนี้บทบาทที่ควรกระทำยังขึ้นกับความแตกต่างขององค์การความคิดนึก ประสบการณ์และการรับรู้ของผู้ดำรงตำแหน่งแต่ละคนด้วย

จักรรัช ธีระกุล (2542 : 45-46) ได้กล่าวถึง ประเภทของบทบาทมีองค์ประกอบดังต่อไปนี้

1. ข้อบัญญัติของสังคม (Prescribed Role) หรือบทบาทอุดมคติบทบาทอุดมคติจะกำหนดสิทธิและหน้าที่ให้กับตำแหน่งทางสังคม เช่น จะบอกให้ทราบถึงความคาดหวังต่อผู้เป็นพ่อและแม่ว่าสังคมมีไว้อย่างไร เข้ามีพันธะต่อใครอย่างไร และจะเรียกร้องจากใครได้แค่ไหนเพียงไร

2. บทบาทที่บุคคลเข้าใจ (Perceived Role) ซึ่งจะขึ้นอยู่กับความเชื่อที่บุคคลเข้าใจว่า จะต้องทำในตำแหน่งเฉพาะของเขา รวมทั้งการตีความสถานการณ์ของบุคคลเองซึ่งไม่จำเป็นจะต้องตรงกับบทบาทอุดมคติในทำนองเดียวกัน บุคคลซึ่งเราจะต้องติดต่อดังนั้นก็อาจแตกต่างกันในด้านแนวความคิด ดังนั้นในการพิจารณาบทบาทที่บุคคลกระทำต่อกันนั้นไม่พึงสรุปเอาว่าบรรทัดฐานต่าง ๆ ของสังคมนั้นจะได้รับการยอมรับหรือเข้าใจจากบุคคลต่าง ๆ ไปในแนวเดียวกัน

3. บทบาทที่เป็นจริง (Actual Role) เป็นบทบาทที่บุคคลลงมือกระทำจริง ๆ ซึ่งสิ่งที่บุคคลปฏิบัติจริงนั้นอาจเกินเลยไปกว่าความเชื่อทางสังคม ความคาดหวังของคนอื่นหรือความเข้าใจของบุคคลเองแต่ขึ้นกับเงื่อนไขของบุคลิกภาพเฉพาะตัว และประสบการณ์ของเขาเองด้วย

โดยสรุป บทบาทเป็นพฤติกรรมของบุคคลที่แสดงตามตำแหน่งหรือสถานะทางสังคมที่บุคคลนั้น ๆ ดำรงตำแหน่งอยู่ ซึ่งประเภทของบทบาทมี 3 ลักษณะ คือ 1) บทบาทที่ตนเองหรือบุคคลที่ดำรงตำแหน่งนั้นคาดหวังว่าตนเองควรมีบทบาทอย่างไร 2) บทบาทคาดหวังจากผู้อื่น หรือจากสังคมต้องการให้บุคคลที่อยู่ในตำแหน่งนั้น ๆ แสดงพฤติกรรมหรือปฏิบัติตามตำแหน่งหน้าที่ที่ทางสังคมครอบครองอยู่ เรียกว่า บทบาทที่สังคมกำหนด และ 3) บทบาทที่เป็นจริง หรือพฤติกรรมที่บุคคลนั้น หรือบุคคลที่ดำรงตำแหน่งได้กระทำจริง เรียกว่า บทบาทที่เป็นจริง

แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม

การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นการที่ประชาชนที่อยู่ร่วมกันในชุมชน แสดงออกถึงความประสงค์ที่จะมีส่วนร่วมในการให้ความร่วมมือ เพื่อให้กิจกรรมที่ส่งผลกระทบต่อสังคมได้รับการแก้ไขหรือปรับปรุงให้เหมาะสมกับสภาพชุมชนที่ต้องการดำเนินชีวิตอยู่ร่วมกันต่อไปโดยปกติสุข ในที่นี้จึงขอเสนอแนวคิดของนักวิชาการหลายท่านที่ได้ศึกษาและรวบรวมไว้ ดังนี้

1. ความหมายของการมีส่วนร่วม

การมีส่วนร่วมได้มีผู้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมไว้หลายทัศนะ ดังนี้

โกวิทย์ พวงงาม (2553 : 67) การมีส่วนร่วม หมายถึงกระบวนการของกลุ่มองค์กร ชุมชนมีการร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมลงมือปฏิบัติ โดยมีความเข้าใจในปัญหาของตนและตระหนักถึงสิทธิของตนที่มีต่อสิ่งนั้น ซึ่งความรู้สึกเหล่านั้นจะเกิดขึ้นได้ด้วยการที่บุคคลได้รับข้อมูลใหม่ที่ช่วยเพิ่มอำนาจ ความคิด และโอกาสได้ร่วมวิเคราะห์ และตัดสินใจกำหนดเป้าหมายในกิจกรรมเหล่านั้น

อรทัย ก๊กผล (2548 : 8) ได้ให้ความหมายไว้ว่าเป็นกระบวนการซึ่งประชาชนหรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ได้มีโอกาสแสดงทัศนะแลกเปลี่ยนข้อมูลและความคิดเห็น เพื่อแสวงหาทางเลือก และการตัดสินใจต่างๆ ที่เกี่ยวกับโครงการที่เหมาะสมและเป็นที่ยอมรับร่วมกัน ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องจึงควรเข้าร่วมในกระบวนการนี้ ตั้งแต่เริ่มต้นจนกระทั่งถึงการติดตามและประเมินผล เพื่อให้เกิดความเข้าใจ และการรับรู้ เรียนรู้ การปรับเปลี่ยนโครงการร่วมกัน ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อทุกฝ่าย

ประพัฒน์ กังวานพนิชย์ (2550 : 67) ได้กล่าวถึง การมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ว่า การเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้าร่วมเป็นกรรมการของหน่วยงาน หรือเข้าร่วมในการดำเนินกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งของหน่วยงาน หรือเข้าร่วมแสดงความคิดเห็น เพื่อการดำเนินงานของหน่วยงานที่รับผิดชอบในการจัดการบริหารการศึกษา รวมทั้งการมีส่วนร่วมของปัจเจกบุคคล และการมีส่วนร่วมของกลุ่ม

อมรพรรณ ประจันตวนิชย์ (2550 : 25) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมไว้ว่า การที่บุคคลตัดสินใจอย่างมีเหตุผล ในการมีส่วนร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมตัดสินใจ ร่วมปฏิบัติตลอดจนร่วมติดตามและประเมินผล รวมทั้งร่วมรับผิดชอบในฐานะผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในกิจกรรม หรือกระบวนการอย่างใดอย่างหนึ่งของกลุ่มคนหรือองค์การที่มีความเกี่ยวข้องกัน ทางด้านจิตอาารมณ์และสังคม

สำนักงาน ก.พ.ร. (2552) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมไว้ว่า กระบวนการที่ประชาชนหรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วน ได้มีโอกาสเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการ

ตัดสินใจ โดยนาความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของประชาชนหรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่เกี่ยวข้อง ทุกภาคส่วนมาเป็นองค์ประกอบในการแสวงหาทางเลือกตัดสินใจ และกำหนดแนวทางหรือนโยบายสาธารณะที่ภาครัฐจะดำเนินการที่เหมาะสม และเป็นที่ยอมรับร่วมกัน

เมตต์ เมตต์การ์ณจิต (2553 : 71) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมไว้ว่า การเปิดโอกาสให้บุคคลหรือกลุ่มบุคคลเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรม ไม่ว่าจะ เป็นทางตรงหรือทางอ้อมในลักษณะของการรับรู้ ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมตัดสินใจ ร่วมติดตาม ผลการเปิดโอกาสให้เข้าร่วมกิจกรรม จะได้รับประโยชน์ในด้านการนำเอาความรู้ความสามารถ (talent) และทักษะ (skill) ของคนในองค์กรหรือท้องถิ่นแล้วแต่กรณีมาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อสังคม

จอมพงศ์ มงคลวนิช (2554 : 53) ได้กล่าวถึงการมีส่วนร่วมไว้ว่า การเปิดโอกาสให้บุคลากรมีความเชื่อมโยงใกล้ชิดกับการดำเนินงาน เกิดผลดีต่อการขับเคลื่อนองค์การหรือเครือข่าย เพราะมีผลในทางจิตวิทยา เป็นอย่างยิ่งกล่าวคือ ผู้ที่เข้ามามีส่วนร่วมย่อมเกิดความภาคภูมิใจที่ได้เป็นส่วนหนึ่งของการบริหาร ความคิดเห็นถูกรับฟังและนำไปปฏิบัติ เพื่อการพัฒนาและที่สำคัญผู้มีส่วนร่วมร่วมจะมีความรู้สึกเป็นเจ้าของโครงการหรือองค์การความรู้สึกเป็นเจ้าของจะเป็นพลังในการขับเคลื่อนองค์การและหน่วยงานที่ดีที่สุด

สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมเป็นการเน้นให้เห็นความสำคัญของประชาชนที่อยู่ร่วมกัน ชุมชนได้แสดงออกถึงความต้องการที่จะมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่ส่งผลกระทบต่อตนเอง ชุมชนและโดยประชาชนร่วมกันแก้ไขปรับปรุงกิจกรรมเหล่านั้นไม่ว่าโดยทางตรงหรือทางอ้อม ในลักษณะของการร่วมรับรู้ ร่วมทำ ร่วมคิด และร่วมตัดสินใจ ให้เหมาะสมกับสภาพของชุมชนที่ตนเองอาศัยอยู่อย่างปกติสุข และเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามเป้าหมายที่กำหนด

2. ลักษณะการมีส่วนร่วม

การมีส่วนร่วมของบุคคลกลุ่มบุคคลในการกระทำใด ๆ สามารถทำได้หลายลักษณะหรือหลายรูปแบบ ดังนี้

Cohen และ Uphoff (1981: 45) ได้แบ่งชนิดของการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็น 4 ชนิด ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ซึ่งประกอบด้วย การกำหนดความต้องการ การจัดลำดับความสำคัญ การเลือกนโยบาย โดยเป็นกระบวนการต่อเนื่องไปเรื่อย ๆ ตั้งแต่ตัดสินใจในระยเริ่มต้น ระยวางแผน ระยดำเนินการทำกิจกรรม และการตัดสินใจปฏิบัติตามแผนที่วางไว้

2. การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการเป็นการมีส่วนร่วมปฏิบัติโดยให้การสนับสนุนด้านทรัพยากร การมีส่วนร่วมบริหารจัดการ การประสานขอความร่วมมือ

3. การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับผลประโยชน์นั้น นอกจากความสำคัญของผลประโยชน์ในเชิงปริมาณ และเชิงคุณภาพแล้ว ยังจะต้องพิจารณาถึงการกระจายผลประโยชน์ภายในกลุ่มด้วย ซึ่งรวมทั้งผลประโยชน์ในทางบวกและผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นในทางลบที่เป็นผลเสียต่อโครงการ ซึ่งจะเป็นประโยชน์และเป็นโทษต่อบุคคลและสังคมด้วย

4. การมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผล ซึ่งเป็นการมีส่วนร่วมในการควบคุมตรวจสอบการดำเนินการกิจกรรมทั้งหมด สิ่งสำคัญที่จะต้องสังเกต คือ พิจารณาจากความเห็นชอบและความคาดหวังที่สามารถเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของบุคคลในกลุ่มต่างๆ ได้

โกวิทย์ พวงงาม (2553 : 85) ได้เสนอวิธีการให้กลุ่มองค์กรในชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมดังต่อไปนี้

1. การร่วมคิด การร่วมคิดสร้างวิสัยทัศน์ขององค์กรโดยร่วมกันคิดว่า ภาพความสำเร็จที่ควรเกิดขึ้นในอนาคต คืออะไร โดยใช้ข้อมูลพื้นฐานขององค์กรภายใต้ทิศทางการพัฒนาประเทศของโลกการจัดให้มีกิจกรรมสร้างวิสัยทัศน์จะช่วยให้เกิดการสร้างจิตสำนึกในการร่วมกันปฏิบัติงานพัฒนาจะทำให้คนเห็นปัญหา เห็นความจำเป็นที่ต้องแก้ปัญหาและรวมกลุ่มกัน เพื่อแก้ปัญหา เปรียบเสมือนการตั้งปณิธานร่วมกันว่าเราต้องการให้เกิดอะไรขึ้น และจะก้าวไปสู่ความฝันตามวิสัยทัศน์ต้องทำอะไรบ้างการร่วมคิดยุทธศาสตร์ว่าจะทำให้เกิดการรวมกลุ่มเพื่อสร้างพลังความเข้มแข็งของคนในชุมชน

2. การจัดทำแผนร่วมกันหลังจากได้คิดวิสัยทัศน์และยุทธศาสตร์ที่กำหนดร่วมกันไว้แล้วนั้นจะต้องมีการวางแผนการดำเนินงานร่วมกันของคนในองค์กรต่าง ๆ ที่รวมกลุ่มกันขึ้นในแผนการดำเนินงานนั้น อาจจะมีโครงการหรือกิจกรรมต่าง ๆ ที่ต้องดำเนินการเพื่อเป็นการปัญหา และเป็นการพัฒนา เพื่ออนาคตการวางแผนจะช่วยให้เกิดระบบการจัดการ เป็นการกระจายอำนาจการตัดสินใจของสมาชิกในกลุ่ม ที่ได้แสดงความคิดเห็นร่วมกันแต่ต้นการปฏิบัติกิจกรรมตามแผนจึงจะเป็นไปได้

3. ร่วมปฏิบัติเป็นการรวมคนในกลุ่มต่าง ๆ ให้ทำงานร่วมกันตามแผนที่วางไว้ภายใต้จิตสำนึกที่จะแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นให้เป็นไปตามภารกิจที่ตกลงกันไว้ ในการปฏิบัติงานต้องอาศัยความร่วมมือจากองค์กรอื่นเพื่อร่วมปฏิบัติกิจกรรมนั้นให้ประสบความสำเร็จ

4. ร่วมติดตามผล ประเมินผลการติดตามผล ประเมินผลการดำเนินงาน ที่กลุ่มได้คิดปฏิบัติร่วมกันนั้น จะทำให้ทราบความก้าวหน้าของการปฏิบัติงานทราบปัญหาอุปสรรค เพื่อมาร่วมกันคิดหาทางแก้ปัญหา ทำให้มีความเข้มแข็งและปฏิบัติงานได้อย่างต่อเนื่อง อันจะส่งผลให้เกิดการพัฒนาขององค์กร

5. ร่วมรับประโยชน์ผลจากการที่ทุกคนทุกองค์กรได้ร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมปฏิบัติ และเกิดผลตามที่ตั้งจุดประสงค์และเป้าหมายไว้ทุกคน ก็จะได้รับประโยชน์จากการปฏิบัติร่วมกันและทุกคนก็ต้องรักษาประโยชน์ที่ได้นี้ให้ได้รับตลอดไป

นรินทร์ชัย พัฒนพงศา (2547 : 14-15) ได้ให้ความหมาย ลักษณะการมีส่วนร่วม คือ การที่หนึ่งฝ่ายใดและที่ไม่เคยได้ร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ หรือเข้าร่วมการตัดสินใจหรือเคยเล็กน้อยได้เข้าร่วมด้วยมากขึ้น เป็นไปอย่างมีอิสรภาพเสมอภาคมิใช่เพียงในส่วนรวมอย่างผิวเผินแต่เข้าร่วมด้วยแท้จริงยิ่งขึ้น และการเข้าร่วมนั้นต้องเริ่มตั้งแต่แรกจนถึงขั้นสุดท้ายของโครงการซึ่งได้ให้หลักการพื้นฐานของการมีส่วนร่วมไว้ 8 ประการ ดังนี้

1. ต้องคิดว่ามนุษย์มีความสำคัญไม่น้อยไปกว่าเทคโนโลยีที่จะนำมาใช้ เพราะถ้ามนุษย์ไม่มาร่วมคิด ร่วมรับรู้ ร่วมเข้าใจ เพียงพอก็อาจไม่เกิดประโยชน์เท่าที่ควรหรืออาจใช้เพื่อทำลาย เพื่อมนุษย์ด้วยกันเองและสิ่งแวดล้อมได้

2. เชื่อว่ามนุษย์ต่างมีความคิดและมีศักดิ์ศรีเท่าเทียมกัน

3. เชื่อว่าทุกคนไม่ได้ชั่วตั้งแต่เกิดโดยเหตุที่เขาอาจจนอยู่นั้นมิใช่จากกรรมเก่า

4. เชื่อว่าชาวชุมชนต่าง ๆ มักมีภูมิปัญญาที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของตนในระดับหนึ่งบางเรื่องที่ชาวชุมชนยึดถือจึงต้องค่อย ๆ ให้ปรับตัวผสมผสานกับวิทยาการภายนอก

5. เชื่อว่าตนต่างกับชาวบ้านอยู่ไม่น้อยและชาวบ้านเองก็แตกต่างกันอยู่บ้าง

6. ต้องคิดว่ามนุษย์มีความสามารถพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ของตนให้ได้ดีถ้าได้รับโอกาสที่จะร่วมคิดร่วมเข้าใจและร่วมจัดการเทคโนโลยีอย่างเหมาะสม

7. อาจใช้การมีส่วนร่วมในหลายรูปแบบ เช่น รูปแบบโดยตรงคือมีส่วนร่วมโดยตัวบุคคล และแต่ละบุคคลหรือประชาชนก่อตั้งองค์กรขึ้นมามีส่วนร่วมหรือให้มีตัวแทนมีส่วนร่วมโดยอ้อมซึ่ง ย่อมขึ้นอยู่กับบริบทของแต่ละพื้นที่

8. การมีส่วนร่วมยังมีเพิ่มขึ้น เมื่อมีสภาพที่เหมาะสม คือ ประชาชนในท้องถิ่นมีความรู้สึกว่าเขาได้ควบคุมโชคชะตาของตนเองมีอิสรภาพได้รับความเสมอภาค และได้รับความจริงใจ ให้มีส่วนร่วมต้องมีความสามารถที่จะมีส่วนร่วมด้วยได้มีการสื่อสาร 2 ทาง เพื่อให้ผู้มีส่วนร่วมได้รับรู้ข้อมูลอย่างถูกต้องและสมบูรณ์ ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมรับทราบร่วมคิดมีทัศนคติที่ดีต่อเจ้าหน้าที่โครงการมากยิ่งขึ้น เมื่อเข้ามามีส่วนร่วมแล้วไม่กระทบกระเทือนสถานภาพในหน้าที่การงานหรือทางสังคมให้ลดน้อยลงไม่ทำให้ประชาชนเสียค่าใช้จ่ายมากเกินไปเกินกว่าผลตอบแทนที่เขาประเมินว่าจะได้รับและต้องมีกลวิธีแลกเปลี่ยนข่าวสารระหว่างโครงการและผู้มีส่วนได้เสียเป็นอย่างดี

จากแนวคิดของนักการศึกษา ผู้วิจัยสรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมมีลักษณะ 5 ด้าน ได้แก่

1. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ หมายถึง การมีส่วนร่วมในการกำหนดความต้องการ และจัดลำดับความสำคัญซึ่งแบ่งเป็นการตัดสินใจในช่วงเริ่มต้นการตัดสินใจในช่วงการวางแผนและการตัดสินใจในช่วงการดำเนินงานตามแผนที่วางไว้

2. การมีส่วนร่วมในการวางแผน หมายถึง การมีส่วนร่วมในการคิดวิเคราะห์จัดลำดับความสำคัญของปัญหากำหนดแผนงานและโครงการการจัดทำแผนงานและโครงการศึกษาความเป็นไปได้ของแผนงานและโครงการและทบทวนแผนงานและโครงการ

3. การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ หมายถึง การมีส่วนร่วมในการจัดการการมีส่วนร่วมในการสนับสนุนทางด้านทรัพยากรและการร่วมมือรวมทั้งการเข้าร่วมแรงร่วมใจในการดำเนินการกิจกรรมต่าง ๆ เช่น กิจกรรมตามแผนปฏิบัติงานประจำปี การเข้าร่วมประชุม การระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา ให้คำแนะนำ ให้ความรู้ เป็นต้น

4. การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ หมายถึง การมีส่วนร่วมในการรับการแจกจ่ายผลประโยชน์ที่เกิดจากการร่วมกันปฏิบัติงานซึ่งอาจเป็นผลประโยชน์ทางวัตถุทางสังคมหรือโดยส่วนตัว

5. การมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผล หมายถึง การมีส่วนร่วมในการตรวจสอบติดตามและประเมินผลการดำเนินงานกิจกรรมที่ได้ดำเนินการหรือปฏิบัติไปแล้วเพื่อหาข้อสรุป

3. กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน

มีนักวิชาการและผู้ที่เคยทำการศึกษาวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมได้กล่าวถึงกระบวนการของการมีส่วนร่วม ดังนี้

กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนมี 3 ขั้นตอน (จุฑารัตน์ ชมพันธ์ุ, 2555 : 127-128)

ขั้นที่ 1 การวิเคราะห์การตัดสินใจขั้นตอนนี้สำคัญโดยเฉพาะการตัดสินใจว่าใครจำเป็นที่จะอยู่ในทีมวางแผน เพราะแต่ละขั้นตอนของการวางแผนอาจมีผู้มีส่วนได้เสียเพิ่มเข้ามาในแต่ละระยะที่แตกต่างกันซึ่งหากไม่ครบถ้วนก็จะเกิดปัญหาได้ขั้นตอนนี้ประกอบด้วยการวิเคราะห์องค์ประกอบสภาพแวดล้อมของกระบวนการตัดสินใจใด ๆ ที่กระบวนการมีส่วนร่วมนั้นจะถูกจัดทำขึ้น ในขั้นตอนนี้จะกำหนดองค์ประกอบสำคัญของการมีส่วนร่วมทั้งหมดได้แก่ขั้นตอนต่าง ๆ ของกระบวนการมีส่วนร่วม

ร่วมปัจจัยต่าง ๆ ที่จะส่งผลกระทบต่อความเชื่อมั่นและความโปร่งใสของกระบวนการและตารางเวลา สำหรับกิจกรรมต่าง ๆ ของกระบวนการมีส่วนร่วมรวมถึงการวิเคราะห์ว่าการมีส่วนร่วมมีความสำคัญต่อกระบวนการตัดสินใจนี้หรือไม่หรือมีความจำเป็นด้วยเหตุผลอื่น

เงื่อนไขในการตัดสินใจที่จะดำเนินการมีส่วนร่วมของประชาชน ได้แก่

- 1) การตัดสินใจนั้นมีผลกระทบต่อสาธารณชนในวงกว้าง
- 2) การตัดสินใจนั้นส่งผลกระทบในวงกว้างและรุนแรง
- 3) การตัดสินใจนั้นส่งผลกระทบต่อผลประโยชน์บางคนหรือกลุ่มคนที่มีอยู่เดิมเช่นการวางผังเมือง
- 4) การตัดสินใจนั้นมีความเกี่ยวข้องกับประเด็นที่มีความขัดแย้งอยู่ก่อนแล้ว
- 5) ความจำเป็นเพื่อให้มีการสนับสนุนต่อผลการตัดสินใจ

ขั้นที่ 2 การวางแผนกระบวนการขั้นตอนนี้เกี่ยวข้องกับการกำหนดกิจกรรมและเทคนิคการมีส่วนร่วมโดยเฉพาะอย่างยิ่งการวิเคราะห์ค้นหาเทคนิคการมีส่วนร่วมที่เหมาะสมที่สุดในการประยุกต์ใช้ในการแต่ละขั้นของกระบวนการมีส่วนร่วมเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงและการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างกิจกรรมการมีส่วนร่วมกับขั้นตอนการตัดสินใจ รวมถึงการกำหนดผู้มีส่วนได้เสีย หรือผู้ได้รับผลกระทบจากการตัดสินใจนั้น ๆ สถานที่ในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ

ขั้นที่ 3 การปฏิบัติตามแผนขั้นตอนสุดท้ายนี้เป็นการนำแผนการที่กำหนดไว้ทั้งหมด กิจกรรมการมีส่วนร่วมต่าง ๆ ไปปฏิบัติจริงและทำการประเมินผลของกิจกรรมมีส่วนร่วมตลอดจนการนำข้อมูลที่ได้จากกิจกรรมตามกระบวนการมีส่วนร่วมนั้นไปใช้ประโยชน์อย่างแท้จริง

ส่วน ไพร์รตัน เตเชรินทร์ (2527 : 67) ได้กล่าวถึงขั้นตอนการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ของนโยบายพัฒนา คือ

- 1) การทำการศึกษาค้นคว้าปัญหาและสาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนรวมถึงความต้องการของชุมชน
- 2) ร่วมคิดหาและสร้างรูปแบบวิธีการพัฒนาเพื่อแก้ปัญหาของชุมชนหรือสร้างสรรค์สิ่งใหม่ที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชนหรือสนองต่อความต้องการของชุมชน
- 3) ร่วมวางนโยบายหรือวางแผนหรือกิจกรรมเพื่อจัดและแก้ปัญหาเพื่อสนองความต้องการของชุมชน
- 4) ร่วมตัดสินใจใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดให้เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม
- 5) ร่วมจัดหรือปรับปรุงการบริหารงานการพัฒนาให้มีประสิทธิผล
- 6) ร่วมลงทุนในกิจกรรมโครงการชุมชนตามขีดความสามารถของตนเองและหน่วยงาน
- 7) ร่วมปฏิบัติตามนโยบายแผนงานโครงการหรือกิจกรรมให้บรรลุเป้าหมายที่วางไว้

8) ร่วมควบคุมติดตามประเมินผลและร่วมบำรุงรักษาโครงการและกิจกรรมที่ทำไว้โดยเอกชนและรัฐบาลให้ได้ประโยชน์ได้ตลอดปี

นอกจากนี้ เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง (2527 : 10) ได้สรุปการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ว่ามี 4 ขั้นตอนคือ

- 1) การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหา
- 2) การมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินงานกิจกรรม
- 3) การมีส่วนร่วมในการลงทุนและปฏิบัติงาน
- 4) การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล

สำหรับ อคิน รพีพัฒน์ (2527 : 150-151) ได้กล่าวถึงขั้นตอนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาว่าควรมี 4 ขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาของชาวบ้าน ขั้นตอนนี้เป็นส่วนแรกที่สำคัญที่สุดเพราะถ้าหากไม่เข้าใจปัญหาและค้นหาสาเหตุของปัญหาด้วยตัวเขาเองแล้วกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นก็ไร้ประโยชน์เพราะชาวบ้านจะขาดความเข้าใจและมองไม่เห็นความสำคัญของกิจกรรมนั้น

ขั้นตอนที่ 2 การมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินงานเป็นขั้นตอนที่ขาดไม่ได้เพราะหากต้องการแต่ผลงานการพัฒนาวัตถุให้เสร็จสิ้นโดยฉับไวก็จะวางแผนดำเนินการด้วยตัวเองผลที่ตามมาก็คือชาวบ้านไม่สามารถวางแผนได้ด้วยตนเองและไม่สามารถพัฒนาต่อไปได้

ขั้นตอนที่ 3 การมีส่วนร่วมในการลงทุนและการปฏิบัติงานทำให้มีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานด้วยตนเองอย่างใกล้ชิดเมื่อเห็นประโยชน์ก็สามารถดำเนินกิจกรรมด้วยตนเองไปได้

ขั้นตอนที่ 4 การมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผลงานเป็นขั้นตอนสุดท้ายที่มีความสำคัญเพราะถ้าหากขาดการติดตามประเมินผลงานขาดการมีส่วนร่วมของชาวบ้านแต่ดำเนินการโดยบุคคลภายนอกชาวบ้านย่อมจะไม่ได้ประเมินด้วยตนเองว่างานที่ดำเนินไปนั้นได้รับผลดีได้รับประโยชน์อย่างไรหรือไม่การดำเนินกิจกรรมอย่างเดียวในโอกาสต่อไปจึงอาจประสบความยากลำบากเพราะชาวบ้านไม่ได้ประเมินด้วยตนเองให้รู้แจ้งว่าดีหรือไม่อย่างไร

กล่าวโดยสรุป ขั้นตอนการมีส่วนร่วม ประกอบด้วย การมีส่วนร่วมในการร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมรับผลประโยชน์ และร่วมในการติดตามประเมินผล

4. รูปแบบของการมีส่วนร่วมของประชาชน

นักวิชาการและผู้ที่เคยทำการศึกษาวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมได้กล่าวถึงรูปแบบของการมีส่วนร่วมของประชาชน ดังนี้

วันทนา สมภักดี (2552 : 112) ได้สร้างกรอบพื้นฐานเพื่อการอธิบายและการวิเคราะห์การมีส่วนร่วมในแง่ของรูปแบบการมีส่วนร่วมแบ่งเป็น 4 รูปแบบ คือ

1. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (decision Making) ซึ่งอาจเป็นการตัดสินใจตั้งแต่ระยะเริ่มการตัดสินใจในช่วงของกิจกรรมและการตัดสินใจในการดำเนินกิจกรรม

2. การมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจการ (implementation) ซึ่งอาจเป็นในรูปของการเข้าร่วมโดยการให้มีการสนับสนุนทางด้านทรัพยากรการเข้าร่วมในการบริหารและการร่วมมือรวมทั้งการเข้าร่วมในการร่วมแรงร่วมใจ

3. การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ (benefit) ซึ่งอาจเป็นผลประโยชน์ทางวัตถุทางสังคมหรือโดยส่วนตัว

4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (evaluation) ซึ่งนับเป็นการควบคุมและการตรวจสอบการดำเนินกิจกรรมทั้งหมดและเป็นการแสดงถึงการปรับตัวในการมีส่วนร่วมต่อไปจากการสังเคราะห์

จรัส อติวิทยากรณ์ (2553 : 44) ได้ประมวลและสรุปลักษณะของการมีส่วนร่วมจากการศึกษาแนวคิดการมีส่วนร่วม ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมในการรับรู้ ปัญหาร่วมรับทราบที่มาของปัญหาเสนอวิธีการสืบค้นหาข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาร่วมกันค้นหาสาเหตุของปัญหาและความต้องการของบุคลากรในองค์การ

2. การมีส่วนร่วมในการวางแผน ดำเนินงานร่วมลำดับความสำคัญของปัญหากำหนดแผนงานและโครงการเพื่อแก้ปัญหาจัดทำแผนและโครงการศึกษาความเป็นไปได้ของแผนและโครงการและทบทวนแผนและโครงการ

3. การมีส่วนร่วมในการลงทุนและปฏิบัติร่วมพัฒนา โดยการออกแรงออกเงินงบประมาณสิ่งของให้คำแนะนำให้ความรู้ร่วมป้องกันและแก้ไขปัญหา

4. การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลรับทราบการแล้วเสร็จของโครงการและร่วมประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับโครงการ

5. การมีส่วนร่วมในการหาแนวทางแก้ไขปรับปรุงปัญหาเพื่อนำมาประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์เมื่อประสบปัญหาแนวเดียวกันในอนาคตต่อไป

ศิริดา ศักดิ์สุนทรศิริ (2554 : 101) ได้ศึกษาแนวทางในการจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วมของชุมชนได้สรุปลักษณะการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษา ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมในการรับรู้ปัญหา เช่น ช่วยเสนอปัญหาสำรวจข้อมูลค้นหาสาเหตุของปัญหาและสำรวจความต้องการของชุมชน

2. การมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินการ เช่น ร่วมลำดับความสำคัญของปัญหากำหนดแผน และโครงการเพื่อแก้ปัญหาจัดทำแผน และโครงการศึกษาความเป็นไปได้ของแผนและโครงการและทบทวนแผนและโครงการ

3. การมีส่วนร่วมในการลงทุนและปฏิบัติเช่นร่วมในการออกแรงออกเงินงบประมาณสิ่งของให้คำแนะนำให้ความรู้ร่วมป้องกันและแก้ไขปัญหา

4. การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลรับทราบการแล้วเสร็จของโครงการและร่วมประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับโครงการ

แนวคิดการบริการ 4 M ดอกจันทร์ คำมีรัตน์, บุญทัน ดอกไธสง, และ อิมรอน มะลูดีม (2552 : 123) กล่าวว่า ทรัพยากรในการบริหาร (Resources) ได้แก่ วัตถุและเครื่องใช้เพื่อประกอบการดำเนินงานรวมถึงความสามารถในการจัดการ ทรัพยากรในการบริหารสามารถแบ่งแยกได้เป็น 4 ประเภท หรือเรียกย่อ ๆ ว่า 4 M คือ

1) บุคลากร (Man) มีการกำหนดนโยบายการบริหารงานให้พนักงานแต่ละคนต้องผ่านกระบวนการการฝึกฝนทักษะความสามารถก่อนเข้างาน จึงจะมอบหมายงานที่มีลักษณะเหมาะสมกับ

ทักษะที่มีให้แต่ละคนเป็นไปตามแนวคิดของ Max Weber (1864-1920) ทฤษฎีการจัดการตามระบบราชการ (Bureaucratic management) ที่องค์การควรจะถูกบริหารบนพื้นฐานของเหตุผล และไม่เป็นส่วนตัวโดยการแบ่งงานกันทำเฉพาะด้าน มีการส่งเสริมพัฒนาความรู้ความสามารถของพนักงานให้เกิดความเชี่ยวชาญอยู่ตลอดเวลา สร้างคนให้มีประสิทธิภาพมีความพร้อมต่อการทำงานและการเรียนรู้งานใหม่ ๆ เพื่อให้ชิ้นงานที่ผลิตออกมามีคุณภาพ เป็นการบริหารคนให้มีประสิทธิภาพ

2) งบประมาณ (Money) มีการกำหนดแนวทางการบริหารการใช้จ่ายเงินหรือต้นทุน การผลิตอย่างประหยัดและคุ้มค่า ให้ได้ผลลัพธ์มากกว่าต้นทุนที่กำหนดไว้ ซึ่งการบริหารการเงินองค์ประกอบที่สำคัญของการบริหารจัดการโดยการบริหารการเงินเป็นส่วนหนึ่งของการจัดการเชิงกลยุทธ์ได้โดยคำนึงถึง 1) ลักษณะการดำเนินงานขององค์กร 2) ลักษณะธุรกิจในอนาคต 3) สภาพแวดล้อม 4) การจัดสรรทรัพยากร 5) การปฏิบัติงานให้บรรลุผลตามวัตถุประสงค์

3) วัสดุอุปกรณ์ (Material) โดยการกำหนดแนวทางการใช้งานเครื่องมือเครื่องใช้ที่เป็นส่วนสำคัญของการผลิตออกมาให้มีคุณภาพ และผลิตได้ในระยะเวลาที่กำหนด ดังนั้นจึงกำหนดให้พนักงานทุกคน ต้องมีความรู้ ความสามารถในการใช้งานเครื่องมือต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี โดยมีการฝึกฝนและทำความเข้าใจรวมถึงเทคนิคต่าง ๆ ที่จะเป็นการดูแลรักษาและป้องกันอันตรายหรือความเสียหายที่อาจเกิดขึ้นระหว่างปฏิบัติงานได้

4) การจัดการ (Management) มีการกำหนดกลยุทธ์การบริหารงานที่คำนึงถึงปัจจัยแวดล้อมภายในและภายนอกองค์กรโดยทำการวิเคราะห์จุดอ่อน จุดแข็ง โอกาสและอุปสรรคที่มีผลกระทบต่อการบริหารงานอยู่ตลอดเวลา เพื่อหากลยุทธ์ในการหลีกเลี่ยงและปรับเปลี่ยนแนวทางการบริหารให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมภายในและภายนอกที่เปลี่ยนแปลงไป เป็นกลยุทธ์การบริหารที่มีความครอบคลุมการจัดการ 4M โดยใช้หลักการควบคุมเป็นส่วนสำคัญของการบริหารจึงจะทำให้เกิดประสิทธิภาพในการบริหารจัดการ โดยที่ต้องควบคุมปริมาณงาน ควบคุมคุณภาพของงาน ควบคุมเวลาการทำงานของพนักงาน และควบคุมค่าใช้จ่ายในการปฏิบัติงาน ต่าง ๆ เหล่านี้จะส่งผลต่อความสำเร็จขององค์กร และต้องสร้างจิตสำนึกให้เกิดขึ้นกับพนักงานทุกคนรวมทั้งผู้บริหารด้วยกันด้วย ที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมในกระบวนการต่าง ๆ ที่จัดทำขึ้นเพื่อพัฒนาองค์กรให้มุ่งไปสู่ความเป็นเลิศในด้านการจัดการภายใน ได้แก่การรักษามาตรฐานการผลิตสินค้าที่มีคุณภาพ การสร้างความเชื่อมั่นในความปลอดภัยในการผลิตให้กับพนักงานและการบริการลูกค้าที่มีประสิทธิภาพรวมถึงการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมไปพร้อมกันด้วย

สรุปได้ว่า รูปแบบของการมีส่วนร่วม ประกอบด้วย การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การมีส่วนร่วมในการวางแผน การมีส่วนร่วมในการดำเนินการ และการมีส่วนร่วมในการประเมินผล

แนวคิดของแมคคินซี (McKinsey 7's Framework)

แนวคิดนี้ได้รับการเผยแพร่ครั้งแรกในปี ค.ศ.1980 โดย Thomas J. Peters และ Robert H. Water, Jr. ในหนังสือที่มีชื่อว่า “In Search of Excellence” โดยในขั้นตอนแรกมีการแบ่งกลุ่มทำงานในบริษัทแมคคินซีออกเป็น 2 กลุ่ม เพื่อค้นหาลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร 2 ตัว คือ กลยุทธ์กับรูปแบบโครงสร้างองค์กร และการดำเนินงานที่ประสบความสำเร็จของกิจการธุรกิจ ซึ่งสามารถสรุปผลการศึกษาได้ว่าแนวความคิดการแก้ปัญหาแบบดั้งเดิมของธุรกิจต่าง ๆ ที่เน้นในความสำเร็จเฉพาะในเรื่องกลยุทธ์กับรูปแบบโครงสร้างองค์กรคงไม่ใช่แนวทางที่ถูกต้อง การที่จะมุ่งเน้น

ศึกษาค้นคว้าโครงสร้างองค์การแบบใหม่คงจะไม่เกิดประโยชน์อะไรมากนัก เพราะรูปแบบโครงสร้างองค์การเป็นเพียงองค์ประกอบหนึ่งที่มีผลต่อความสำเร็จในการดำเนินงานของธุรกิจทางบริษัท แมคคินซีจึงได้เปลี่ยนแนวการค้นคว้าโดยการขยายการศึกษาค้นคว้าให้กว้างขวางยิ่งขึ้น ซึ่งผลการศึกษาพบว่าความสำเร็จในการดำเนินงานของกิจการธุรกิจต่าง ๆ หรือการบริหารงานที่สัมฤทธิ์ผลนั้นจะขึ้นอยู่กับตัวแปรที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกันอย่างน้อยที่สุด 7 ตัวนอกจากเนื่องจากกลยุทธ์และโครงสร้าง เรียกว่า “โครงสร้างพื้นฐาน 7-S” (McKinsey 7-S Framework) ซึ่งกรอบแนวคิดนี้ต้องการนำเสนอว่าประสิทธิภาพขององค์การเกิดจากความสัมพันธ์ของปัจจัยต่าง ๆ 7 ประการขององค์การว่ามีลักษณะและมีสภาพอย่างไร โดยเป็นกรอบการพิจารณาและการวางแผนเพื่อกำหนดกลยุทธ์ในองค์การโดยการประสานองค์ประกอบทั้ง 7 ตัว ให้สอดคล้องประสานกัน ตัวแปรแต่ละตัวมีความสำคัญต่อการบริหารองค์การเริ่มตั้งแต่การกำหนดกลยุทธ์องค์การเกี่ยวข้องกับการพิจารณาโครงสร้างองค์การ เป้าหมายขององค์การ ระบบการดำเนินงานทักษะที่ใช้ในการทำงาน บุคลากร รูปแบบพฤติกรรมของพนักงานและเป้าหมายที่ต้องการ ซึ่งในระยะต่อมาได้รับการยอมรับและนำไปใช้อย่างกว้างขวาง และในปัจจุบันได้มีการนำมาใช้เป็นเครื่องมือในการวิเคราะห์องค์การในส่วน of SWOT ในด้านของปัจจัยภายในว่าองค์การนั้น ๆ มีจุดแข็งและจุดอ่อนในปัจจัยทั้ง 7 เป็นอย่างไร แผนภาพข้างล่างนี้เป็น Model ของ McKinney 7-S Framework ซึ่งจะเห็นถึงความเชื่อมโยงระหว่างปัจจัยต่าง ๆ ดังนี้ McKinsey (1980) อ้างใน เรวัตร์ ชาตรีวิศิษฐ์ (2554 :14)

ภาพที่ 2.1 โครงสร้างพื้นฐาน 7-S (McKinsey 7-S Framework)

ที่มา : McKinsey (1980) อ้างใน เรวัตร์ ชาตรีวิศิษฐ์ (2554 :14)

จากภาพที่ 2.1 โครงร่างพื้นฐาน McKinsey 7-S Framework มีรายละเอียดดังนี้

1) Strategy (กลยุทธ์) หมายถึง การวางแผนเพื่อตอบสนองการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อม การวิเคราะห์จุดแข็งและจุดอ่อนภายในองค์กร รวมทั้งวิเคราะห์โอกาสและอุปสรรคภายนอกองค์กร แล้ววางแผนให้เหมาะสมเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายที่วางไว้ การบริหารเชิงกลยุทธ์เป็นกระบวนการอย่างหนึ่งที่จะช่วยให้ผู้บริหารตอบคำถามที่สำคัญ เช่น ในขณะนี้องค์กรอยู่ที่จุดใด องค์กรมีเป้าหมายอยู่ที่ไหน พันธกิจขององค์กรคืออะไรและควรจะเป็นอะไร และใครเป็นผู้รับบริการขององค์กร การบริหารเชิงกลยุทธ์มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง เพราะการบริหารเชิงกลยุทธ์จะช่วยให้องค์กรกำหนดและพัฒนาข้อได้เปรียบทางการแข่งขันขึ้นมาได้และเป็นแนวทางที่บุคคลภายในองค์กรรู้ว่าจะใช้ความพยายามไปในทิศทางใดจึงจะประสบความสำเร็จตามเป้าหมายขององค์กร

2) Structure (โครงสร้าง) เป็นโครงสร้างขององค์กรที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบ ขนาดของการควบคุม การรวมอำนาจ และการกระจายอำนาจของผู้บริหาร รวมถึงการแบ่งโครงสร้างงานตามหน้าที่ ตามผลิตภัณฑ์ ตามลูกค้า ตามภูมิภาค ได้อย่างเหมาะสม หรือหมายถึงรูปแบบของการจัดองค์กรที่แสดงถึงความสัมพันธ์และสายการบังคับบัญชา กำหนดขอบเขต หน้าที่ความรับผิดชอบ ซึ่งรูปแบบขององค์กรอาจจะเป็นแบบการรวมศูนย์อำนาจการตัดสินใจ หรือกระจายอำนาจการตัดสินใจ รวมทั้ง มีการแบ่งเป็นฝ่าย ส่วน แผนก หลายระดับหรือเป็นองค์กรในแนวราบ หรือหมายถึงโครงสร้างที่ได้ตั้งขึ้นตามกระบวนการ หรือหน้าที่ของงานโดยมีการรับบุคลากรให้เข้ามาทำงานร่วมกันในฝ่ายต่าง ๆ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ เนื่องจากองค์กรในปัจจุบันมีขนาดใหญ่ การจัดองค์กรที่ดีจะมีส่วนช่วยให้เกิดความคล่องตัวในการปฏิบัติงาน ลดความซ้ำซ้อนหรือขัดแย้งในหน้าที่ ช่วยให้บุคลากรได้ทราบขอบเขตงานความรับผิดชอบ มีความสะดวกในการติดต่อประสานงาน ผู้บริหารสามารถตัดสินใจในการบริหารจัดการได้อย่างถูกต้องและรวดเร็ว โดยการวิเคราะห์ในมุมมองของ McKinsey 7-S Framework จะให้ความสำคัญที่รูปแบบองค์กรที่สอดคล้องกับกลยุทธ์และการเปลี่ยนแปลงปัจจัยสภาพแวดล้อมภายนอกองค์กร

3) Staff (บุคลากร) บุคลากรในองค์กรมีความสำคัญเป็นตัวขับเคลื่อนให้องค์กรประสบความสำเร็จและบรรลุเป้าหมาย โดยองค์กรที่มีบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถ มีขวัญกำลังใจในการทำงานที่ดี และมีความจงรักภักดีต่อองค์กร ย่อมทำให้องค์กรบรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้น การบริหารงานทรัพยากรบุคคล (Human Resource Management) จึงมีความสำคัญอย่างมาก โดยต้องมีการวางแผนทรัพยากรมนุษย์โดยมีการวิเคราะห์ความต้องการบุคลากรในอนาคต ซึ่งอยู่บนพื้นฐานของกลยุทธ์องค์กรที่เป็นตัวกำหนดทิศทางเป็นผลให้กระบวนการทางด้านทรัพยากรบุคคลดำเนินไปได้อย่างมีประสิทธิภาพและสามารถตอบโจทย์ของ

องค์การ ทำให้สามารถกำหนดคุณลักษณะบุคลากร การคัดเลือกที่มีความสามารถ และจัดวางบุคลากรได้อย่างเหมาะสมยิ่งขึ้น รวมทั้ง การพัฒนาบุคลากรอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้ เรื่องของคนเป็นเรื่องที่สำคัญที่สุดและยากที่สุดในการบริหารองค์การในปัจจุบัน

4) Style (สไตล์) หมายถึง พฤติกรรมของผู้บริหารในการทำงานเป็นองค์ประกอบที่สำคัญอย่างหนึ่งของสภาพแวดล้อมภายในองค์การ และมีบทบาทที่สำคัญต่อความสำเร็จหรือล้มเหลวขององค์การ ซึ่งผู้นำที่ประสบความสำเร็จจะต้องวางโครงสร้างวัฒนธรรมองค์การด้วยการเชื่อมโยงระหว่างความเป็นเลิศและพฤติกรรมทางจรรยาบรรณให้เกิดขึ้น ซึ่งมีผลต่อการรับรู้และความเชื่อถือของพนักงาน เช่น การตัดสินใจรวดเร็ว ความกระตือรือร้น ความยุติธรรม บริหารในกรอบของจริยธรรม เป็นต้น โดยรูปแบบการทำงานของผู้บริหารจะส่งผลต่อขวัญกำลังใจของพนักงานและความสำเร็จขององค์การ นอกจากนี้ ยังหมายรวมถึงการจัดการที่มีรูปแบบวิธีการบริหารองค์การที่เหมาะสมกับลักษณะองค์การ เช่น การสั่งการ การควบคุม การจูงใจ ซึ่งจะสะท้อนถึงวัฒนธรรมองค์การอีกด้วย

5) System (ระบบ) หมายถึง กระบวนการและลำดับขั้นตอนการปฏิบัติงานที่เป็นระบบต่อเนื่องสอดคล้องประสานกันทุกระดับ โดยเป็นการปฏิบัติงานตามกลยุทธ์ขององค์การเพื่อให้บรรลุเป้าประสงค์ตามที่กำหนดไว้ นอกจากการจัดโครงสร้างที่เหมาะสมและมีกลยุทธ์ที่ดีแล้ว การจัดระบบการทำงาน (Working System) ก็มีความสำคัญอย่างยิ่ง เช่น ระบบบัญชี/การเงิน ระบบการจัดซื้อ ระบบการจัดส่งสินค้า ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ ระบบบริหารงานบุคคล และระบบอื่น ๆ ทั้งที่เป็นระบบหลักและระบบสนับสนุนตามที่ทราบกันดีในเรื่องของ Value Chain ซึ่งระบบงานและกิจกรรมงานต่าง ๆ ในองค์การจะต้องมีความสัมพันธ์กันโดยมุ่งสู่เป้าหมายเดียวกัน และมีประสิทธิภาพจึงจะทำให้งานบรรลุเป้าหมายได้เร็ว รวมทั้ง ควรมีการเขียน Flow Chart ประกอบ เพื่อความชัดเจนในการทำงาน

6) Skill (ทักษะ) หมายถึง ความเชี่ยวชาญ ความโดดเด่น ความสามารถในการทำงานของบุคลากร โดยในการปฏิบัติงานของบุคลากรในองค์การสามารถแยกทักษะออกเป็น 2 ด้านหลัก คือ ทักษะด้านงานอาชีพ (Occupational Skills) เป็นทักษะที่จะทำให้บุคลากรสามารถปฏิบัติงานในตำแหน่งหน้าที่ได้ ตามหน้าที่ และลักษณะงานที่รับผิดชอบ เช่น ด้านการเงิน ด้านบุคคล ซึ่งคงต้องอยู่บนพื้นฐานการศึกษาหรือได้รับการอบรมเพิ่มเติม ส่วนทักษะความถนัด หรือความชาญฉลาดพิเศษ (Aptitudes and Special Talents) นั้นอาจเป็นความสามารถที่ทำให้พนักงานโดดเด่นกว่าคนอื่น ส่งผลให้มีผลงานที่ดีกว่าและมีเจริญก้าวหน้าในหน้าที่การงานได้อย่างรวดเร็ว ซึ่งองค์การจำเป็นต้องมุ่งเน้นในทั้ง 2 ความสามารถควบคู่กันไป นอกจากนี้ องค์การจำเป็นต้องมีพนักงานที่มีทักษะเพียงพอต่อการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมภายนอกอีกด้วย

7) Shared Value (ค่านิยมร่วม) หมายถึง ค่านิยมร่วมกันระหว่างคนในองค์กร ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ทำโดยไม่มีการบังคับ แต่เป็นวัฒนธรรมองค์กร วิธีปฏิบัติปรัชญาการทำงานที่ทุกคนยอมรับและทำตาม ซึ่งรากฐานของวัฒนธรรมองค์กรก็คือ ความเชื่อ ค่านิยมที่สร้างรากฐานทางปรัชญาเพื่อทิศทางขององค์กร โดยทั่วไปแล้วความเชื่อจะสะท้อนให้เห็นถึงบุคลิกภาพและเป้าหมายของผู้ก่อตั้งหรือผู้บริหารระดับสูง ต่อมาความเชื่อเหล่านั้นจะกำหนดบรรทัดฐาน เป็นพฤติกรรมประจำวันขึ้นมาจากภายในองค์กร เมื่อค่านิยมและความเชื่อได้ถูกยอมรับทั่วทั้งองค์กรและบุคลากร กระทำตามค่านิยมเหล่านั้นแล้วองค์กรก็จะมีวัฒนธรรมที่เข้มแข็ง ซึ่งค่านิยมร่วมเปรียบเสมือนหัวใจขององค์กรที่เชื่อมประสานทั้งองค์กรเข้าด้วยกันร่วมเดินไปในทิศทางเดียวกันเพื่อความสำเร็จ

กล่าวโดยสรุป โครงร่างพื้นฐาน 7-S (McKinsey 7-S Framework) นี้เป็นกรอบการพิจารณาและการวางแผนเพื่อกำหนดกลยุทธ์ในองค์กรโดยการประสานองค์ประกอบทั้ง 7 ตัวให้สอดคล้องประสานกัน ตัวแปรแต่ละตัวมีความสำคัญต่อการบริหารองค์กร เริ่มตั้งแต่การกำหนดกลยุทธ์องค์กรเกี่ยวข้องกับการพิจารณาโครงสร้างองค์กร เป้าหมายขององค์กร ระบบการดำเนินงาน ทักษะที่ใช้ในการทำงาน บุคลากร รูปแบบพฤติกรรมของพนักงาน และเป้าหมายที่ต้องการ

แนวคิดกลุ่มผลักดันกลุ่มผลประโยชน์

กลุ่มผลประโยชน์ พรรคการเมือง และการเลือกตั้ง กลุ่มผลประโยชน์และพรรคการเมือง นับเป็นหนึ่งในสถาบันทางการเมืองที่สำคัญในระบอบ ประชาธิปไตย การเกิด การดำรงอยู่และจำนวนของสถาบันทางการเมืองนี้มีความสัมพันธ์เชื่อมโยง อย่างยิ่งต่อสภาพการณ์ทางการเมืองในแต่ละสังคม ในขณะที่การเลือกตั้งถือเป็นกระบวนการหนึ่ง ที่สำคัญในระบอบประชาธิปไตย เพื่อให้พรรคการเมืองใช้เป็นช่องทางในการเสนอนโยบายและ ตัวแทนของพรรคไปสู่ประชาชน หากเป็นที่ยอมรับจากประชาชนก็จะนำไปสู่การจัดตั้งรัฐบาลเพื่อ บริหารประเทศต่อไป

1. ความหมายของกลุ่มผลประโยชน์

กลุ่มผลประโยชน์ (Interest Groups) หมายถึง กลุ่มคน ซึ่งรวมตัวกันแล้วมีกิจกรรมทางการเมืองร่วมกัน เพื่อมีอิทธิพลเหนือรัฐบาล หรือผู้มีอำนาจทางการเมืองในการกำหนดนโยบาย สาธารณะที่เอื้ออำนวยต่อผลประโยชน์ของสมาชิกกลุ่ม (Ethridge and Handelman, 2004 : 134)

แม็กสตัดท์ (Magstadt, 2003: 318-319) ชี้ให้เห็นว่ากลุ่มผลประโยชน์เป็นส่วนหนึ่งของการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ด้วยเหตุผลดังต่อไปนี้

(1) ประชาธิปไตยเป็นระบอบการเมืองการปกครองที่ปกป้องสิทธิ เสรีภาพของบุคคล ซึ่งรวมถึงเสรีภาพในการแสดงออกและการรวมกลุ่ม ดังนั้น กลุ่มผลประโยชน์ไม่เพียงเป็นส่วนสำคัญ แต่ยังเป็นผลลัพธ์ที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ของสังคมประชาธิปไตย

(2) สังคมประชาธิปไตยมีความสลับซับซ้อนในทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม มากกว่า สังคมเผด็จการ ด้วยเหตุนี้คุณลักษณะของระบอบประชาธิปไตยจึงก่อให้เกิดกลุ่มผลประโยชน์ที่หลากหลาย ทั้งทางการเมือง เศรษฐกิจและสังคม จากสิทธิ เสรีภาพที่ระบอบการเมืองนี้เปิดโอกาส ให้บุคคลได้แสดงออกถึงความคิดเห็นและความต้องการของตน

(3) กลุ่มผลประโยชน์เกิดและเติบโตในสังคมประชาธิปไตย เพราะรัฐบาลเป็นผู้กระจาย ผล ประโยชน์แก่สังคม การสร้างความเจริญก้าวหน้าแก่สังคมของรัฐบาลในด้านต่างๆ จึงมีส่วนต่อการ ก่อเกิดของกลุ่มผลประโยชน์ในด้านต่างๆ ตามมาด้วย

จากความหมายของกลุ่มผลประโยชน์ที่กล่าวมาเราจึงพบว่า กลุ่มผลประโยชน์ไม่ได้มี เป้าหมาย เพื่อเข้าไปมีอำนาจทางการเมืองโดยตรง ด้วยการส่งคนลงสมัครรับเลือกตั้งเพื่อไปเป็น รัฐบาลอย่างที่พรรคการเมืองกระทำ แต่กลุ่มผลประโยชน์แสดงบทบาทในด้านการมีอิทธิพลเหนือผู้มี อำนาจทางการเมืองด้วยการเรียกร้อง เสนอแนะ กัดดันให้เกิดหรือเปลี่ยนแปลงซึ่งกฎหมาย นโยบาย โครงการ หรือกิจกรรมต่างๆ ของรัฐบาลเพื่อให้สอดคล้องหรือเอื้อต่อผลประโยชน์ของสมาชิกกลุ่ม

2. ประเภทของกลุ่มผลประโยชน์

เมื่อพิจารณาถึงลักษณะของการรวมกลุ่ม ลักษณะของสมาชิกกลุ่มและกิจกรรมที่กลุ่ม ดำเนินการแล้ว เราจะพบว่ากลุ่มผลประโยชน์มีความแตกต่าง หลากหลาย สามารถแบ่งได้เป็น หลาย ประเภท นักวิชาการแต่ละรายแบ่งประเภทกลุ่มผลประโยชน์แตกต่างกันออกไปขึ้นอยู่กับ เกณฑ์ที่ใช้ ในการแบ่ง ในที่นี้ขอยกตัวอย่างการแบ่งประเภทของนักวิชาการ 2 กลุ่มด้วยกันดังนี้

อัลมอนต์ เพาเวลล์ สตรอมและดาลตัน (Almond, Powell, Strom and Dalton, 2006 : 65-68) แบ่งกลุ่มผลประโยชน์โดยใช้เกณฑ์ในด้านลักษณะของการจัดตั้งกลุ่ม ซึ่งสามารถแบ่ง ออกเป็น 4 ประเภทคือ

1. กลุ่มผลประโยชน์ที่จัดตั้งเป็นทางการ (Associational Groups) เมื่อกล่าวถึงกลุ่ม ผลประโยชน์ คนทั่วไปมักนึกถึงประเภทนี้มากที่สุด กลุ่มผลประโยชน์ ประเภทนี้มีการรวมตัวจัดตั้ง เป็นองค์กรอย่างเป็นทางการ มีสมาชิกที่แน่นอน มีสำนักงาน มีเจ้าหน้าที่ ประจำสำนักงาน มี คณะทำงานเพื่อติดตามความเคลื่อนไหวต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับกลุ่ม และที่สำคัญ กลุ่มเหล่านี้จัดตั้งขึ้น เพื่อเรียกร้องผลประโยชน์แก่สมาชิกของกลุ่มโดยเฉพาะ เช่น สภาหอการค้า กลุ่มผลประโยชน์ พรรค การเมืองและการเลือกตั้งสหภาพแรงงาน สมาคมธุรกิจ องค์กรชุมชน เป็นต้น กลุ่มผลประโยชน์

เหล่านี้เกิดขึ้นมากในสังคม ประชาธิปไตยโลกตะวันตก ในขณะที่ประเทศกำลังพัฒนามีไม่มากนัก แต่กำลังขยายตัวเพิ่มมากขึ้น และมีบทบาทมากขึ้นในปัจจุบัน

2. กลุ่มผลประโยชน์ที่ไม่มีการจัดตั้งเป็นทางการ (Non-Associational Groups) กลุ่มผลประโยชน์ประเภทนี้ไม่มีการจัดตั้งองค์กรอย่างเป็นทางการ ไม่มีโครงสร้างของ การรวมตัวกันที่แน่นอน ไม่ได้พบปะพูดคุยกันอย่างสม่ำเสมอ แต่มีความรู้สึกร่วมกันว่าเป็นพวกเดียวกัน อาจด้วยเหตุผลเพราะนับถือศาสนาเดียวกัน เชื้อชาติเดียวกัน ภูมิภาคเดียวกัน หรือชนชั้นเดียวกัน การเรียกร้องผลประโยชน์ของกลุ่มเหล่านี้จึงเกิดขึ้นเป็นครั้งคราว แต่ก็มีพลังทางการเมืองสูงหาก อยู่ในสถานการณ์แวดล้อมที่เหมาะสม กลุ่มเหล่านี้พบมากในประเทศกำลังพัฒนาแถบเอเชีย อาหรับ ลาตินอเมริกา และแอฟริกา

3. กลุ่มผลประโยชน์เชิงสถาบัน (Institutional Groups) ในระบบราชการทุกแห่งมีกลุ่มผลประโยชน์ที่เป็นสถาบันดำรงอยู่ เช่น กองทัพ กระทรวง ทบวง กรม หรือหน่วยงานราชการทั้งหลาย กลุ่มผลประโยชน์เชิงสถาบันเหล่านี้ทำหน้าที่เรียกร้อง ผลประโยชน์ ทั้งเพื่อคนที่อยู่ในหน่วยงานและเพื่อตัวหน่วยงานเอง เช่น เรียกร้องให้มีการจัดสรร กำลังคน งบประมาณ วัสดุ อุปกรณ์ในการทำงานเพิ่มมากขึ้น และเรียกร้องเพื่อผลประโยชน์ของ คนทั้งหลายในสังคม เช่น เรียกร้องให้รัฐบาลกระจายโอกาสทางการศึกษาเพิ่มมากขึ้น กลุ่มผลประโยชน์ประเภทนี้พบเห็นมากในประเทศกำลังพัฒนา ซึ่งมีกลุ่มผลประโยชน์ที่จัดตั้งเป็นทางการน้อย ทำให้มีบทบาทและอิทธิพลทางการเมืองสูง

4. กลุ่มผลประโยชน์ที่ไร้บรรทัดฐาน (Anomic Groups) กลุ่มผลประโยชน์ประเภทนี้เป็นการรวมตัวกันขึ้นของบุคคลหลายๆ คนอย่างกะทันหัน ตามอารมณ์ ความรู้สึก โดยปราศจากการจัดตั้งกลุ่ม และไม่มีผู้นำที่ชัดเจนเพื่อแสดงปฏิกิริยาให้รัฐบาล หรือผู้นำทางการเมืองได้รับรู้ถึงการไม่ยอมรับในนโยบาย หรือการดำเนินงานของรัฐบาล เช่น การเดินขบวนประท้วง การก่อจลาจล เป็นต้น

อีธริดจ์ และแฮนเดิลแมน (Ethridge and Handelman, 2004: 134-137) แบ่งประเภทกลุ่มผลประโยชน์โดยใช้เกณฑ์ในด้านผลประโยชน์ที่กลุ่มวางเป้าหมายไว้

1. สหภาพแรงงาน (Labour Unions) สหภาพแรงงานจัดเป็นกลุ่มผลประโยชน์ที่เรียกร้องความต้องการของตนทั้งจาก รัฐบาลและนายจ้าง ในการเจรจาต่อรอง เรียกร้องอัตราค่าจ้างที่เป็นธรรม ตลอดจนสวัสดิการอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อการดำรงชีวิตได้อย่างสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสถานะเศรษฐกิจ สหภาพแรงงาน มีทั้งในภาคธุรกิจเอกชนและรัฐวิสาหกิจ ตัวอย่างในประเทศไทย เช่น สหภาพแรงงานในวงการ ธุรกิจสิ่งทอ สหภาพแรงงานการไฟฟ้าฝ่ายผลิต (กฟผ.) เป็นต้น

2. สมาคมธุรกิจ (Business Organizations) สมาคมหรือองค์กรทางธุรกิจต่างล้วนพยายามที่จะมีอิทธิพลต่อรัฐบาลตลอดเวลา ไม่ต้องการให้รัฐบาลเปลี่ยนแปลงหรือเพิ่มอัตราภาษี

ออกกฎระเบียบ หรือกฎหมายต่างๆ ที่จะส่งผล กระทบต่อผลประโยชน์ประกอบ การ ในขณะเดียวกันก็อยู่ฝ่ายตรงข้ามกับสหภาพแรงงานที่เรียกร้องการขึ้นค่าแรง ซึ่งย่อมส่งผลกระทบต่อรายได้ในการประกอบ การ ในประเทศกำลังพัฒนา เช่น ประเทศแถบเอเชีย สมาคมธุรกิจจัดเป็นกลุ่มผลประโยชน์ที่มีอำนาจอิทธิพลเหนือรัฐบาลเนื่องจากมีความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิด กับคนในรัฐบาล นักการเมืองข้าราชการระดับสูง ผ่านการแต่งงานระหว่างนักธุรกิจกับเครือญาติ ของผู้มีอำนาจ หรือมีความสัมพันธ์ฉันท์เพื่อนจากการศึกษาเล่าเรียนจากสถาบันเดียวกัน เป็นต้น

3. กลุ่มเพศ ศาสนา เชื้อชาติและวัย (Gender, Religious, Ethnic, and Age Groups) ในโลกตะวันตกกลุ่มสตรีมีบทบาทสูงยิ่งในด้านต่างๆ เพื่อปรับปรุงชีวิต ความเป็นอยู่ ของเพศหญิงที่เชื่อว่าไม่ทัดเทียมกับเพศชาย ในสังคมไทยกลุ่มเรียกร้องสิทธิสตรี เช่น มูลนิธิผู้หญิง มีบทบาทในการเรียกร้องรัฐบาลให้คำนึงถึงสิทธิ ความเสมอภาค ความเท่าเทียมกันระหว่างเพศ หญิงและเพศชายในด้านต่างๆ ส่วนทางด้านศาสนา มีองค์กรทางศาสนาต่างๆ ทำหน้าที่ให้ข้อมูล หรือ กดดันรัฐบาลในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับศาสนาที่กลุ่มตนนับถือ กลุ่มผลประโยชน์ทางเชื้อชาติมีมากใน สังคมอเมริกัน ซึ่งเป็นแหล่งรวมของคนเชื้อชาติต่างๆ ที่มาอาศัยอยู่ร่วมกัน

4. กลุ่มผลประโยชน์เพื่อสาธารณะ (Public Interest Groups) กลุ่มผลประโยชน์ที่กล่าวมา โดยเฉพาะ 2 ประเภทแรกมุ่งกดดัน เรียกร้องรัฐบาล เพื่อผลประโยชน์ของสมาชิกมากกว่าผลประโยชน์ของคนทั่วไป ในขณะที่กลุ่มผลประโยชน์ประเภท นี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อผลประโยชน์สาธารณะหรือคนทั่วไปทั้งหลายในสังคม ตัวอย่างของการเรียกร้อง กดดัน หรือเสนอแนะรัฐบาล เช่น การก่อตั้ง “ชมรมเมาไม่ขับ” ในประเทศไทย เพื่อชี้ให้เห็นถึง อุบัติเหตุทางถนนที่เกิดจากการเสพสุรา จนนำมาสู่การเข้มงวดกวดขันของรัฐบาลในการจับกุม ผู้ขับขีรถที่ดื่มสุรา หรือ กลุ่มกรีนพีซ (Green Peace) ซึ่งเรียกร้องกดดันรัฐบาลในประเด็น ด้านสิ่งแวดล้อมองค์การด้านสิทธิมนุษยชนรณรงค์เคลื่อนไหวกดดันรัฐบาลให้คำนึงถึงประเด็นด้านสิทธิ มนุษยชนในการกำหนดและดำเนินนโยบายกลุ่มผลประโยชน์ พรรคการเมืองและการเลือกตั้ง

5. สมาคมวิชาชีพ (Professional Associations and Occupational Groups) วิชาชีพด้านต่างๆ มีการรวมตัวจัดตั้งกลุ่มเป็นจำนวนมาก เช่น สมาคมนายความ แพทย์ สภา สมาคมสถาปนิก สถาปนิกวิศวกรรม สมาคมผู้สอบบัญชีรับอนุญาต ครูสภา เป็นต้น สมาคมวิชาชีพ เหล่านี้มีมักกดดัน เรียกร้องรัฐบาลในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับระเบียบ กฎเกณฑ์ ใบอนุญาตประกอบวิชาชีพ โดยเฉพาะ ใบอนุญาตประกอบวิชาชีพเป็นเรื่องที่ให้ความสนใจอย่างสำคัญ เพราะเกี่ยวข้องกับความน่าเชื่อถือของสาธารณะที่มีต่อวิชาชีพของตน ในขณะเดียวกันยังเป็นการสกัดกั้นผู้ที่ขาดคุณสมบัติที่ เหมาะสมไม่ให้เข้ามาประกอบวิชาชีพนั้นๆ อีกด้วย

3. กลยุทธ์/วิธีการของกลุ่มผลประโยชน์

กลุ่มผลประโยชน์มีกลยุทธ์หรือวิธีการหลายรูปแบบในการกดดันรัฐบาล เพื่อให้สนองตอบ ต่อความต้องการของกลุ่ม กลยุทธ์หรือวิธีการที่สำคัญๆ มีดังนี้ (Ethridge and Handelman, 2004 : 137-140)

1. การล็อบบี้ กลุ่มผลประโยชน์พยายามโน้มน้าวใจ (Lobby) ผู้มีอำนาจตัดสินใจของรัฐบาล หรือ สมาชิกรัฐสภา ซึ่งกำลังพิจารณากฎหมายที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มผลประโยชน์ ซึ่งบ่อยครั้งเกิดขึ้นอย่างไม่เป็นทางการ เช่น การพูดคุยทางโทรศัพท์ หรือระหว่างการรับประทานอาหารร่วมกัน ส่วนรูปแบบ ที่เป็นทางการ เช่น การเข้าร่วมเสนอข้อมูล ความคิดเห็นในการประชาพิจารณ์ การให้ข้อมูลต่อ คณะกรรมาธิการสภาผู้แทนราษฎรหรือวุฒิสภา การส่งเอกสารข้อมูลหรือรายงานแก่หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

2. การมีอิทธิพลต่อมติมหาชน กลุ่มผลประโยชน์จะประสบความสำเร็จมากยิ่งขึ้นในการมีอิทธิพลเหนือการตัดสินใจ ของรัฐบาล หรือผู้มีอำนาจทางการเมือง หากมติมหาชน (Public Opinion) หรือความคิดเห็นของ ประชาชนโดยทั่วไปเข้าข้างกลุ่มผลประโยชน์ รัฐบาลหรือฝ่ายนิติบัญญัติมักจะตัดสินใจโดยคำนึงถึงมติมหาชน เพราะเกี่ยวข้องกับความชอบธรรมทางการเมืองและเสถียรภาพทางการเมือง กลุ่มผลประโยชน์ที่สามารถสร้างความรู้สึก ทศนคติที่ดีให้เกิดขึ้นในหมู่ประชาชนจึงมักจะมีประสิทธิภาพสูง ในการมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของรัฐบาล ด้วยเหตุนี้กลุ่มผลประโยชน์หลายกลุ่มจึงลงทุนโฆษณา ประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนได้รับทราบถึงคุณลักษณะ วัตถุประสงค์ เป้าหมาย ตลอดจนกิจกรรม และโครงการต่างๆ ของกลุ่มเพื่อสร้างภาพลักษณ์ที่ดีให้ประชาชนเห็นว่า กลุ่มตนไม่ได้มีเป้าหมาย เพื่อผลประโยชน์เฉพาะสมาชิก แต่ครอบคลุมถึงประชาชนโดยทั่วไปด้วย

3. การบริจาคเงินสนับสนุนการเลือกตั้ง การรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งในปัจจุบันมีความจำเป็นต้องใช้เงินสูง ค่าใช้จ่ายในการ เลือกตั้งจำนวนมากถูกนำไปใช้ในการซื้อโฆษณาทางโทรทัศน์ วิทยุ หนังสือพิมพ์ ซึ่งเป็นสื่อที่เข้าถึง ผู้มีสิทธิเลือกตั้งได้ง่ายและรวดเร็ว นอกเหนือจากค่าใช้จ่ายในด้านอื่นๆ นักการเมืองและพรรคการเมือง จึงต้องการเงินบริจาคจากผู้ที่ต้องการให้การสนับสนุนเป็นจำนวนมาก กลุ่มผลประโยชน์บริจาคเงิน ให้นักการเมืองและพรรคการเมืองโดยหวังว่า ความต้องการของตนจะได้รับการผลักดันจากนักการเมืองหรือพรรคการเมืองในสภาหรือรัฐบาล อย่างไรก็ตามวิธีการนี้ได้ก่อให้เกิดความวิตกกังวลและถกเถียงเป็นอย่างมาก ในหลายประเทศมีการควบคุมหรือเข้มงวดการบริจาคเงินของประชาชนและกลุ่มผลประโยชน์ เพื่อใช้ในการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง เนื่องจากหวั่นเกรงว่านักการเมืองจะตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของกลุ่ม ผลประโยชน์จนมีผลต่อการตัดสินใจในเรื่องต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง

4. การฟ้องร้องดำเนินคดี กลุ่มผลประโยชน์ใช้แฉ่มุมทางกฎหมายฟ้องร้องคดีขึ้นสู่กระบวนการยุติธรรม เพื่อให้ศาลพิจารณานโยบาย หรือการดำเนินงานของรัฐบาล ซึ่งจะช่วยระงับหรือชะลอนโยบายหรือ การดำเนินงานของรัฐบาลที่อาจส่งผลเสียต่อกลุ่มผลประโยชน์ หรือกรณีที่รัฐบาลยังไม่ได้มีการ ดำเนินการ การฟ้องร้องขึ้นสู่ศาล หากขณะคดีอาจส่งผลช่วยเร่งให้ดำเนินงานได้เร็วขึ้นกว่าเดิม สนองตอบต่อความต้องการของกลุ่มผลประโยชน์ได้เร็วขึ้น

5. การประท้วง กลุ่มผลประโยชน์ พรรคการเมืองและการเลือกตั้ง กลุ่มผลประโยชน์ บางกลุ่มอาจไม่มีเงินทุนเพียงพอที่จะซื้อสื่อต่างๆ เช่น โทรทัศน์ หรือ หนังสือพิมพ์เพื่อประชาสัมพันธ์ หรือเสนอข้อมูล ข่าวสารให้สาธารณชนได้รับทราบ การประท้วง ด้วยวิธีการต่างๆ เช่น การเดินขบวน หรือการนั่งประท้วง (Sit-in) นับเป็นวิธีการหนึ่งที่จะสร้าง ความสนใจให้กับสื่อมวลชน นำกรณีที่เกิดขึ้นไปเสนอเป็นข่าวสารให้ประชาชนโดยทั่วไปได้รับทราบ นอกจากนี้วิธีการนี้ยังถือว่าเหมาะสมสำหรับกลุ่มผลประโยชน์ที่ขาดศักยภาพในการใช้ช่องทางปกติ เช่น การลือขบี่ จึงกล่าวได้ว่า วิธีการนี้เป็นเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพสำหรับกลุ่มผลประโยชน์ที่ขาดเงินทุนและไม่มีอำนาจในสังคม

6. การให้สินบน ประเทศกำลังพัฒนาพบกรณีการทุจริตด้วยการให้สินบนแก่นักการเมือง ข้าราชการ หรือผู้มีอำนาจตัดสินใจค่อนข้างมากเมื่อเทียบกับประเทศที่พัฒนาแล้ว กลุ่มผลประโยชน์ที่มีเงินทุน ในการเคลื่อนไหวมากมักจะใช้วิธีการนี้มากกว่าวิธีการอื่นๆ เพราะค่อนข้างได้ผล ซึ่งปรากฏว่า นักการเมือง ข้าราชการระดับสูงของประเทศกำลังพัฒนามักมีทรัพย์สินเป็นจำนวนมากหลังจาก เข้ารับตำแหน่งจนเป็นที่สงสัยของสาธารณชนว่าเข้าข่ายเป็นผู้ร่ำรวยผิดปกติหรือไม่

4. ปัจจัยที่มีผลต่ออิทธิพลของกลุ่มผลประโยชน์

กลุ่มผลประโยชน์แต่ละกลุ่มมีศักยภาพที่แตกต่างกันในการผลักดันให้ข้อเรียกร้อง หรือความต้องการของตนได้รับการตอบสนอง อิทธิพลที่แตกต่างกันของกลุ่มผลประโยชน์แต่ละกลุ่มมาจากปัจจัยดังต่อไปนี้ (Ethridge and Handelman, 2004: 144-146; Huggins and Turner, 1997: 388-389)

1. คุณสมบัติของสมาชิก กลุ่มผลประโยชน์ที่สมาชิกประกอบไปด้วยคนที่มีการศึกษา มีความเชื่อ ค่านิยมและ ภูมิหลังร่วมกันสูง มีความผูกพันต่อกลุ่มอย่างแน่นแฟ้นหรือกลุ่มมีความเป็นเอกภาพสูง ย่อมมีพลัง ในการเคลื่อนไหวทางการเมืองสูงเช่นเดียวกัน ยิ่งจำนวนสมาชิกมีมากด้วยแล้ว ก็ยิ่งทำให้มีอิทธิพล สูงต่อการตัดสินใจของรัฐบาล

2. เงินทุน กลุ่มผลประโยชน์ที่มีเงินทุนมากย่อมมีความได้เปรียบ เพราะไม่เพียงนำไปใช้จ่ายในการ ดำเนินงานปกติทั่วไปเท่านั้น แต่ยังสามารถนำไปใช้จ่ายในการโฆษณาประชาสัมพันธ์ข้อมูล

ข่าวสารที่กลุ่มต้องการสื่อให้กับสาธารณะได้รับทราบ เพื่อที่จะได้รับแรงหนุนจากมติมหาชน เช่น วิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์

3. ภาวะผู้นำ ภาวะผู้นำ หมายถึง การที่บุคคลหนึ่งมีอิทธิพลเหนือผู้อื่น ทำให้ผู้อื่นยินยอมทำงานด้วย ความเต็มใจ หรือจูงใจบุคคลอื่นให้คล้อยตามความคิดเห็นและการกระทำได้โดยง่าย ดังนั้น กลุ่มผลประโยชน์ที่ผู้นำมีภาวะผู้นำสูงย่อมสามารถสื่อสาร และหว่านล้อมสาธารณชนให้สนับสนุนกลุ่ม ขณะเดียวกันย่อมสร้างความเป็นเอกภาพ สร้างความแข็งแกร่งให้กับกลุ่ม เปิดโอกาสให้การผลักดัน ข้อเสนอเรียกร้อง ความต้องการของกลุ่มประสบความสำเร็จได้ง่ายขึ้น

4. สถานภาพทางสังคม สถานภาพทางสังคมของกลุ่มผลประโยชน์มีผลต่อภาพลักษณ์และการเคลื่อนไหวเรียกร้องความต้องการของกลุ่ม กลุ่มผลประโยชน์ประเภทสมาคมวิชาชีพมักจะได้รับการยอมรับจาก ประชาชนว่าเป็นกลุ่มบุคคลที่มีเกียรติ ศักดิ์ศรี สถานภาพที่ดีในสังคม เช่น แพทยสภา สภานายความ เพราะเป็นผู้มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในสาขาวิชาชีพที่ประชาชนเชื่อถือศรัทธา ดังนั้น สถานภาพ ทางสังคมของกลุ่มผลประโยชน์จึงสัมพันธ์กับศักยภาพในการเรียกร้องความต้องการ หรือกดดัน รัฐบาลหรือผู้มีอำนาจตัดสินใจ

5. สภาพเศรษฐกิจและสังคม สภาพเศรษฐกิจและสังคมของประเทศมีความสัมพันธ์ต่ออำนาจ อิทธิพลของกลุ่มผลประโยชน์ เช่น ประเทศที่เศรษฐกิจพึ่งพาอาศัยการส่งออกเป็นหลัก กลุ่มผลประโยชน์ด้านการส่งออก หรือเกี่ยวข้องกับกาส่งออกย่อมมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของรัฐบาล ประเทศที่ประชาชนมีความ ยึดมั่นในขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรมที่เก่าแก่สูง ข้อเสนอเรียกร้องของกลุ่มผลประโยชน์ที่ ขัดแย้ง หรือตรงกันข้ามกับแนวทางเหล่านี้ย่อมประสบความสำเร็จลำบากในการผลักดันให้สำเร็จ

แนวคิดประชาสังคม

การพยายามทำความเข้าใจสิ่งที่เรียกว่าประชาสังคมนั้นมักเกี่ยวโยงกับความสัมพันธ์ระหว่างรัฐและสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งความสัมพันธ์ที่ดำรงอยู่ในบริบทของความเป็นสมัยใหม่ กล่าวในอีกแง่ก็คือ ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐสมัยใหม่และพื้นที่อื่นๆ นอกเหนือจากขอบเขตของรัฐ ซึ่งเป็นที่ๆ ความสัมพันธ์ระหว่างประชาชนก่อตัวขึ้น นอกจากนี้ ประชาสังคมยังมักถูกพิจารณาอย่างเชื่อมโยงกับการดำรงอยู่ของรัฐประชาธิปไตยและการพัฒนาการของประชาธิปไตยภายในรัฐนั้นๆ ประชาสังคมจึงผูกพันกับกระบวนการทำให้เป็นประชาธิปไตย (Democratization) อย่างใกล้ชิด

1. ความหมายของประชาสังคมที่ใช้ในประเทศตะวันตก

ในทางประเทศตะวันตก ประชาสังคมมีความหมายแตกต่างกันตามพัฒนาการประวัติศาสตร์ (ชัยยนต์ ประดิษฐ์ศิลป์. 2555 : 2)

1.1 ยุคคลาสสิก (กรีก/โรมัน) ใช้ในความหมายตรงกันข้ามกับระบบรัฐที่อาศัยอำนาจจากการใช้กำลัง การบังคับ ประชาสังคมบ่งชี้ลักษณะสังคมการเมืองที่บุคคลในสังคมมีส่วนกำหนดกฎเกณฑ์โดยกรอบกฎหมาย แนวคิดนี้นำไปสู่การแยกระหว่างรัฐกับสังคม สะท้อนให้เห็นการแยกระหว่างสิ่งที่ เป็นสาธารณะ (Public) ออกจากเอกชนหรือส่วนตัว (Private)

วูด (Wood) วิเคราะห์ว่า วิวัฒนาการแนวคิดประชาสังคมในยุคนี้เกี่ยวข้องกับเรื่องกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินส่วนบุคคล ในฐานะเป็นรากฐานหรือต้นตอของอำนาจทางสังคม เป็นอิสระจากอำนาจดั้งเดิม เช่น จากระบบศักดินา เป็นการยอมรับฐานะทางกฎหมายของทรัพย์สินส่วนบุคคลชัดเจนอย่างที่ไม่เคยปรากฏมาก่อน สะท้อนจากกฎหมายยอมรับสิทธิหรือกรรมสิทธิ์ส่วนบุคคลในกฎหมายโรมัน

1.2 ศตวรรษที่ 16 - 18 ในงานเขียนของ Political Philosophers ของอังกฤษ อเมริกา มีการอภิปรายปัญหาของระบบอำนาจรวมศูนย์ (Despotism) อยู่ที่คนๆ เดียว และแนวทางการต่อต้านมีการวิเคราะห์เสนอให้ประชาสังคมซึ่งแยกจากระบบรัฐ มีบทบาทเป็นตัวตรวจสอบอำนาจรัฐ การใช้แนวคิดในยุคนี้มีลักษณะกำกวม และปนเปกันอยู่ โดยมีการกล่าวถึงกันว่ารัฐควรเป็นรองสังคมของผู้มีกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินที่มีใจเจ้า หรือประชาสังคม มีการให้ความสำคัญกับผู้สร้างความมั่งคั่งจากกลไกเศรษฐกิจในระบบตลาด แทนพวกเจ้าของที่ดิน หรือพวกที่ใช้ระบบบังคับโดยพละกำลังในระบบฟิวคัล หรือสมบูรณาญาสิทธิราชย์ (Absolutism)

1.3 เฮเกล (Georg Friedrich Wilhelm HEGEL) ใช้คำว่า Civil Society หมายถึง สังคมกรรมมาตี (Bourgeois Society) เป็นสังคมที่เกิดจากชนชั้นใหม่ในระบบเศรษฐกิจใหม่ที่เป็นอิสระจากระบบฟิวคัลและสมบูรณาญาสิทธิราชย์ สังคมใหม่นี้เปิดช่องทางให้กับปัจเจกบุคคล เป็นอิสระจากการควบคุมของรัฐ สังคมกรรมมาตีนี้เองที่เป็นเวทีนำไปสู่การเจรจาต่อรองระหว่างส่วนที่เป็นสาธารณะและส่วนที่เป็นเอกชน และระหว่าง “ส่วนย่อย” หรือปัจเจกบุคคลกับส่วนที่ “ครอบคลุม” หรือรัฐไม่ใช่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเป็นใหญ่หรือเป็นรอง

1.4 คาร์ล มาร์ก (Karl MARX) ฉีกแนวไปจาก เฮเกล โดยชี้ว่า รัฐนั้นเองที่เป็นตัวกำหนดลักษณะเฉพาะของประชาสังคมและความสัมพันธ์ทางชนชั้น จากแนวคิดนี้มาร์ก ใช้เวลาเกือบตลอดชีวิตทุ่มเทให้การแสวงหาความเป็นอิสระของประชาสังคม โดยวิพากษ์สังคมกรรมมาตี ในความคิดของ มาร์ก ทวิลักษณะหรือการดำรงอยู่ของรัฐและประชาสังคมแบบที่เป็นอิสระต่อกันตามแนวของ เฮเกล นั้นไม่มีรัฐส่วนหนึ่งของประชาสังคมและเป็นเครื่องมือของกรรมมาตี

1.5 กรัสมชี(Antonio GRAMSCI) นำเอาแนวประชาสังคมนิยมมาใช้เป็นแนวคิดหลักอันหนึ่งของทฤษฎีสังคมนิยม กรัสมชี ชี้ให้เห็นถึงความซับซ้อนของอำนาจการเมืองในระบบรัฐสภาภายใต้กรอบรัฐธรรมนูญของตะวันตก เช่น อิตาลีในช่วงก่อนสงครามโลกครั้งที่สอง ซึ่งแตกต่างจากการใช้อำนาจโดยพลละกำลังเปิดเผย ในระบบอำนาจรวมศูนย์หรืออำนาจนิยมแบบพ่อขุน (Despotism) ในอิตาลีในขณะนั้นอำนาจของชนชั้นกรรมกรยังไม่ชัด และยังไม่สามารถครอบงำกลไกของรัฐได้ กระนั้นก็มีการแผ่กระจายอำนาจชนชั้นไปสู่ทุกองค์ของสังคมอย่างกว้างขวางโดยผ่านปฏิบัติการทางวัฒนธรรม (Cultural Practices)

กรัสมชี ชี้ว่าประชาสังคมมีบทบาทสร้างอุดมการณ์ของรัฐครอบงำคนทั่วไป (Hegemony) ฝ่ายซ้ายจึงต้องหาทางล้มอุดมการณ์หลักที่ครอบงำ โดยต้องสร้างอุดมการณ์ทางเลือกมาเป็นตัวต้าน (Counter Hegemony) ดังนั้น กรัสมชีใช้แนวคิดประชาสังคมในฐานะเป็นเวทีของการต่อสู้หรือสงครามอุดมการณ์ (War of Position) เพื่อต่อต้านอุดมการณ์ทุนนิยม ไม่ใช่เป็นการยอมรับหรือประนีประนอมกับทุนนิยม

1.6 ความหมายที่ใช้ในคริสต์ทศวรรษ 1980s และ 1990s ความเชื่อมโยงที่มีการล่มสลายของระบบการผลิต/การเมืองของโซเวียตและยุโรปตะวันออกได้มีการปรับใช้ในความหมายหลากหลาย แยกได้ดังนี้

1.6.1 ความหมายบนปริณิณฑแห่งอิสรภาพ (Arena of Freedom) นอกขอบข่ายของรัฐ ประชาสังคมเป็นปริณิณฑ/เวทีสำหรับองค์กรอิสระ สมาคมอาสาสมัคร และการจัดตั้งในรูปแบบอื่นๆ ของสังคมพหุนิยม (Pluralism) หลักประกันความเป็นอิสระจากรัฐคือ กรอบประชาธิปไตยที่พัฒนาจากสังคมตะวันตก เวทีประชาสังคมมุ่งหวังให้ลดอำนาจระบบทุนนิยม โดยให้ความสัมพันธ์ทางสังคม (Social Relations) ที่หลากหลาย ความสัมพันธ์ภายใต้ระบบทุนนิยมและตัวระบบทุนนิยมเองเป็นเพียงเสี้ยวหนึ่งของความหลากหลาย (Cohen. 1982 : 167)

1.6.2 ประชาสังคม / สังคมประชา (Civil Society) เป็นปฏิปักษ์กับรัฐ ประชาสังคมต่อต้านรัฐ แนวคิดนี้มีจุดเริ่มมาจากการแยกประชาสังคมจากรัฐ อันเป็นแนวคิดของยุคคลาสสิก ประชาสังคมมีบทบาทต่อต้านรัฐ ซึ่งสะท้อนให้เห็นการต่อสู้กันระหว่าง 1) ระบบรัฐ รวมถึงกลไกรัฐ เช่น กองทัพ ตำรวจ ระบบกฎหมาย ระบบบริหาร องค์กรการผลิต และองค์กรด้านวัฒนธรรม และ 2) ระบบนอกรัฐ รวมทั้งระบบตลาด องค์กรควบคุมโดยเอกชน หรือที่ก่อตั้งโดยอาสาสมัคร (Cohen. 1982 : 167) ในแนวคิดนี้กล่าวถึง อำนาจสังคม (Social Power) เป็นคู่ต่อสู้กับอำนาจการเมือง (Political Power) สาธารณะ (Public) เป็นคู่ต่อสู้กับเอกชน (Private) การโฆษณาชวนเชื่อของรัฐเป็นคู่ต่อสู้กับข้อมูลอิสระ

กล่าวโดยสรุป ประชาสังคมในประเทศตะวันตกจะรวมสถาบันและความสัมพันธ์ทางสังคมอันหลากหลายตั้งแต่ครัวเรือน สหภาพแรงงาน สมาคมอาสาสมัคร โรงพยาบาล โบสถ์ วัด ไปถึง

ตลาดธุรกิจนายทุนหรืออีกนัยหนึ่งก็คือ สังคมกระฎุมพีทั้งหมด คู่ขัดแย้งสำคัญคือ รัฐบาลนอก รัฐ หรือ การเมืองกับสังคมแนวนี้เห็นว่า ประชาสังคมต้องมีอิสรภาพและมีสิทธิเป็นปฏิปักษ์ต่ออำนาจนิยมโดย รัฐ

2. ความหมายของประชาสังคมที่ใช้ในประเทศไทย

คำว่า “ประชาสังคม” มาจากภาษาอังกฤษว่า Civil Society และมีนักวิชาการใช้คำภาษาไทยเทียบเคียงกันหลายคำ อาทิ “สังคมประชาธรรม” (ไพบุลย์ วัฒนศิริธรรม) “สังคมราษฎร์” (เสนห์ จามริก) “วิถีประชา” (ชัยอนันต์ สมุทวณิช ใช้คำนี้โดยมีนัยยะของคำว่า Civic Movement) “อารยสังคม” (อเนก เหล่าธรรมทัศน์) และ “สังคมเข้มแข็ง” (ธีรยุทธ บุญมี) เป็นต้น ทั้งนี้ นักวิชาการสำคัญของสังคมไทยได้อธิบายขยายความคำว่า ประชาสังคม นี้ในบริบทเงื่อนไขและการให้น้ำหนักที่แตกต่างกัน ดังนี้ (ชัยอนันต์ ประดิษฐ์ศิลป์ . 2555 : 4-8)

ประเวศ วะสี นับเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการจุดประกายการคิดถกเถียง ในเรื่อง “ประชาสังคม” ให้มีความเข้มข้นอย่างมากผ่านงานเขียนชิ้นสำคัญคือ “สังคมสมานภาพและวิชา” โดยในงานเขียนดังกล่าวประกอบกับบทความย่อยๆ และการแสดงปาฐกถาและการอภิปรายในที่ต่างๆ พอประมวลเป็นความคิดรวบยอดได้ว่า ในสภาพของสังคมไทยปัจจุบัน ภาคส่วนหลัก (Sectors) ของสังคมที่มีความเข้มแข็ง และมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกันอย่างมาก คือ ภาครัฐ หรือ “รัฐธรรมาภาพ” และภาคธุรกิจเอกชน หรือ “ธรรมาภาพ” ซึ่งปรากฏการณ์นี้ส่งผลทำให้สังคมขาดดุลยภาพ และเกิดความล้มเหลวในการพัฒนาของฝ่ายประชาชนหรือภาคสังคมซึ่งเรียกว่า “สังคมนานภาพ”

ธีรยุทธ บุญมี มองว่าการแก้ปัญหาพื้นฐานทางสังคมนั้น ควรให้ความสำคัญกับ “พลังที่สาม” หรือพลังของสังคม หากแม้ว่าสังคมโดยรวมมีความเข้มแข็ง นักธุรกิจ นักวิชาชีพ นักศึกษา ปัญญาชนชาวบ้าน สามารถร่วมแรงร่วมใจกันผลักดันสังคม ปัญหาต่างๆ ที่เป็นพื้นฐาน ก็จะสามารถเปลี่ยนแปลงได้ ทั้งนี้สังคมที่เข้มแข็งในความหมายของ ธีรยุทธ บุญมี นั้น จะเน้นที่ลักษณะที่กระจาย (Diffuse) พลังทางสังคมที่มาจากทุกส่วน ทุกวิชาชีพ ทุกระดับ รายได้ ทุกภูมิภาคของประเทศ

อเนก เหล่าธรรมทัศน์ ได้ให้ความหมายของ “ประชาสังคม” หรือ “อารยสังคม” ที่ครอบคลุมทุกชนชั้นของสังคม โดยให้ความสนใจเป็นพิเศษกับประเด็นของ “คนชั้นกลาง” “การมีส่วนร่วม” “ความผูกพัน” และ “สำนึกของความเป็นพลเมือง” กล่าวคือ “ประชาสังคม” โดยนัยยะนี้มิได้หมายถึงความเป็นชุมชนของสังคมชนบทเท่านั้น แต่กินความรวมไปถึงคนชั้นกลางภาคเมืองที่ไม่จำเป็นต้องมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดเป็นเครือญาติ หรือเป็นแบบคู่หน้า (Face to Face Relationship) แต่เป็นความผูกพัน (Bond) ของผู้คนที่หลากหลายต่อกัน บนฐานแห่งความร่วมมือและการแสวงหาการมีส่วนร่วม และด้วยสำนึกที่มีต่อความเป็นพลเมือง หรือ Citizenship นั่นเอง นอกจากนี้อเนก

เหล่าธรรมทัศน์ ยังได้ตั้งข้อสังเกตที่สำคัญถึงรากฐานของคนไทย และสังคมไทยว่า คนไทยส่วนมากยังมีระบบวิธีคิดว่าตนเองเป็นไพล์ (Client) หรือคิดแบบไพล์ ที่จะต้องมีมุลนายที่ตี โหยหาคนดี จึงมักขาดสำนึกของความเป็นพลเมืองและมองปัญหาในเชิงโครงสร้างไม่ออก

ชัยอนันต์ สมุทวณิช มองว่า “ประชาสังคม” หมายถึง ทุกๆ ส่วนของสังคม โดยรวมถึงภาครัฐ ภาคประชาชนด้วย ถือว่าทั้งหมดเป็น Civil Society ซึ่งแตกต่างจากความหมายแบบตะวันตกที่แยกออกมาจากภาครัฐ หรือนอกภาครัฐ แต่หมายถึงทุกฝ่ายเข้ามาเป็น Partnership กัน โดยนัยยะนี้ชัยอนันต์ สมุทวณิช ให้ความสำคัญกับ Civic Movement หรือ “วิถีประชา” ที่เป็นการดำเนินกิจกรรมของกลุ่มองค์กรต่างๆ โดยเอาตัวกิจกรรมเป็นศูนย์กลางปราศจากการจัดตั้ง

ชูชัย ศุภวงศ์ ให้ความหมายของ “ประชาสังคม” ที่กว้างขวางและผนวกเอาแนวคิดที่กล่าวมาข้างต้น มาผสมผสานกันอย่างกลมกลืนกับบริบทของสังคมไทยว่า หมายถึง “การที่ผู้คนในสังคม เห็นวิกฤตการณ์ หรือสภาพปัญหาในสังคมที่สลับซับซ้อน ยากแก่การแก้ไข มีวัตถุประสงค์ร่วมกัน ซึ่งนำไปสู่การก่อจิตสำนึก (Civic Consciousness) ร่วมกัน มารวมตัวกันเป็นกลุ่มหรือองค์กร (Civic Group) ไม่ว่าจะป็นภาครัฐ ภาคธุรกิจเอกชน หรือภาคสังคม (ประชาชน) ในลักษณะที่เป็นหุ้นส่วนกัน (Partnership) เพื่อร่วมกันแก้ปัญหา หรือกระทำการบางอย่างให้บรรลุวัตถุประสงค์ทั้งนี้ด้วยความรัก ความสมานฉันท์ ความเอื้ออาทรต่อกันภายใต้ระบบการจัดการโดยมีการเชื่อมโยงเป็นเครือข่าย (Civic Network)”

กล่าวโดยสรุป ประชาสังคม คือ พื้นที่การเมืองสาธารณะ (Public Sphere) ของประชาชนซึ่งกำเนิดมาจากการก่อตัวของวัฒนธรรมคนชั้นกลาง และขยายปริมณฑลไปสู่ชนชั้น กลุ่มผลประโยชน์ต่างๆ ที่หลากหลาย และสนใจเข้าร่วมในพื้นที่การเมืองสาธารณะนี้ ดังนั้นประชาสังคมจึงเป็นพื้นที่ที่เกิดกิจกรรม มิได้หมายถึงประชาชนทั้งหมด หรือสังคมทั้งหมด ที่ไม่ได้มีการเคลื่อนไหวทางการเมืองสาธารณะประชาสังคม คือ กระบวนการของประชาชนในการสร้างพื้นที่การเมืองสาธารณะของตนเอง โดยไม่ตกอยู่ภายใต้พื้นที่การเมืองของรัฐ (Political Society) ของทุน ดังนั้นประชาสังคมจึงต้องเป็นอิสระจากรัฐและทุน

2. องค์ประกอบประชาสังคมตามแนวคิดนักวิชาการต่างประเทศ

จากงานวิจัยที่เมืองทูเปโล มลรัฐมิสซิสซิปปี ประเทศสหรัฐอเมริกา ของกรีสแฮม (Vaughn Grisham) และงานวิจัยของ โรเบิร์ต พัทนัม (Robert Putnam) ที่ประเทศอิตาลี และงานวิจัยอื่นๆ ซึ่งเดวิท แมธิวส์ ได้สรุปและชี้ให้เห็นถึงองค์ประกอบที่สำคัญของประชาคม และสามารถใช้เป็นเกณฑ์ในการวัดความเข้มแข็งของประชาสังคม ในบริบทของสังคมตะวันตกได้จากองค์ประกอบ 6 ประการ คือ (ชัยอนันต์ ประดิษฐ์ศิลป์. 2555 : 9)

2.1 โครงสร้างพื้นฐานสาธารณะและช่องทางการสื่อสาร ประชาสังคมต้องการพื้นที่สาธารณะและโอกาสที่จะพบปะ ซึ่งสถานที่ดังกล่าวมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการก่อเกิดเจตจำนงทางการเมือง (Political Will) เพื่อที่จะสร้างความเป็น “พลเมือง” ให้กับประชาชน ประชาสังคมจะเข้มแข็งหรือไม่สามารถตรวจสอบได้จากพื้นที่สาธารณะ (Public Space) และองค์รวมของพื้นที่สาธารณะ ก็คือโครงสร้างพื้นฐานสาธารณะ (Civic Infrastructure) ของชุมชน โดยสามารถแยกโครงสร้างพื้นฐานสาธารณะได้เป็น 3 ระดับ คือ 1) ระดับพื้นฐานล่าง คือ การพบปะกันของผู้คนเป็นครั้งคราว (Ad Hoc Associations) การพบปะนี้อาจเป็นการพบปะกันในสภาพพัฒนาท้องถิ่นหรือเพื่อนบ้าน 2) ระดับกลาง คือ การรวมกันเป็นกลุ่มเพื่อนร่วมงานด้านใดด้านหนึ่งหรือเป็นองค์กร 3) ระดับสูงสุด คือ “องค์กรร่วม” (Umbrella Organizations) ที่เชื่อมองค์กรสมาชิกและสมาชิกเข้าหากัน การพบปะหรือองค์กรเหล่านี้ คือ ช่องทางการสื่อสาร (Channels of Communication) โครงสร้างพื้นฐานจะอิงอยู่กับระบบสังคมที่ไม่เป็นทางการ อาจจะเป็นงานเทศกาล เป็นต้น ที่ดึงให้ผู้คนมาพบกัน ซึ่งนอกจากจะเป็นเหตุการณ์ทางสังคม (Social Events) แล้ว ยังเป็นการเชื่อมผู้คนให้เข้าใกล้ชิดกันได้พูดคุยกัน ซึ่งเรย์ โอเดเนเบอร์ก เรียกสถานที่เกิดการพูดคุยนี้ว่า “แหล่งที่ยิ่งใหญ่ที่ดีที่สุด” หรือ “The Great Good Place” ของชุมชน นอกเหนือจากนั้นก็จะเป็นที่ให้ได้พบกับคนแปลกหน้านอกชุมชน ซึ่ง อเล็กซิส เดอ ทอกเกอวิล พบในศตวรรษที่ 19 ว่าการพบปะของคนแปลกหน้าเกิดขึ้นบ่อยในการสมาคมแบบไม่เป็นทางการ การพบปะของผู้คนที่หลากหลาย และสามารถให้เขาเข้ามามีส่วนร่วมในการเสนอความคิด แนวทาง เป็นการสร้างเครือข่าย ทำให้เกิดสายสัมพันธ์ระหว่างคนที่ต่างฐานะ ต่างชนชั้นกัน

2.2 กระบวนการสำคัญของชุมชน ชีวิตสาธารณะของชุมชนหนึ่ง สามารถที่จะวัดได้ด้วยกระบวนการตัดสินใจภายในชุมชนในเรื่องสาธารณะ สิ่งหนึ่งที่จะต้องเกิดก่อนการตัดสินใจสาธารณะ คือ “กระบวนการเรียนรู้ของชุมชน” เพื่อให้คนในชุมชนมีความรู้ความเข้าใจในการตัดสินใจ เนื่องจากในอดีตผู้นำเท่านั้นที่ เป็นผู้ตัดสินใจ หรือเป็นผู้ชักนำคนในชุมชนให้เห็นคล้อยตามความคิดของตน ด้วยการแสวงหาหลักฐาน ข้อมูลต่างๆ มาโน้มน้าวให้คนตัดสินใจตามมากกว่าเป็นการตัดสินใจของคนในชุมชนเอง ดังนั้น การเรียนรู้ของชุมชนจึงเป็นจุดเริ่มต้นของการพัฒนาชุมชนในวิถีทางที่ทำให้ชุมชนรู้สึกเป็น “เจ้าของ” ชุมชน การสร้างความเป็นชุมชนจึงเป็นหนึ่งเดียวกับการกระตุ้นให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ชุมชน ชุมชนที่เข้มแข็งคือชุมชนแห่งการเรียนรู้นั่นเอง

2.3 ภาวะการนำและผู้นำชุมชน ชุมชนที่เข้มแข็งจะอยู่ในวิถีทางที่ผู้นำสัมพันธ์กับคนอื่น นอกไปจากความเป็นผู้นำที่โดดเด่น หรือผู้กระทำการสำคัญของชุมชน ชุมชนที่เข้มแข็งจะต้องมีสมาชิกที่มีความสามารถที่จะคิดริเริ่มสร้างสรรค์ อย่างที่ วอน กริสแอม ได้อ้างคำพูดของผู้นำคนหนึ่งของเมืองทูเปโลว่า “หากคุณต้องการชุมชนที่ดี คุณต้องทำหน้าที่เป็นผู้นำด้วยตัวคุณเอง” ผู้นำที่ดี

จะต้องเป็นผู้ที่มีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล มีผู้นำที่หลากหลาย และตัวผู้นำจะต้องไม่แตกต่างจากชาวบ้านคนอื่น ๆ

2.4 กรอบแนวคิดหรือภาพที่อยู่ในหัวของคนในชุมชน โดยเฉพาะกรอบแนวคิดในการแก้ปัญหาและการมองความเป็นไปของสรรพสิ่ง วอน กริชแฮม (Vaughn Grisham) เรียกกรอบแนวคิดนี้ว่า “หลักนำการปฏิบัติ” (Guiding Principles) จะต้องเป็นกรอบแนวคิดที่เน้นการมีส่วนร่วมของภาคสาธารณะ และการทำงานเพื่อส่วนรวม ดังหลักนำการปฏิบัติของชาวทูเปโลที่ว่า “อย่าเบียดเบียนของชุมชนไปให้คนอื่นที่ไม่เกี่ยวข้องกับชุมชน” หรือ “สร้างทีมงานยึดแนวทางของทีมงาน” และ “จงถือว่ามนุษย์ทุกคน คือ ทรัพยากรที่ล้ำค่า” เป็นต้น และต้องมองอำนาจว่าเป็นสิ่งที่มีอยู่ในตัวคน ซึ่งอำนาจที่แท้จริงต้องมาจากประชาชน และทำให้เกิดความมั่นใจว่า “ประชาชนในท้องถิ่นเท่านั้นที่สามารถแก้ปัญหาท้องถิ่น” นั่นคือคนในชุมชนทุกคนจะต้องรับผิดชอบต่อปัญหาของชุมชน ดังที่ แฮร์ริบอย สรุปลไว้ว่า “เจตจำนงที่จะเข้ารับผิดชอบต่อปัญหาชุมชน เป็นใจแกนสำคัญในการก่อให้เกิดอำนาจสาธารณะ” และ เดวิส เมอร์ริต ก็สรุปว่า “วิถีทางเดียวที่จะทำให้ชุมชนเป็นชุมชนที่น่าอยู่ก็คือ ประชาชนในชุมชนต้องเข้าใจและยอมรับความรับผิดชอบของตนต่อทุกเรื่องที่เกิดขึ้นกับชุมชน”

2.5 ความสัมพันธ์ระหว่างคนกับสถาบัน พัทนัม (Putnam. 1993 : 78 ; อ้างถึงใน ชัยยนต์ ประดิษฐ์ศิลป์ . 2555 ก : 10) สรุปว่า ความสัมพันธ์กันในแนวระนาบ (เท่าเทียม) นำไปสู่เมืองที่มีระบบการปกครองที่ดีและเศรษฐกิจมั่งคั่งความสัมพันธ์ในแนวตั้งก่อให้เกิดการปกครองแบบมาเฟีย และทำให้เศรษฐกิจของเมืองถดถอย สถาบันและคนจะต้องมีความสัมพันธ์กันทุกกลุ่ม ทั้งกลุ่มธุรกิจ กลุ่มองค์กรประชาชน โรงเรียน องค์กรชุมชน ฯลฯ

2.6 สำนึกความเป็นชุมชนและชนบแห่งการแบ่งปัน ความเป็นชุมชนไม่ได้เริ่มด้วยธรรมเนียมแห่งความร่วมมือไม่ร่วมมือ ในทางตรงกันข้าม ธรรมเนียมแห่งความร่วมมือไม่ร่วมมือเป็นสิ่งที่ก่อรูปขึ้นที่ละน้อยจากกระบวนการทำงานร่วมกันของคนในชุมชน แฮร์ริบอย กล่าวว่า ประชาชนจำต้องร่วมมือไม่ร่วมมือกันทำงานก่อน แล้วจึงจะสามารถสร้างชนบแห่งการทำงานร่วมกัน และจะค่อยๆ สร้างความสัมพันธ์ให้เกิดความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันได้

3. องค์กรประกอบประชาสังคมตามแนวคิดนักวิชาการในประเทศไทย

โกมาตร จึงเสถียรทรัพย์ (ออนไลน์. 2555) ได้ให้ความหมายประชาสังคมไว้ว่า ประชาสังคม หมายถึง การที่คนในสังคม ซึ่งมีจิตสำนึกร่วมกันมารวมตัวในลักษณะที่เป็นหุ้นส่วนกันแต่ไม่ต้องขึ้นตรงต่อกัน เพื่อกระทำบางอย่างที่เป็นประโยชน์สาธารณะ องค์กรประกอบของประชาสังคมประกอบด้วย

1. โครงสร้างชีวิตชุมชน (Structure of Association) เป็นโครงสร้างที่ทุกคนมาร่วมกัน ใช้ชีวิตสาธารณะร่วมกัน เช่น งานบุญในหมู่บ้านชนบท การทำบุญแห่เทียน การลงแขกทำงานใช้แรงงานร่วมกัน

2. ค่านิยมประชาสังคม (Norm of Communication) การที่จะสร้างเครือข่ายนั้น นอกเหนือจากมีโครงสร้างที่ผู้คนเกาะกลุ่มกันแล้ว ยังต้องมีทุนทางด้านค่านิยมด้วย คือ ความไว้วางใจ (Trust) ถ้าใครสามารถสร้างความไว้วางใจในเครือข่ายภาคีของตนได้มากกว่าคนอื่นก็สามารถระดมพลังสังคมมาร่วมงานกันได้มากกว่า

3. เครือข่ายการสื่อสาร (Network of Communication) เป็นโครงสร้างที่เอื้อให้ผู้คนมีโอกาสสื่อสาร พูดคุยถึงปัญหาาร่วมกัน ทั้งที่เป็นทางการ หรือไม่เป็นทางการ การสื่อสารเป็นจรรยาบรรณของการสร้างเครือข่าย

4. เครือข่ายที่ประสบความสำเร็จและยั่งยืน จะใช้เวลามากกว่า 10 ปี ในการพัฒนา เพราะต้องมีการบ่มเพาะและให้เวลาเพื่อความสำเร็จ

5. การสร้างความสัมพันธ์บนความไม่เป็นทางการ เพราะการทำงานที่ไม่เป็นทางการ แต่อยู่บนความไว้วางใจกัน เกิดฉันทะที่จะทำ ทำงานแล้วเกิดปิติ และมีความยั่งยืน

อนุชาติ พวงสำลี และวีรบุรณ วิสารทสกุล (2541 : 27) ได้นำเสนอลักษณะและองค์ประกอบของประชาสังคมในมุมมองของการวิเคราะห์ และประยุกต์ใช้ภายใต้บริบทสังคมไทย ไว้ดังต่อไปนี้มีความหลากหลายทั้งในเชิงรูปแบบและเชิงเนื้อหา ได้แก่

1. ความหลากหลายเชิงพื้นที่ในการรวมตัว ทั้งพื้นที่ทางการปกครอง ขอบเขตเชิงภูมินิเวศและเขตเศรษฐกิจ

2. ความหลากหลายของการรวมตัว เช่น กลุ่ม ชมรม องค์กร สมาคม สถาบัน มูลนิธิ สภา สมาพันธ์ สหกรณ์ คณะกรรมการ เป็นต้น

3. ความหลากหลายของกลุ่มคนที่มารวมตัวกัน ตั้งแต่ วัย อายุ เพศ เชื้อชาติ ศาสนา ความเชื่อ การศึกษา ฐานะ อาชีพ รวมกระทั่งถึงคนพิการ และผู้ด้อยโอกาสทางสังคมอื่นๆ

4. ความหลากหลายในรูปแบบของกิจกรรม กิจกรรมที่แยกออกตามความถนัดของแต่ละกลุ่ม แต่ก็อาจจะมีบางกลุ่มที่ผสมผสานกิจกรรมหลายๆ ด้าน เข้าด้วยกันตามความเหมาะสม

5. ความหลากหลายในเชิงประเด็นความสนใจ/ปัญหา

เงื่อนไขของการรวมกลุ่ม แยกไปตามความสนใจ และดำเนินกิจกรรมไปบนพื้นฐานความสนใจร่วมกัน อันประกอบด้วย

1. มีความเป็นชุมชน ซึ่งอาจมีความหมายกว้างหรือครอบคลุมถึงอาณาบริเวณหรือบริบทขนาดใหญ่ กระทั่งถึงกลุ่มองค์กรเล็กๆ และไม่ยึดติดอยู่กับความเป็นชนบทหรือเมือง แต่ให้ความสำคัญกับความรัก ความผูกพัน ความเอื้ออาทร ความสนใจ หรือผลประโยชน์ร่วมกัน

2. บณสำนึกสาธารณะ จิตสำนึกเพื่อส่วนรวม (Public Consciousness) เป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้เกิดการเข้ามารับผิดชอบปัญหาสาธารณะร่วมกัน บณสำนึกแห่งความเป็นพลเมือง (Citizenship) ซึ่งเป็นประชาธิปไตยขั้นพื้นฐาน

3. มีกิจกรรมและความต่อเนื่อง หนทางที่จะทำให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันหรือเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ (Learning Society) นั้นก็ด้วยการเรียนรู้ที่มีการปฏิบัติการณ์ร่วมกัน (Interactive Learning through Action) อย่างต่อเนื่อง

4. มีเครือข่ายและการติดต่อสื่อสาร ต้องมีการสร้างเครือข่ายแห่งการเรียนรู้ร่วมกัน เพื่อให้เกิดการยึดโยงความสามารถและพลังย่อยๆ ในแต่ละส่วนของสังคม เข้ามาเชื่อมต่อประสานกัน

กล่าวโดยสรุปจะเห็นได้ว่า องค์ประกอบของประชาสังคมที่กล่าวมาข้างต้นนั้น ให้ความสำคัญกับมิติทางโครงสร้าง มิติด้านการปฏิสัมพันธ์ของผู้คน และการพัฒนาศักยภาพภายในตนเองของผู้คนและชุมชน โดยแสดงออกผ่านรูปธรรม การคิดวิเคราะห์ การตัดสินใจ การลงมือกระทำกรร่วมกันอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งยังชี้ให้เห็นความเชื่อมโยงสัมพันธ์ของมิติต่างๆ นั่นคือโครงสร้างพื้นฐานสาธารณะต่างๆ ทั้งแง่พื้นที่ด้านกายภาพ การไหลเวียนของข้อมูลข่าวสาร มีส่วนสำคัญในการสร้างความสัมพันธ์ที่เอื้อให้เกิดความเป็นชุมชน การมีจิตสำนึกสาธารณะ จนเกิดกระบวนการคิด ตัดสินใจ ลงมือกระทำร่วมกันของคนในชุมชนนั้น องค์ประกอบแต่ละด้าน แต่ละมิติ ทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรมล้วนมีความสัมพันธ์และส่งผลต่อกัน และองค์ประกอบที่กล่าวถึงนั้นหาได้หยุดนิ่งตายตัว หากดำรงอยู่และเปลี่ยนแปลงไปตามบริบททางสังคมที่เชื่อมโยงถึงกันทุกระดับ

แนวคิดสภาพองค์กรชุมชน

สภาพองค์กรชุมชนเป็นเวทีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้โดยคนในชุมชนท้องถิ่นและเพื่อคนในชุมชนท้องถิ่น ซึ่งประกอบด้วย ตัวแทนของสถาบันในชุมชนท้องถิ่น เช่น วัด โรงเรียน สถานีนามัย เป็นต้น ตัวแทนของกลุ่มองค์กรชุมชนต่างๆ เช่น กลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มโรงสีรวม กลุ่มอนุรักษ์ป่า และกลุ่มกิจกรรมพัฒนาอื่นๆ ที่มีอยู่ในแต่ละชุมชน โดยมีผู้นำชุมชนที่ไม่เป็นทางการ เช่น ผู้รู้ภูมิปัญญา ปราชญ์ชาวบ้านและผู้นำทางการได้แก่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้านในชุมชนท้องถิ่น เข้ามาร่วมพูดคุยแก้ไขปัญหาของชุมชนท้องถิ่นร่วมกัน ซึ่งเป็นระบบการจัดการตนเองของชุมชนท้องถิ่นที่มีมาตั้งแต่อดีตแล้ว (สภาพพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน), 2551: 1) สภาพองค์กรชุมชนจะก่อให้เกิดการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น ได้แก่ 1) การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนท้องถิ่น 2) เกิดกลไกขององค์กรชุมชน 3) ผนึกกำลังและประสานความร่วมมือระหว่างชุมชนกับภาคส่วนต่างๆ และ 4) สนับสนุนให้เกิดการสร้างระบบประชาธิปไตยขั้นพื้นฐานที่แท้จริง (สภาพพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน), 2551:2)

1. ความหมายขององค์กรชุมชน

สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) (2551: 11) ให้ความหมายของสภาองค์กรชุมชนชุมชนไว้ว่า สภาองค์กรชุมชน คือ เวทีการและเปลี่ยนเรียนรู้ เพื่อกำหนดแนวทางการพัฒนาชุมชนของคนในชุมชนท้องถิ่น โดยคนในชุมชนท้องถิ่น และเพื่อคนในชุมชนท้องถิ่น ประกอบด้วย ตัวแทนของสถาบันในชุมชนท้องถิ่น เช่น วัด โรงเรียน สถานีนามัย เป็นต้น ตัวแทนของกลุ่ม องค์กรชุมชนต่างๆ เช่น กลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มโรงสี กลุ่มอนุรักษ์ป่า กลุ่มกิจกรรม พัฒนาอื่นๆ ที่มีอยู่ในแต่ละชุมชน โดยมีผู้นำชุมชนที่ไม่เป็นทางการ เช่น ผู้รู้ภูมิปัญญา ประชาญ์ ชาวบ้าน และผู้นำทางการ ได้แก่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้านในชุมชนท้องถิ่น เข้ามาร่วมใช้ในเวทีพูดคุย แก้ไขปัญหาของชุมชนท้องถิ่นร่วมกัน

ประเวศ วสี (2551 : 23) ให้ คำนิยามเกี่ยวกับสภาองค์กรชุมชนว่า สภาองค์กรชุมชนถือเป็นเครื่องมือที่เชื่อมต่อฐานความดี ความจริงสู่นโยบายทุกระดับ ไม่มีพระเจดีย์องค์ใดที่จะสร้างจากยอดได้สำเร็จ การสร้างพระเจดีย์ ต้องสร้างจากฐานก่อน ฐานในที่นี้คือชุมชนท้องถิ่น เกิดผู้นำตามธรรมชาติ ที่ไม่ได้มาจากการเลือกตั้ง เป็นสภาที่ไม่แสวงหาอำนาจ ไม่ขัดแย้งกับใคร เป็นประชาธิปไตยตั้งแต่เริ่มต้น

ไพบุลย์ วัฒนศิริธรรม (2551 : 1) ได้ให้คำนิยามเกี่ยวกับสภาองค์กรชุมชนว่า สภาองค์กรชุมชนเป็นการเมืองใหม่ หมายถึง การจัดการสังคม ชุมชน และชีวิต ผสมผสานกันไป ในการจัดการท้องถิ่น พื้นที่ ชุมชน สังคม ที่รวม เอาทุกมิติ ทั้งเศรษฐกิจ วัฒนธรรม สุขภาพอนามัย การศึกษาและสิ่งแวดล้อม มีแผนในระดับ ท้องถิ่น เพื่อให้ผลสุดท้ายคือ ชีวิตความเป็นอยู่ ครอบคลุม ชุมชน และสภาพแวดล้อม เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ดีขึ้น

ปาริชาติ วลัยเสถียรและคณะ (2543 : 258) ได้ให้ความหมายเกี่ยวกับ “กลุ่ม” ว่าเป็นการรวมพลังของคนจำนวนหนึ่งเพื่อแก้ไขปัญหาที่ประสบอยู่ร่วมกันกระทำการสิ่งใดสิ่งหนึ่ง (หรือหลายสิ่ง) เพื่อให้ได้รับประโยชน์ตามที่กลุ่มปรารถนา

กล่าวโดยสรุป องค์กรชุมชน หมายถึง การรวมกลุ่มโดยมีเจตจำนงร่วมกัน โดยมีการจัดระบบความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกที่เอื้อต่อผลประโยชน์ร่วมกัน อีกทั้งยังเป็นสื่อกลางในการติดต่อสื่อสารระหว่างสมาชิกด้วยกันเอง และกับองค์กร หรือหน่วยงานอื่นจากภายนอก

2. องค์ประกอบขององค์กรชุมชน

องค์กรชุมชนเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาชุมชน องค์กรชุมชนที่มีความเข้มแข็งจะเป็นตัวชี้ศักยภาพของชุมชน

Reeves (1970 : 331 – 334) กล่าวถึง องค์ประกอบของกลุ่มไว้ดังนี้

- 1) กลุ่มมีผู้นำที่ดี
 - 2) สมาชิกมีความเต็มใจทำงานเพื่อให้กลุ่มบรรลุเป้าหมาย
 - 3) มีวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่ทำให้จริงมีความสอดคล้องกับความสามารถของผู้นำและสมาชิก รวมทั้งต้องมีความร่วมมือกันและกันภายในกลุ่มเป็นอย่างดี
 - 4) สมาชิกมีความสนใจในกิจกรรมของกลุ่มอย่างแท้จริง
 - 5) กลุ่มมีการตัดสินใจที่เป็นอิสระด้วยตนเอง
 - 6) ผู้นำและสมาชิกมีส่วนร่วมในการวางแผนและควบคุมการทำงานซึ่งกันและกัน
- ปารีชาติ วลัยเสถียรและคณะ (2543 : 259) กล่าวถึง องค์ประกอบของกลุ่มว่าจะต้องประกอบด้วย 3 ประการ ดังนี้

1) สมาชิกซึ่งจะมีขนาดเท่าใดก็ได้ แล้วแต่ความจำเป็นในการรวมพลังเพื่อแก้ไขปัญหา นั้น ๆ สิ่งสำคัญที่สมาชิกในกลุ่มพึงมีในสมาชิก ก็คือ คุณสมบัติบางอย่างที่มีความคล้ายคลึงกัน ความไว้วางใจกัน ความเชื่อมั่นหรือความมั่นใจในตนเองและกลุ่มและความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน

2) คณะผู้แทนที่มีความรู้ ความสามารถบางประการที่เหนือกว่าสมาชิก ซึ่งสมาชิกจะต้องไตร่ตรอง พิจารณาและเสนอหรือเลือกผู้แทนของตนเข้าไปทำหน้าที่บางอย่างแทนตนเอง ซึ่งตนเองนั้นไม่สามารถกระทำได้

3) คณะจัดการเป็นคณะที่จะดำเนินการที่จะทำให้เกิดปัญหา ความต้องการของกลุ่มได้รับการดำเนินการแก้ไข ซึ่งในกลุ่มที่ขนาดเล็ก บุคคลที่จะทำหน้าที่เป็นคณะจัดการ อาจจะเป็นผู้แทนบาง คน หรือบางครั้งอาจจะเป็นสมาชิกบางคนก็ได้ที่จะมาทำหน้าที่นี้

จากความหมายดังกล่าวสามารถสรุปได้ว่า องค์ประกอบของกลุ่ม/องค์กรชุมชนจะต้องประกอบด้วย สมาชิกของกลุ่มตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป (Plurality of Individuals) มีวัตถุประสงค์ร่วมกัน (Common goal) มีการปะทะสังสรรค์ (Interaction) ระหว่างสมาชิก มีความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่ม และมีการปฏิบัติในบทบาทหน้าที่เป็นอันเดียว (Common Role)

3. ประเภทขององค์กรชุมชน

การแบ่งประเภทขององค์กรชุมชนนั้น เป็นการอธิบายถึงลักษณะของการเกิดองค์กรชุมชนซึ่งแตกต่างออกไปขึ้นอยู่กับว่าองค์กรชุมชนนั้นจะจัดแบ่งหรือนิยามกิจกรรมการดำเนินงานของตัวเองเป็นประเภทไหนอย่างไร ซึ่งในเบื้องต้นสามารถแบ่งประเภทขององค์กรชุมชนเป็น 2 ประเภทใหญ่ ได้แก่

แบ่งตามการจัดตั้งองค์และตามโครงการสร้างขององค์ซึ่งแต่ละประเภทมีหลายละเอียดที่สำคัญดังนี้

1. แบ่งตามการจัดตั้งองค์กร ซึ่งสามารถแบ่งได้เป็น 2 ประเภท (สัมพันธ์ เศษะอติก, 2540 : 67) ได้แก่

1.1 องค์กรชุมชนแบบเป็นทางการ ได้แก่ องค์กรการบริหารส่วนตำบล (อบต.) สภาองค์กรชุมชน คณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) สหกรณ์การเกษตร กลุ่มเกษตรกรมูลนิธิสมาคม ซึ่งเป็นลักษณะที่รัฐลงไปจัดตั้งและมีการจดทะเบียนกับภาครัฐ มีกฎระเบียบรับรองและได้รับการสนับสนุนงบประมาณและการดำเนินกิจกรรมจากภาครัฐ

1.2 องค์กรชุมชนแบบไม่เป็นทางการ ได้แก่ องค์กรที่เป็นการรวมตัวกันเอง หรือ องค์กรพัฒนาชุมชนเข้าไปร่วมจัดตั้งมีกฎระเบียบที่สร้างขึ้นเอง ส่วนใหญ่ไม่ได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐองค์กรชุมชนเหล่านี้ยังแบ่งออกเป็นองค์กรชุมชนในสถานการณ์ร้อน ที่ทำการประท้วง เรียกร้องต่อรัฐ เช่น สมัชชาต่าง ๆ และองค์กรชุมชนในสถานการณ์เย็น เป็นองค์กรชุมชนเพื่อแก้ปัญหาพื้นฐานต่าง ๆ ในชุมชน ทั้งทางเศรษฐกิจ การศึกษา สาธารณสุข สิ่งแวดล้อม ซึ่งองค์กรชุมชนประเภทนี้มักไม่ค่อยดำเนินการเรียกร้องต่อภาครัฐ

2. แบ่งตามโครงสร้างขององค์กร (บัณฑิต อ่อนดำ อ้างถึงใน ปาริชาติ วลัยเสถียร และคณะ, 2552 : 395-396) แบ่งเป็น 2 ประเภท ได้แก่

2.1 องค์กรชุมชนที่มีโครงสร้างแบบง่าย องค์กรจะมีประธาน รองประธานหรือหัวหน้าก็บรองหัวหน้า สมาชิกทุกคนจะร่วมกันคิด ร่วมกันวางแผนกิจกรรมและมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมขององค์กร ทั้งนี้สมาชิกอาจเป็นเจ้าของทรัพย์สินขององค์กรร่วมกันหรืออาจมีทรัพย์สินของตนเองที่นำมาทำกิจกรรมแยกต่างหากก็ได้

2.2 องค์กรชุมชนที่มีโครงสร้างซับซ้อน เป็นกลุ่มที่มีวัตถุประสงค์ชัดเจน มีโครงสร้างที่ระบุบทบาทหน้าที่ของผู้นำและสมาชิกและแบ่งหน้าที่เป็นหลายฝ่ายมีกฎเกณฑ์ที่แน่นอน ลักษณะกิจกรรมมักเป็นกิจกรรมประเภทที่สมาชิกร่วมกันเป็นเจ้าของทรัพย์สินและทำกิจกรรมร่วมกันทั้งหมด

โดยสรุป องค์กรชุมชนอาจเรียกชื่อได้หลายความหมาย ไม่ว่าจะเป็นองค์กรชุมชน องค์กรชาวบ้าน องค์กรประชาชน ซึ่งมีหน้าที่และองค์ประกอบแตกต่างกันไป

4. หลักการสำคัญของสภาองค์กรชุมชน

สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์กรมหาชน) (2550: 18) กล่าวถึงหลักการสำคัญของสภาองค์กรชุมชนว่า

1. จุดมุ่งหมายของสภาองค์กรชุมชนเป็นกระบวนการเสริมสร้างองค์กรชุมชนท้องถิ่นเข้มแข็งที่ให้องค์กรชุมชนมีสถานภาพที่ชัดเจนในการดำเนินงานพัฒนาชุมชนท้องถิ่นร่วมกับ สถาบันต่างๆ ในท้องถิ่น

2. การจัดตั้งสภาองค์กรชุมชน ให้เป็นไปตามความพร้อมของชุมชนท้องถิ่นตามธรรมชาติ สอดคล้องกับวิถีวัฒนธรรม ภูมิปัญญาของชุมชน และความเห็นพ้องต้องกันของผู้ที่เกี่ยวข้อง

3. ภารกิจ หน้าที่ของสภาองค์กรชุมชน เน้นการดำเนินงานตามภารกิจหน้าที่ด้านการพัฒนา และจัดกระบวนการเรียนรู้ที่ชุมชนสามารถดำเนินการได้ตามรัฐธรรมนูญและไม่มีอำนาจทางกฎหมาย

4. กระบวนการทำงานสำคัญของสภาองค์กรชุมชน เน้นการสร้างประชาธิปไตยแบบปรึกษาหารือ และการเมืองสมานฉันท์ที่สร้างการมีส่วนร่วม ความร่วมมือผืนปีกกำลัง และการเรียนรู้ร่วมกันของสมาชิกองค์กรชุมชน กับ สถาบันต่างๆ ในท้องถิ่น เช่น บ้าน วัด โรงเรียน องค์กร ปกครอง ส่วนท้องถิ่น และส่วนราชการต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง

5. ให้ความสำคัญกับสภาองค์กรชุมชนในระดับพื้นที่ และส่งเสริมการเชื่อมโยงสภาองค์กรชุมชนในระดับจังหวัดและระดับชาติ

กล่าวโดยสรุป สภาองค์กรชุมชน เป็นเวทีพูดคุยให้ทุกคนในหมู่บ้าน มาร่วมกันคิดว่า เราต้องการอะไร จะพัฒนาบ้านเราอย่างไร เพื่อให้ชีวิตดีขึ้น หรือบ้านเรามีปัญหาอะไร แล้วจะแก้ไข กันแบบไหน เพราะเรารู้ปัญหาความต้องการและทางแก้ หลักการและเหตุผล สถานการณ์ ชุมชนท้องถิ่น เป็นสังคมฐานราก ที่มีความสำคัญทาง ประวัติศาสตร์

5. แนวทางการดำเนินงานของสภาองค์กรชุมชน

สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) (2552: 9-10) สภาองค์กรชุมชนที่จัดตั้งแล้ว ควรมีแนวทางการดำเนินการดังนี้

1. สร้างความเข้าใจให้คนในพื้นที่มีสภาองค์กรชุมชน ให้เข้าใจว่าสภาเป็น “สภาที่กินได้” เกี่ยวข้องกับชีวิตของคนในชุมชนเป็น “สภาแบบชาวบ้าน” ที่มีรูปแบบที่เรียบง่ายโดยสนับสนุน การ ประชุมปรึกษาหารือและการดำเนินกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง

2. พัฒนาข้อมูลและระบบข้อมูลสภาองค์กรชุมชน ที่สำคัญต่อการดำเนินชีวิตของคนในชุมชน กลุ่ม องค์กร และการพัฒนาพื้นที่ เชื่อมโยงและใช้ข้อมูลในการสนับสนุนการพัฒนา กลุ่ม องค์กรสมาชิกและจัดทำแผนพัฒนาของสภาองค์กรชุมชนทุกระดับ และติดตามงานพัฒนาของหน่วยงานภายในพื้นที่อย่างต่อเนื่อง เพื่อสร้างความรู้ ความเข้าใจงานพัฒนาท้องถิ่น และแจ้งต่อคนในชุมชนและสาธารณะ

3. พัฒนาแกนนำสภาองค์กรชุมชน สมาชิกสภาองค์กรชุมชน และสนับสนุน คนรุ่นใหม่ ให้เป็นแกนหลักในการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชน โดยเสริมสร้างความรู้ พัฒนาทักษะการจัดการ และการพัฒนากลุ่ม/องค์กรเพื่อความเข้มแข็งของชุมชนท้องถิ่น

4. ใช้การจัดทำแผนชุมชน สร้างการเรียนรู้ เรื่องราวของชุมชน แก้ไขปัญหาและให้ข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาพื้นที่และท้องถิ่น และสนับสนุนให้สภาองค์กรชุมชนตำบลเป็น กลไกหลักที่รับฟังและสะท้อนปัญหาในชุมชนได้ทุกเรื่อง

5. กำหนดเป้าหมาย ตัวชี้วัดการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น เพื่อให้ทุกฝ่ายนำไปใช้ร่วมกันและสร้างผลงานที่เป็นรูปธรรมเชิงประจักษ์ในระยะสั้นที่คนในชุมชนพอใจ และมีผลงานต่อเนื่องที่ นำไปขยายผลและวางกติกาการดำเนินงานสภาฯ เพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติงานที่ชัดเจน

6. รายงานปัญหาและผลที่เกิดขึ้นในตำบลอันเนื่องมาจากการดำเนินงานของภาครัฐ และองค์กรปกครองท้องถิ่น และจัดทำรายงานประจำปีของสภาองค์กรชุมชนตำบล สถานการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นในตำบล เพื่อเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนทั่วไปรับทราบ

7. ขยายฐานสมาชิกสภาองค์กรชุมชนตำบลให้ครอบคลุมเรื่องราวในชุมชน โดยประชาสัมพันธ์อย่างทั่วถึง ให้กลุ่ม/ชุมชนที่มีการดำเนินงานในพื้นที่มาจัดแจงและเข้าร่วมเป็น สมาชิกสภาองค์กรชุมชน และใช้ระบบการสื่อสารที่มีพลัง เช่น วิทยุชุมชน หอกระจายข่าว ฯลฯ เป็นเครื่องมือในการประสานและสร้างความเข้าใจกับทุกภาคส่วนในสังคมทั้งท้องถิ่นและท้องที่

8. เชื่อมโยงและยกระดับการทำงานของสภาองค์กรชุมชน โดยประสานแผนการทำงานของสภาองค์กรชุมชนกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและการจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้าน/ตำบล / อำเภอ/จังหวัด

9. ใช้เวทีสภาองค์กรชุมชนตำบลนำเสนอปัญหา และงานพัฒนาด้านต่างๆ ของชุมชน และ ประสานเชื่อมโยงการทำงานกับสภาองค์กรชุมชนตำบลอื่น

10. พัฒนาพื้นที่สภาองค์กรชุมชนตำบลที่มีคุณภาพ มีรูปธรรมงานพัฒนาที่เข้มแข็งเพื่อถอด องค์ความรู้ และพัฒนาเป็นแหล่งเรียนรู้งานพัฒนาที่มีภาคประชาชนและองค์กรชุมชนเป็นแกนหลัก

กล่าวโดยสรุป สภาองค์กรชุมชนมีแนวทางในการดำเนินการประกอบด้วย การสร้างคนในพื้นที่มีสภาองค์กรชุมชน พัฒนาข้อมูลและระบบข้อมูล พัฒนาแกนนำ จัดทำแผนชุมชน กำหนดเป้าหมาย รายงานปัญหา ขยายฐานสมาชิกสภาองค์กรชุมชน เชื่อมโยงและยกระดับการทำงานของสภาองค์กรชุมชน ใช้เวทีสภาองค์กรชุมชนตำบลนำเสนอปัญหา และพัฒนาพื้นที่สภาองค์กรชุมชนตำบลที่มีคุณภาพ

6. ภารกิจของสภาองค์กรชุมชน

สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) (2552) กล่าวถึงภารกิจของสภาองค์กรชุมชน มีภารกิจที่สำคัญ คือการสร้างความเข้มแข็งของสมาชิกและองค์กรชุมชนให้สามารถพึ่งตนเองได้ มี หน้าที่เกี่ยวกับการดูแล อนุรักษ์วัฒนธรรม ภูมิปัญญา ทรัพยากรธรรมชาติ ของชุมชนท้องถิ่น

รวมทั้งการจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้และให้ข้อคิดเห็นกับโครงการที่อาจส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ที่ดีของคนในชุมชนท้องถิ่น ซึ่งส่วนใหญ่เป็นภาระหน้าที่ ที่สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญ และในส่วนที่เกี่ยวข้องกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สภาองค์กรชุมชนมีหน้าที่ให้ข้อมูล การเสนอปัญหา ความต้องการ ตลอดจนแนวทางการพัฒนาแก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนำไป พิจารณา โดยไม่มีอำนาจที่จะไปดำเนินการใดๆ ที่ซ้ำซ้อนกับอำนาจหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วน ท้องถิ่น ในอีกด้านหนึ่งเท่ากับสภาองค์กรชุมชนเป็นกลไกเกื้อหนุนต่อการทำงานขององค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่นให้ดียิ่งขึ้น

พระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชน พ.ศ. 2551 มาตรา 21 มีบทบัญญัติที่ชัดเจนเกี่ยวกับภารกิจของสภาองค์กรชุมชน ดังนี้

1. ส่งเสริมและสนับสนุนให้สมาชิกองค์กรชุมชนอนุรักษ์หรือฟื้นฟูจารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปะหรือวัฒนธรรมอันดีของชุมชนและของชาติ
2. ส่งเสริมและสนับสนุนให้สมาชิกองค์กรชุมชนร่วมมือกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และหน่วยงานของรัฐในการจัดการ การบำรุงรักษาและการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติที่ เป็นประโยชน์ต่อชุมชนและประเทศชาติอย่างยั่งยืน
3. เผยแพร่และให้ความรู้ความเข้าใจแก่สมาชิกองค์กรชุมชน รวมตลอดทั้งการร่วมมือกัน ในการคุ้มครองคุณภาพสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืน
4. เสนอแนะปัญหาและแนวทางแก้ไขและการพัฒนาต่อองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อนำไปประกอบการพิจารณาในการจัดทำแผนพัฒนาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
5. เสนอแนะปัญหาและแนวทางแก้ไข หรือความต้องการของประชาชนอันเกี่ยวกับการ จัดทำบริการสาธารณะของหน่วยงานของรัฐ หรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
6. จัดให้มีเวทีการปรึกษาหารือกันของประชาชนเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน ในการให้ความคิดเห็นต่อการดำเนินโครงการ หรือกิจกรรมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหรือ หน่วยงานของรัฐหรือเอกชนที่มีผล หรืออาจก่อให้เกิดผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อมหรือ ทรัพยากรธรรมชาติ สุขภาพอนามัย คุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชน ทั้งนี้ องค์กรปกครองส่วน ท้องถิ่นหรือหน่วยงานของรัฐซึ่งเป็นผู้ดำเนินการ หรือเป็นผู้อนุญาตให้ภาคเอกชนดำเนินการต้อง นำ ความเห็นดังกล่าวมาประกอบการพิจารณาด้วย
7. ส่งเสริมและสนับสนุนให้องค์กรชุมชนเกิดความเข้มแข็ง และสมาชิกองค์กรชุมชน รวมตลอดทั้งประชาชนทั่วไปในสามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน
8. ประสานและร่วมมือกับสภาองค์กรชุมชนตำบลอื่น

9. รายงานปัญหาและผลที่เกิดขึ้นในตำบลอันเนื่องจากการดำเนินงานใด ๆ ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหรือหน่วยงานของรัฐ โดยรายงานต่อองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและ หน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้อง

10. วางกติกาในการดำเนินกิจการของสภาองค์กรชุมชนตำบล

11. จัดทำรายงานประจำปีของสภาองค์กรชุมชนตำบล รวมถึงสถานการณ์ด้านต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในตำบล เพื่อเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนทั่วไปทราบ

12. เสนอรายชื่อผู้แทนสภาองค์กรชุมชนตำบลเพื่อไปร่วมประชุมในระดับจังหวัดของสภาองค์กรชุมชนตำบล จำนวนสองคน

สรุป สภาองค์กรชุมชน มีภารกิจของสภาสภาองค์กรชุมชนตามที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชน พ.ศ. 2551 มาตรา 21

7. ประโยชน์ของสภาองค์กรชุมชน

สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) (2552) กล่าวถึงประโยชน์ของสภาองค์กรชุมชนต่อการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น ดังนี้

1. ทำให้ชุมชนท้องถิ่นมีเวทีกลางของการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ในการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นที่เปิดพื้นที่ให้กลุ่มกิจกรรมต่างๆ คนที่มีความตั้งใจทำสิ่งดีๆ เพื่อชุมชน หรือคนที่ประสบปัญหาความเดือดร้อนได้มาพูดคุยแลกเปลี่ยน เพื่อหาแนวทางแก้ปัญหาและสร้างสรรค์สิ่งดีๆ เพื่อชุมชนท้องถิ่นร่วมกัน

2. ทำให้เกิดความร่วมมือและลดปัญหาความขัดแย้ง การแบ่งฝ่ายในชุมชน เพราะสภาองค์กรชุมชนเป็นกระบวนการที่ให้ความสำคัญกับการปรึกษาหารือของทุกฝ่ายร่วมกัน รวมทั้งการแก้ไขปัญหาระบบอุปถัมภ์ของผู้มีอิทธิพล เนื่องจากกระบวนการตัดสินใจใช้มาจากข้อมูล และความเห็นพ้องต้องกันของคนส่วนใหญ่

3. ทำให้ชุมชนเกิดการจัดการความรู้ที่เกี่ยวกับการจัดการตนเองของชุมชนที่เกิดจากการปฏิบัติจริง และเกิดจากการขยายผลออกสู่วงกว้างอย่างเป็นกระบวนการ นั้นหมายถึงรูปแบบ ทิศทางการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นจะเปลี่ยนจากการรอคอยให้คนอื่นมาทำให้ มาเป็นคนในชุมชน ท้องถิ่นเป็นคนคิดริเริ่ม และดำเนินการกันเองเป็นหลัก เป็นรูปแบบการพัฒนาที่ยึดเอาชุมชนเป็น แกนกลาง ทำให้ชุมชนมีบทบาทสำคัญแต่ยังคงร่วมมือกับทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง

4. ทำให้เกิดประชาธิปไตยชุมชนที่เข้มแข็ง เพราะสภาองค์กรชุมชนมีกระบวนการประชาธิปไตยแบบปรึกษาหารือ ทำให้คน กลุ่มคนเข้ามาร่วมกันทำโดยผ่านระบบตัวแทนน้อยที่สุด

กล่าวโดยสรุป ประโยชน์ของสภาองค์กรชุมชนที่สำคัญ คือ เป็นเวทีในการส่งเสริมและประสานความร่วมมือระหว่างชุมชนกับหน่วยงานท้องถิ่น ในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของ ชุมชน

ท้องถิ่น โดยระดมความคิดเห็น และจัดทำแผน เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาของชุมชน ท้องถิ่น จากคนในชุมชนของตนเองได้อย่างเข้มแข็งและยั่งยืน

8. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

พระครูใบฎีกาธีรยุทธ ภูโคกหวาย และ พระเทพศาสนากิบาล (2565) รูปแบบกลไกการขับเคลื่อนเศรษฐกิจและสังคมในการพัฒนาศักยภาพทุนทางทรัพยากรและทุนทางวัฒนธรรมไทย มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อพัฒนาความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคม ให้ได้รับความเป็นธรรมในการเข้าถึงทรัพยากรและบริการทางสังคมที่มีคุณภาพ มีความเข้มแข็งพึ่งพาตนเองได้ 2) เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของเศรษฐกิจฐานราก ยกระดับเศรษฐกิจ สังคม และสร้างความมั่นคงทางรายได้ 3) เพื่อพัฒนาศักยภาพทุนทางทรัพยากรและทุนทางวัฒนธรรม ในการเสริมสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีของประชาชนอย่างมีส่วนร่วม 4) เพื่อสร้างรูปแบบกลไกการขับเคลื่อนเศรษฐกิจและสังคมในการพัฒนาศักยภาพทุนทางทรัพยากรและทุนทางวัฒนธรรมไทย พบว่า บทความวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบมีส่วนร่วมและเชิงปฏิบัติการ ใช้แนวคิดแนวคิดทุนทางสังคม แนวคิดชุมชนเข้มแข็ง และแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง เป็นกรอบการวิจัย พื้นที่การวิจัยคือ กลุ่มวิสาหกิจชุมชนในอำเภอสังขละบุรี กาญจนบุรีผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ กลุ่มประชาชนในชุมชน กลุ่มผู้ค้าและผู้ผลิต และกลุ่มภูมิปัญญาท้องถิ่น จำนวน 40 คน เครื่องมือที่ใช้มีแบบสัมภาษณ์ แบบสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม การสนทนากลุ่มเฉพาะวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการตีความและวิเคราะห์บริบท ผลการวิจัยพบว่า 1. เงื่อนไขและข้อจำกัดในมิติการขับเคลื่อนเศรษฐกิจและสังคม ได้แก่ 1) ชุมชนกับการจัดการตนเอง 2) องค์กรท้องถิ่นกับการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก และ 3) ทุนทางทรัพยากรและทุนทางวัฒนธรรมไทยเพื่อการขับเคลื่อน แต่ละขั้นตอนอาศัยความเข้าใจ และร่วมมือจากในชุมชน เป็นกระบวนการ เป็นขั้นเป็นตอนและจริงจังกับกระบวนการ 2. กลไกการขับเคลื่อน มีการจัดทำแผนชุมชน ชุมชนที่เข้มแข็งจะมีกระบวนการจัดการของชุมชนเรียนรู้ร่วมกัน มีกิจกรรมเพิ่มคุณค่า ภายใต้ระบบความสัมพันธ์ของคนในชุมชน เป็นเครือข่ายชุมชน และมีการขยายไปนอกชุมชนเพื่อสร้างความสัมพันธ์ 3. รูปแบบการขับเคลื่อน ชุมชนบ้านวังกะจัดทำแผนพัฒนา มีการสำรวจข้อมูล สู่การหารือในชุมชนหน่วยงานทุกฝ่าย เพื่อระดมปัญหาและแนวทางแก้ไข มาจัดทำแผนปฏิบัติในระยะต่าง ๆ ให้สอดคล้องกับความต้องการ เพื่อแก้ไขปัญหาความยากจน ที่ดินทำกิน ราคาผลผลิตต่ำ การฟื้นฟูทรัพยากร การจัดระบบสวัสดิการชุมชนที่มีเป้าหมายชัดเจน และจัดการร่วมกัน เพื่อให้บรรลุเป้าหมาย เป็นชุมชนเข้มแข็งและยั่งยืนองค์ความรู้ที่ได้ใช้เป็นยุทธศาสตร์ชุมชนใช้เป็นกลไกขับเคลื่อนเศรษฐกิจและสังคมในชุมชน เพื่อเกิดรูปแบบความเป็นธรรม สู่ความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคมในระดับประเทศ

9. กรอบแนวคิดการวิจัย

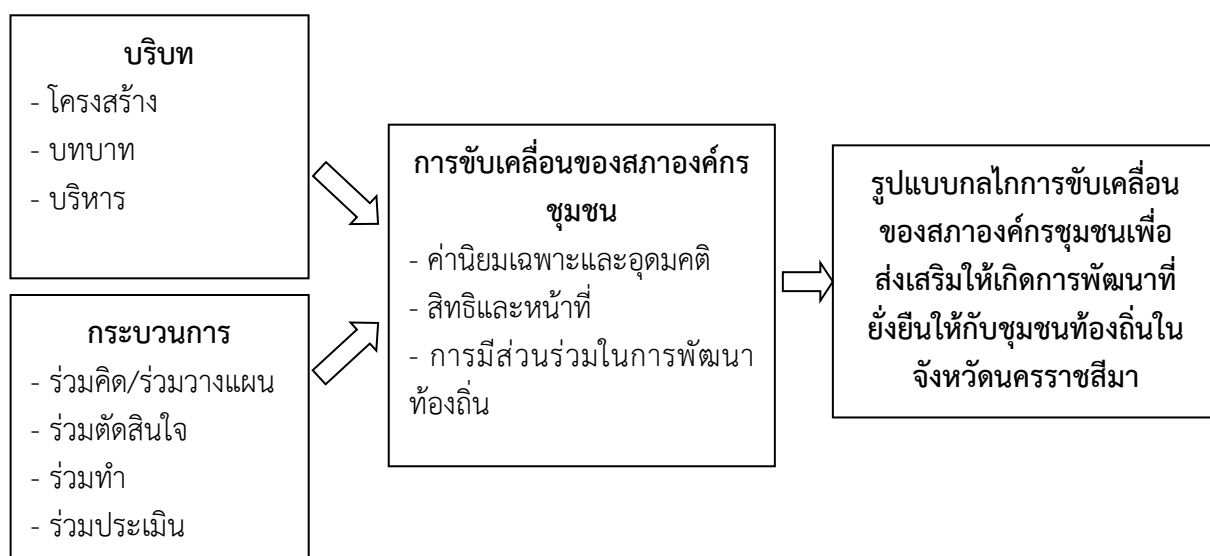
การศึกษาเรื่อง “รูปแบบกลไกการขับเคลื่อนของสภาองค์กรชุมชนเพื่อส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนให้กับชุมชนท้องถิ่นในจังหวัดนครราชสีมา” ต้องการศึกษาดำเนินงานของสภาองค์กรชุมชนว่าสามารถขับเคลื่อนกิจกรรมพัฒนาชุมชนและเสริมสร้างความเข้มแข็งของภาคประชาชนในการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นอย่างไร และหาแนวทางรูปแบบกลไกการขับเคลื่อนของสภาองค์กรชุมชนเพื่อส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนให้กับชุมชนท้องถิ่นในจังหวัดนครราชสีมา ดังนั้นผู้ศึกษาจึงทบทวนวรรณกรรมที่มีความเชื่อมโยงกับวัตถุประสงค์และคำถามในการศึกษาข้างต้นประกอบด้วย

ตัวแปรด้านโครงสร้าง ถอดมาจากแนวคิดแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชน แนวคิดของแมคคินซี (McKinsey 7's Framework) หมายถึง ตัวแปรเกี่ยวกับโครงสร้างในองค์การที่เกี่ยวข้องกับสภาองค์กรชุมชน ทั้งโครงสร้างการบริการ โครงสร้างในการดำเนินกิจกรรม

ตัวแปรด้านบทบาท ถอดมาจากแนวคิดเกี่ยวกับบทบาท หมายถึง บทบาทของสภาองค์กรชุมชนในการขับเคลื่อนกิจกรรมตามกฎหมาย มาตรการตามระเบียบ ข้อบังคับ ที่ให้อำนาจสภาองค์กรชุมชนในการขับเคลื่อนกิจกรรม

บทบาทด้านการบริหาร ถอดมาจากแนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม หมายถึง การบริหารงานในอย่างมีส่วนร่วมในประเด็น การบริหารคน บริหารงบประมาณ และการบริหารวัสดุอุปกรณ์

ตัวแปรด้านกระบวนการ ถอดจากแนวคิดการมีส่วนร่วม และการบริหารแบบมีส่วนร่วม อันประกอบด้วย บทบาทการมีส่วนร่วมในการวางแผนการ ตัดสินใจในการเลือกโครงการ การดำเนินโครงการหรือกิจกรรม การรับประโยชน์ และการมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลจากการทำโครงการหรือ กิจกรรมอื่นๆ

ภาพที่ 2.2 กรอบแนวความคิด

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการศึกษา รูปแบบกลไกการขับเคลื่อนของสภาองค์กรชุมชนเพื่อส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนให้กับชุมชนท้องถิ่นในจังหวัดนครราชสีมา มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาบทบาทสภาองค์กรชุมชนสภาในการพัฒนาที่ยั่งยืนให้กับชุมชนท้องถิ่นในจังหวัดนครราชสีมา 2) เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลลัพธ์และผลกระทบต่อการขับเคลื่อนของสภาองค์กรชุมชนสภาในการพัฒนาที่ยั่งยืนให้กับชุมชนท้องถิ่นในจังหวัดนครราชสีมา และ 3) เพื่อแสวงหารูปแบบกลไกการขับเคลื่อนของสภาองค์กรชุมชนเพื่อส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนให้กับชุมชนท้องถิ่นในจังหวัดนครราชสีมา เป็นการศึกษาการวิจัยแบบผสมผสาน(Mixed Methods Research) เชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยมีวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลดังนี้

1. วิธีการศึกษา

การศึกษา รูปแบบกลไกการขับเคลื่อนของสภาองค์กรชุมชนเพื่อส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนให้กับชุมชนท้องถิ่นในจังหวัดนครราชสีมา เป็นการศึกษาการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methodology) เชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยมีรายละเอียดวิธีการศึกษา ดังนี้

1. ประชากรกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพ

การวิจัยเชิงคุณภาพ เป็นการเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน 17 คน ได้แก่ ประธานสภาองค์กรชุมชนระดับจังหวัด จำนวน 1 คน ประธานสภาองค์กรชุมชนและตัวแทนสภาองค์กรชุมชนที่ได้รับงบประมาณในการดำเนินงานจาก พอช. ปีงบประมาณ 2565 ที่มีการดำเนินโครงการแล้วเสร็จและเบิกจ่ายงบประมาณตามแผนจำนวน 8 องค์กร องค์กรละ 2 คน รวม 16 คน

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณ

การวิจัยเชิงปริมาณ โดยผู้วิจัยได้ทำการเลือกกลุ่มตัวอย่างใช้วิธีการสุ่มแบบบังเอิญ (Accident Sampling) จากคณะกรรมการสภาองค์กรชุมชน ทั้ง 27 องค์กรที่ได้รับงบประมาณสนับสนุนปีงบประมาณ 2565 จำนวน 405 คน โดยได้กลุ่มตัวอย่างในการแจกแบบสอบถามจำนวน 201 คน จากการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างด้วยตารางการสุ่มตัวอย่างของเครซี และมอร์แกน (Krejcie and Morgan,1970 : 607-610)

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เชิงคุณภาพ

ในการศึกษาเชิงคุณภาพ ใช้แบบสัมภาษณ์ โดยมีกระบวนการสร้างเครื่องมือและหาค่าความเที่ยงตรง (Validity) และค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ดังนี้

- 1) ศึกษารายละเอียดเกี่ยวกับการสร้างแบบสัมภาษณ์
- 2) จัดทำแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง โดยกำหนดขอบเขตให้ครอบคลุมรูปแบบกลไกการขับเคลื่อนของสภาองค์กรชุมชนเพื่อส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนให้กับชุมชนท้องถิ่นในจังหวัดนครราชสีมา
- 3) แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างที่เสร็จแล้วให้ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือจำนวน 3 ท่าน ประกอบด้วย ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วันชัย สุขตาม ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กนกพร นิมพลี และ ดร.ดร.ธวัชดา สุวรรณรัตน์ เพื่อตรวจสอบความถูกต้องเหมาะสมและให้ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงแก้ไขเพื่อให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น
- 4) นำแบบสัมภาษณ์มาปรับปรุงตามคำแนะนำผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อใช้ในการเก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างที่กำหนดไว้

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย

- 1) แบบสัมภาษณ์เป็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้าง (Structure In-depth Interview) สร้างขึ้นจากแนวคิดเกี่ยวกับบทบาท แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม แนวคิดของแมคคินซี (McKinsey 7's Framework) ประกอบด้วย
 - 1.1 บทบาทสภาองค์กรชุมชนในการพัฒนาที่ยั่งยืนให้กับชุมชนท้องถิ่นในจังหวัดนครราชสีมา
 - 1.2 ปัจจัยที่ส่งผลดีและผลกระทบต่อการขับเคลื่อนของสภาองค์กรชุมชนสภาในการพัฒนาที่ยั่งยืนให้กับชุมชนท้องถิ่นในจังหวัดนครราชสีมา
- 2) สันทนาการกลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) เป็นการพัฒนารูปแบบกลไกการขับเคลื่อนของสภาองค์กรชุมชนเพื่อส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนให้กับชุมชนท้องถิ่นในจังหวัดนครราชสีมา ที่ผู้วิจัยสรุปผลการวิจัยออกมาและสร้างเป็นแนวทางรูปแบบกลไกการขับเคลื่อนของสภาองค์กรชุมชน เพื่อให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความถูกต้องอีกครั้ง พร้อมทั้งเสนอแนะเพิ่มเติมในประเด็นรูปแบบกลไกการขับเคลื่อนของสภาองค์กรชุมชนเพื่อส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนให้กับชุมชนท้องถิ่นในจังหวัดนครราชสีมา ด้วยเทคนิควิภาษวิธี (Dialectic Process) เพื่อให้งานวิจัยมีความสมบูรณ์และครบถ้วน

เชิงปริมาณ

การกำหนดสร้างเครื่องมือวิจัยจากกรอบแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบกลไกการขับเคลื่อนของสภาองค์กรชุมชนเพื่อส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนให้กับชุมชนท้องถิ่นในจังหวัดนครราชสีมา ซึ่งมีการตรวจสอบเครื่องมือโดยผู้ทรงคุณวุฒินำมาปรับปรุงแก้ไขเพื่อให้ได้ประเด็นในสิ่งที่ต้องการนำไปใช้ในการเก็บข้อมูล เชิงปริมาณเป็นการสำรวจความคิดเห็นของคณะกรรมการสภาองค์กรชุมชน ประกอบด้วย 3 ตอน ได้แก่

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับสถานภาพส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ (เฉลี่ยต่อเดือน)

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับระดับการมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนสภาองค์กรชุมชน สภาในการพัฒนาที่ยั่งยืนให้กับชุมชนท้องถิ่นในจังหวัดนครราชสีมา จำนวน 20 ข้อ ในประเด็น (1) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (2) การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน (3) การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ และ (4) การมีส่วนร่วมในการประเมินผล

ตอนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลดีและผลกระทบท่อการขับเคลื่อนของสภาองค์กรชุมชนในการพัฒนาที่ยั่งยืนให้กับชุมชนท้องถิ่นในจังหวัดนครราชสีมา จำนวน 30 ข้อ ในประเด็น (1) ปัจจัยด้านผู้นำองค์กร (2) ปัจจัยด้านคณะกรรมการสภาองค์กรชุมชน (3) ปัจจัยด้านการบริหารสภาองค์กรชุมชน (4) ด้านงบประมาณ (5) ด้านสื่อและเทคโนโลยี และ (6) ปัจจัยด้านความสัมพันธ์และความร่วมมือของชุมชน

การสร้างเครื่องมือ

ในการศึกษาเชิงปริมาณ ใช้แบบสอบถาม โดยมีกระบวนการสร้างเครื่องมือและหาค่าความเที่ยงตรง (Validity) และค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ดังนี้

ขั้นตอนของการสร้างและตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบกลไกการขับเคลื่อนของสภาองค์กรชุมชนเพื่อส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนให้กับชุมชนท้องถิ่นในจังหวัดนครราชสีมา

ขั้นตอนที่ 2 สร้างตารางวิเคราะห์โครงสร้างตัวแปรที่ต้องการวัด ในแต่ละปัจจัยและเขียนข้อคำถามแบบมาตราประมาณค่า 5 ระดับ (rating scale)

ขั้นตอนที่ 3 ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่สร้างขึ้น เสนอให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 คน ประกอบด้วย ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วันชัย สุขตาม ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กนกพร ฉิมพลี และ ดร.ดร.ธฤติดา สุวรรณรัตน์ ทำการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือด้านความตรงเชิงเนื้อหาว่าข้อคำถามในแบบสอบถามเป็นข้อคำถามที่ตรงกับสิ่งที่ต้องการศึกษาได้อย่างถูกต้อง เหมาะสมและครอบคลุมเนื้อหาที่ได้ศึกษาวิเคราะห์

ขั้นตอนที่ 4 คัดเลือกข้อความที่มีค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อความและวัตถุประสงค์ (IOC: Index of item – objective congruence) ตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไป (IOC = 0.60 – 1.00) ตามความเห็นของผู้เชี่ยวชาญ ไปทดลองใช้กับคณะกรรมการสภาองค์กรชุมชนในพื้นที่ จำนวน 30 คน จากนั้นนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์หาความเชื่อมั่นโดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาของครอนบาค (Cronbach's alpha coefficient) ได้ค่า 1.00

ขั้นตอนที่ 5 นำผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้มาทั้งหมดใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงแก้ไขและจัดทำเป็นแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ โดยมีข้อความที่มีความเหมาะสมสำหรับนำไปใช้กับประชากร ของการวิจัยต่อไป

แบบสอบถาม แบ่งออกเป็น 3 ตอน คือ

ตอนที่ 1 สถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (check list)

ตอนที่ 2 บทบาทการขับเคลื่อนของสภาองค์กรชุมชนเพื่อส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนให้กับชุมชนท้องถิ่นในจังหวัดนครราชสีมา มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ

ตอนที่ 3 ปัจจัยที่นำไปสู่การขับเคลื่อนของสภาองค์กรชุมชนเพื่อส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนให้กับชุมชนท้องถิ่นในจังหวัดนครราชสีมา มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ

ทั้งนี้ การวัดระดับสภาพความเป็นจริง เกี่ยวกับรูปแบบกลไกการขับเคลื่อนของสภาองค์กรชุมชนเพื่อส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนให้กับชุมชนท้องถิ่นในจังหวัดนครราชสีมา ผู้วิจัยได้กำหนดความหมายและเกณฑ์ในการให้คะแนน ดังนี้

ระดับ 5 หมายถึง ตรงกับสภาพความเป็นจริงมากที่สุด

ระดับ 4 หมายถึง ตรงกับสภาพความเป็นจริงมาก

ระดับ 3 หมายถึง ตรงกับสภาพความเป็นจริงปานกลาง

ระดับ 2 หมายถึง ตรงกับสภาพความเป็นจริงน้อย

ระดับ 1 หมายถึง ตรงกับสภาพความเป็นจริงน้อยที่สุด

แบ่งผลคะแนน

คะแนนเฉลี่ย 4.51 – 5.00 หมายถึง มากที่สุด

คะแนนเฉลี่ย 3.51 – 4.50 หมายถึง มาก

คะแนนเฉลี่ย 2.51 – 3.50 หมายถึง ปานกลาง

คะแนนเฉลี่ย 1.51 – 2.50 หมายถึง น้อย

คะแนนเฉลี่ย 1.00 – 1.50 หมายถึง น้อยที่สุด

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

เชิงคุณภาพ

1) การวิเคราะห์เชิงเอกสาร ศึกษาจากเอกสารต่างๆ ที่เป็นข้อมูลแบบปฐมภูมิ (Primary Data) โดยการรวบรวมจากเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสภาองค์กรชุมชน แนวคิดเกี่ยวกับบทบาท แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม แนวคิดของแมคคินซี (McKinsey 7's Framework) แนวคิดกลุ่มผลักดันกลุ่มผลประโยชน์ แนวคิดประชาสังคม

2) การสัมภาษณ์ (Interview) การวิจัยครั้งนี้ใช้ทั้งการสัมภาษณ์แบบกึ่งทางการ (Semi-formal interview) และการสัมภาษณ์แบบเป็นทางการ (formal interview) ดำเนินการสัมภาษณ์กลุ่มประชากรทั้งหมด จึงมีขั้นตอนการดำเนินการ ดังนี้

(1) ขั้นตอนเตรียมการสัมภาษณ์ได้แก่ ก่อนลงสนามเพื่อรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้เริ่มต้นด้วยการนัดหมายวันเวลาที่จะสัมภาษณ์กับกลุ่มตัวอย่าง พร้อมกับขอเอกสารต่างๆ เกี่ยวกับกลไกการขับเคลื่อนของสภาองค์กรชุมชนเพื่อส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนให้กับชุมชนท้องถิ่นในจังหวัดนครราชสีมา พร้อมกันนั้นผู้วิจัยจะต้องศึกษาประเด็นคำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูล เตรียมและศึกษาวิธีใช้เครื่องบันทึกเสียง เตรียมสมุดจดบันทึกและอุปกรณ์ต่างๆ ให้พร้อมก่อนดำเนินการสัมภาษณ์

(2) ขั้นตอนดำเนินการสัมภาษณ์ ได้แก่ ก่อนการสัมภาษณ์ผู้วิจัยจะสนทนาสร้างความคุ้นเคยกับผู้ให้สัมภาษณ์ แจ้งวัตถุประสงค์ของการสัมภาษณ์ อธิบายเหตุผลและขออนุญาตใช้เครื่องบันทึกเสียงในขณะที่สัมภาษณ์ ขออนุญาตใช้กล้องถ่ายรูปเพื่อใช้อ้างอิงในการสัมภาษณ์ รวมทั้งแจ้งให้ทราบว่าข้อมูลต่างๆ ที่บันทึกเสียงไว้ผู้วิจัยจะเก็บไว้เป็นความลับ หากผู้ให้สัมภาษณ์ไม่ประสงค์ที่จะให้บันทึกเสียงในช่วงใด ผู้วิจัยก็จะไม่บันทึกเสียง

3) การสนทนากลุ่มเฉพาะ จัดสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) เพื่อหาข้อเสนอแนะถึงการพัฒนารูปแบบกลไกการขับเคลื่อนของสภาองค์กรชุมชนเพื่อส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนให้กับชุมชนท้องถิ่นในจังหวัดนครราชสีมา ให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

เชิงปริมาณ

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการส่งแบบสอบถาม

1. ขอนหนังสือขอความร่วมมือในการเก็บข้อมูลการวิจัย จากมหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา เสนอไปยังสภาองค์กรชุมชนระดับอำเภอ และระดับตำบล ภายในพื้นที่จังหวัดนครราชสีมา เพื่อขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูล

2. ผู้วิจัยลงพื้นที่กลุ่มตัวอย่างตามที่ได้นัดหมายไว้ ดำเนินการแจกแบบสอบถาม และเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัยด้วยตนเอง

3. นำแบบสอบถามที่ได้รับกลับคืน ทำการลงรหัส (Coding) เพื่อเตรียมทำการวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

2. แผนการดำเนินงาน

รูปแบบกลไกการขับเคลื่อนของสภาองค์กรชุมชนเพื่อส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนให้กับชุมชนท้องถิ่นในจังหวัดนครราชสีมา มีแผนการดำเนินงานดังต่อไปนี้

ตารางที่ 3.1 แผนการดำเนินงาน

ขั้นตอน	ระเบียบวิธีวิจัย	กิจกรรม	ผลที่คาดว่าจะได้รับ	วัน/เวลาดำเนินการ
1. การศึกษาองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องและกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย	เชิงคุณภาพ	วิเคราะห์เอกสาร (Documentary Research) แบบวิเคราะห์เอกสาร หลักการ ทฤษฎี และงานวิจัย	กรอบแนวคิดการวิจัยเบื้องต้นเกี่ยวกับสภาพบริบท และระดับการมีส่วนร่วม บทบาทสภาองค์กรชุมชนสภา	ธ.ค. 65- ม.ค. 66
2. การสร้างเครื่องมือและหาคุณภาพเครื่องมือ		- ผู้ทรงคุณวุฒิ ตรวจสอบเครื่องมือ - ยื่นจริยธรรมวิจัยในมนุษย์	แบบสอบถามที่ใช้เป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูลภาคสนาม	ม.ค. 66- มี.ค. 66
3. การเก็บรวบรวมข้อมูล 3.1 ศึกษาบทบาทสภาองค์กรชุมชนสภาในการพัฒนาที่ยั่งยืนให้กับชุมชนท้องถิ่นในจังหวัดนครราชสีมา	เชิงคุณภาพ เชิงปริมาณ	- ลงพื้นที่สัมภาษณ์ - แจกแบบสอบถาม	ทราบถึงสภาพบริบทและระดับการมีส่วนร่วมบทบาทของคณะกรรมการสภาองค์กรชุมชนสภาในการพัฒนาที่ยั่งยืนให้กับชุมชนท้องถิ่น	เม.ย. 66- มิ.ย. 66

ตารางที่ 3.1 แผนการดำเนินงาน (ต่อ)

ขั้นตอน	ระเบียบวิธีวิจัย	กิจกรรม	ผลที่คาดว่าจะได้รับ	วัน/เวลาดำเนินการ
3.2 ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลลัพธ์และผลกระทบต่อการขับเคลื่อนของสภาองค์กรชุมชนสภาในการพัฒนาที่ยั่งยืนให้กับชุมชนท้องถิ่นในจังหวัดนครราชสีมา	เชิงคุณภาพ เชิงปริมาณ	- แจกแบบสอบถาม	ปัจจัยที่ส่งผลลัพธ์และผลกระทบต่อ การขับเคลื่อนของ สภาองค์กรชุมชน สภาในการพัฒนาที่ ยั่งยืนให้กับชุมชน ท้องถิ่น	เม.ย. 66- มิ.ย. 66
3.3 แสวงหารูปแบบ กลไกการขับเคลื่อน ของสภาองค์กรชุมชน เพื่อส่งเสริมให้เกิดการ พัฒนาที่ยั่งยืนให้กับ ชุมชนท้องถิ่นใน จังหวัดนครราชสีมา	เชิงคุณภาพ เชิงปริมาณ	วิเคราะห์ข้อมูลด้วย SPSS และ LISREL Program	รูปแบบกลไกการ ขับเคลื่อนของสภา องค์กรชุมชนเพื่อ ส่งเสริมให้เกิดการ พัฒนาที่ยั่งยืนให้กับ ชุมชนท้องถิ่น	ก.ค. 66- ส.ค. 66
4. การนำเสนอรูปแบบ กลไกการขับเคลื่อน ของสภาองค์กรชุมชน เพื่อส่งเสริมให้เกิดการ พัฒนาที่ยั่งยืนให้กับ ชุมชนท้องถิ่น		นำเสนอผลการ วิเคราะห์รูปแบบ กลไกการขับเคลื่อน ของสภาองค์กรชุมชน เพื่อส่งเสริมให้เกิด การพัฒนาที่ยั่งยืน ให้กับชุมชนท้องถิ่น	รูปแบบกลไกการ ขับเคลื่อนของสภา องค์กรชุมชนเพื่อ ส่งเสริมให้เกิดการ พัฒนาที่ยั่งยืนให้กับ ชุมชนท้องถิ่น	ส.ค. 66- ก.ย. 66

3. การวิเคราะห์ข้อมูลและนำเสนอข้อมูล

3.1 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ

1) การนำข้อมูลจากสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ไปตามวัตถุประสงค์เป็นหลัก เพื่อวิเคราะห์การพัฒนารูปแบบกลไกการขับเคลื่อนของสภาองค์กรชุมชนเพื่อส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนให้กับชุมชนท้องถิ่นในจังหวัดนครราชสีมา

2) สัมภาษณ์ วิเคราะห์ ข้อมูลต่างๆ เพื่อนำเสนอการพัฒนารูปแบบกลไกการขับเคลื่อนของสภาองค์กรชุมชนเพื่อส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนให้กับชุมชนท้องถิ่นในจังหวัดนครราชสีมา

3) สรุป อภิปรายผล และนำเสนอผลการวิจัย

3.2 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ

การวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้นโดยใช้สถิติบรรยายลักษณะประชากรและลักษณะของตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS for window

1) วิเคราะห์ค่าสถิติพื้นฐานของประชากร ได้แก่ ค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย (mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation) เพื่ออธิบายลักษณะของประชากร

2) วิเคราะห์ค่าสถิติพื้นฐานของตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ค่าเฉลี่ย (mean) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation) ซึ่งเป็นค่าที่บ่งบอกถึงลักษณะการแจกแจงความถี่ของข้อมูลเมื่อเทียบเคียงกับการแจกแจงความถี่ของโค้งปกติด้วยโปรแกรม SPSS for window โดยมีเกณฑ์การตัดสินค่าเฉลี่ยจากมาตรประมาณค่า 5 ระดับ ดังนี้ (บุญชม ศรีสะอาด, 2553 : 67)

4.51 – 5.00 มีการรับรู้ตรงกับสภาพความเป็นจริงอยู่ในระดับมากที่สุด

3.51 – 4.50 มีการรับรู้ตรงกับสภาพความเป็นจริงอยู่ในระดับมาก

2.51 - 3.50 มีการรับรู้ตรงกับสภาพความเป็นจริงอยู่ในระดับปานกลาง

1.51 – 2.50 มีการรับรู้ตรงกับสภาพความเป็นจริงอยู่ในระดับน้อย

1.00 – 1.50 มีการรับรู้ตรงกับสภาพความเป็นจริงอยู่ในระดับน้อยที่สุด

ในการนำเสนอ ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการพรรณนาวิเคราะห์ (Analytical Description) ประกอบด้วย การบรรยาย การอธิบายปรากฏการณ์ ความสัมพันธ์ ความเชื่อมโยง การจัดกลุ่มข้อมูล การทำข้อสรุป และการตีความตามข้อเท็จจริงที่ค้นพบ และนำเสนอข้อมูลตามกรอบแนวคิดและทฤษฎี และวัตถุประสงค์ของงานวิจัย

บทที่ 4

ผลการศึกษาวิจัย

ในการศึกษา รูปแบบกลไกการขับเคลื่อนของสภาองค์กรชุมชนเพื่อส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนให้กับชุมชนท้องถิ่นในจังหวัดนครราชสีมา มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาบทบาทสภาองค์กรชุมชนสภาในการพัฒนาที่ยั่งยืนให้กับชุมชนท้องถิ่นในจังหวัดนครราชสีมา 2) เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลลัพธ์และผลกระทบต่อการขับเคลื่อนของสภาองค์กรชุมชนสภาในการพัฒนาที่ยั่งยืนให้กับชุมชนท้องถิ่นในจังหวัดนครราชสีมา และ 3) เพื่อแสวงหารูปแบบกลไกการขับเคลื่อนของสภาองค์กรชุมชนเพื่อส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนให้กับชุมชนท้องถิ่นในจังหวัดนครราชสีมา เป็นการศึกษาการวิจัยแบบผสมผสาน(Mixed Methods Research) เชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ผลการวิจัยมีรายละเอียดดังนี้

1. เพื่อศึกษาบทบาทสภาองค์กรชุมชนสภาในการพัฒนาที่ยั่งยืนให้กับชุมชนท้องถิ่นในจังหวัดนครราชสีมา

1.1 ผลการวิเคราะห์และผลการวิจัยเชิงคุณภาพ

ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง ประธานสภาองค์กรชุมชนและตัวแทนสภาองค์กรชุมชนที่มีได้รับงบประมาณในการดำเนินงานจาก พอช. ปีงบประมาณ 2565 ที่มีการดำเนินโครงการแล้วเสร็จและเบิกจ่ายงบประมาณตามแผนจำนวน 8 องค์กร องค์กรละ 2 คน รวม 16 คน รวมจำนวน 17 คน ที่นำมาเป็นกลุ่มตัวอย่างในการวิเคราะห์บทบาทสภาองค์กรชุมชนในการพัฒนาที่ยั่งยืนให้กับชุมชนท้องถิ่นในจังหวัดนครราชสีมา จำนวน 4 ด้าน ประกอบด้วย ด้านการร่วมวางแผน ด้านการดำเนินกิจกรรม ด้านการรับประโยชน์จากกิจกรรม ด้านการติดตามและประเมินผล ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1.1.1 ด้านการร่วมวางแผน

ด้านการร่วมวางแผนคณะกรรมการสภาองค์กรชุมชนจะมีการนัดหมายประชุม 3 เดือนครั้ง เพื่อพิจารณา ร่วมกันในการวางแผนการจัดกิจกรรมที่ได้รับงบประมาณจากสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) โดยคณะกรรมการสภาองค์กรชุมชนจะเป็นผู้ดำเนินการในการประชุมวิเคราะห์ประเด็นปัญหาในชุมชน จัดทำทางเลือกในการแก้ไขปัญหา และร่วมกันตัดสินใจในการเลือกโครงการที่จะดำเนินการในการพัฒนาในพื้นที่ ตามงบประมาณที่ได้มีการประชาสัมพันธ์ซึ่งแต่ละปีงบประมาณในการสนับสนุนจะไม่เท่ากัน ทั้งยังไม่มีจัดทำแผนสภาองค์กรชุมชนรายตำบล ซึ่งสอดคล้องกับบทสัมภาษณ์ดังนี้

“มีการนัดประชุม 3 เดือนครั้ง เพื่อรับฟังนโยบายจากตัวแทนของ พอช.ระดับจังหวัด เพื่อเตรียมเสนอโครงการในแต่ละรอบปีงบประมาณ”

“โครงการส่วนใหญ่ จะมาจากความต้องการของประชาชนในพื้นที่”

“ในคราวประชุมแต่ละครั้ง จะเปิดโอกาสให้คณะกรรมการมีส่วนร่วมในการเสนอโครงการ และร่วมตัดสินใจว่าจะทำกิจกรรมอะไร”

“มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นในการเสนอโครงการตามกรอบงบประมาณ ทั้งในประเด็นบ้านพอเพียง คุณภาพชีวิต”

“มีการจัดทำแผนกิจกรรมประจำปีเป็นส่วนของสภาองค์กรชุมชนระดับจังหวัด เพื่อของบประมาณจากจาก พอช. และเพื่อขอของสนับสนุนจากเครือข่ายอื่น ๆ”

“สภาองค์กรชุมชนในระดับตำบล ไม่มีการจัดทำแผนสภาองค์กรชุมชนรายตำบล ทั้งบางตำบลไม่มีการดำเนินการอย่างต่อเนื่อง”

“ในประเด็นการร่วมวางแผนส่วนใหญ่ก็จะคล้ายๆ กัน แต่ในพื้นที่บางครั้งจะมีการสรุปประเด็นที่จะทำในแต่ละปีก่อน ๆ เพื่อเสนอเป็นแผนให้เจ้าหน้าที่ พอช.ระดับจังหวัดที่รับผิดชอบช่วยของงบประมาณในรอบปีถัดไปด้วย แต่อาจไม่ได้ยอดงบประมาณตามที่ขอไว้”

1.1.2 ด้านการดำเนินกิจกรรม

ด้านการดำเนินกิจกรรมคณะกรรมการสภาองค์กรชุมชน เป็นผู้ดำเนินการเอง ในการจัดกิจกรรม ทั้งการประชุม การเตรียมงาน การเชิญวิทยากร โดยคณะกรรมการสภาองค์กรชุมชนจะส่วนร่วมในการเป็นทีมงานในการจัดกิจกรรมดูแลรับผิดชอบฝ่ายต่าง ๆ อาทิ ฝ่ายลงทะเบียน ฝ่ายสวัสดิการ พิธีการ เป็นต้น ซึ่งสอดคล้องกับบทสัมภาษณ์ดังนี้

“คณะกรรมการทุกคนจะมีการแบ่งงานรับผิดชอบ อาจเป็นฝ่ายลงทะเบียน ฝ่ายการเงิน ฝ่ายสวัสดิการ ฝ่ายเตรียมงาน”

“มีโอกาสดำเนินกิจกรรม เช่น ฝ่ายลงทะเบียน ฝ่ายสวัสดิการ พิธีการ เป็นต้น

“มีบทบาทในบางกิจกรรม ส่วนตัวเพิ่งเคยทำกิจกรรมมาน้อยกว่า 1 ปี จึงไม่ค่อยรู้”

“คณะกรรมการมีความตั้งใจ สนใจที่จะทำกิจกรรมร่วมกัน ยิ่งเป็นกิจกรรมจิตอาสา ทุกคนจะมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมเป็นอย่างดี”

“คณะกรรมการทุกคนมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น มีการช่วยเหลือกัน มีความสามัคคี ทำงานเป็นทีม เสียสละ อดทน ในการเข้าร่วมแต่ละโครงการที่จัดขึ้น”

1.1.3 ด้านการรับประโยชน์จากกิจกรรม

คณะกรรมการสภาองค์กรชุมชนที่เข้าร่วมเป็นคณะกรรมการที่มีโอกาสได้รับผลประโยชน์ในแง่ขององค์ความรู้ที่ได้รับจากการเข้าร่วมอบรม และเป็นการพัฒนาบุคลิกภาพส่วนบุคคลทั้งด้านทักษะในกระบวนการทำงานเป็นทีม รู้รักสามัคคี กล้าแสดงออก เกิดประสบการณ์จากการทำงานร่วมกัน เกิดกระบวนการเรียนรู้บทบาทของการเป็นคณะกรรมการสภาองค์กรชุมชนของฝ่ายงานแต่ละฝ่าย รู้ระบบราชการและทำงานร่วมกับเจ้าหน้าที่และมีเครือข่ายหน่วยงานที่มาทำกิจกรรมในแต่ละโครงการที่จัดขึ้น รวมถึงส่งผลต่อคณะกรรมการและประชาชนในกลุ่มโครงการบ้านพอเพียง และโครงการคุณภาพชีวิตในการสร้างอาชีพเสริมรายได้ ซึ่งสอดคล้องกับบทสัมภาษณ์ดังนี้

“ได้รับความรู้จากการเข้าร่วมคณะกรรมการสภาองค์กรชุมชนในการทำกิจกรรมในหลาย ๆ ด้าน”

“กิจกรรมที่ทำ มีการทำงานเป็นทีม มีความสามัคคี เสียสละ เกิดความภาคภูมิใจในการทำกิจกรรม มีโอกาสในการแสดงออก ทำให้เกิดประสบการณ์ รู้จักเพื่อนมากขึ้น”

“กิจกรรมที่ทำบ้านพอเพียงให้คนยากจน การทำโครงการคุณภาพชีวิตทำให้กลุ่มเปราะบางมีรายได้เพิ่มขึ้น”

“ได้ทราบถึงกระบวนการทำงานในระบบราชการ ได้ทำงานร่วมกับเจ้าหน้าที่หลากหลายหน่วยงานราชการที่เข้ามาสนับสนุนการจัดกิจกรรม เช่น มหาวิทยาลัย สำนักงานเกษตร สำนักงานพัฒนาชุมชน และ กศน.ของแต่ละอำเภอ”

1.1.4 ด้านการติดตามและประเมินผล

คณะกรรมการสภาองค์กรชุมชนมีการสรุปผลการดำเนินกิจกรรมแต่ละโครงการด้วยวิธีการประชุมเพื่อสะท้อนถึงปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินกิจกรรมและทำเป็นสรุปรายงานการประชุม แต่ไม่มีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผลในรูปแบบการจัดทำรายงานประเมินผลสรุปโครงการที่เป็นแบบทางการ ส่วนใหญ่เป็นเพียงพผู้ตอบแบบสอบถามในรายโครงการที่เข้าร่วม ในฐานะผู้ตอบแบบสอบถามที่เป็นรูปแบบการประเมินความพึงพอใจต่อโครงการเท่านั้น โดยไม่ได้มีโอกาสในการร่วมสร้างเครื่องมือ หรือออกแบบในการประเมินผลหรือร่วมเป็นทีมงานกับเจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบงบประมาณและโครงการโดยตรงในการเก็บรวบรวมการประเมินผลในแต่ละโครงการ ซึ่งสอดคล้องกับบทสัมภาษณ์ดังนี้

“การติดตามประเมินผลจะมีการประชุมหลังการจัดกิจกรรมเสร็จสิ้น และสรุปเป็นรายงานการประชุม”

“หากมีการจัดการประชุมคณะกรรมการจะมีการเสนอประเด็นปัญหา และอุปสรรคในการจัดกิจกรรมครั้งที่ผ่านมาเพื่อสรุปเป็นแนวทางในการดำเนินกิจกรรมครั้งต่อไป”

“ได้มีโอกาสตอบแบบประเมินผลความพึงพอใจต่อการดำเนินโครงการเมื่อเสร็จสิ้นโครงการ”

“ส่วนใหญ่จะเป็นผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับการประเมินผลความพึงพอใจของแต่ละโครงการที่จัดขึ้นมา”

“ไม่มีโอกาสเป็นทีมงานในการออกแบบสอบถามหรือร่วมเก็บแบบสอบถามเป็นเพียงผู้ตอบแบบสอบถามเท่านั้น”

สรุปภาพรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ คณะกรรมการสภาองค์กรชุมชนมีส่วนร่วมวางแผนในการเสนอโครงการจากการเข้าร่วมประชุมเพื่อรับทราบนโยบายจากหน่วยงานสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) ในระดับจังหวัด เพื่อเสนอโครงการที่ต้องการจะดำเนินในรอบปีงบประมาณนั้น ๆ ด้านการดำเนินกิจกรรมคณะกรรมการสภาองค์กรชุมชนจะเป็นผู้ดำเนินกิจกรรมทั้งหมดเอง ด้านการรับประโยชน์จากกิจกรรมได้รับองค์ความรู้มากมายจากการอบรมตามกิจกรรมต่าง ๆ ทั้งยังได้รับการช่วยเหลือในเรื่องบ้านพอเพียง รวมถึงการมีรายได้เริ่มจากโครงการพัฒนาคุณภาพชีวิต แต่คณะกรรมการสภาองค์กรชุมชนไม่มีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล เป็นเพียงผู้ตอบแบบสอบถามเท่านั้น

1.2 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ

การวิจัยครั้งนี้ได้ทำการรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มประชากร คือ คณะกรรมการสภาองค์กรชุมชน ทั้ง 27 องค์กรที่ได้รับประมาณสนับสนุนปีงบประมาณ 2565 กลุ่มตัวอย่างในการแจกแบบสอบถามจำนวน 201 คน แบ่งเป็นข้อมูล 3 ตอน คือ 1) ตอนที่ 1 สถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ตอนที่ 2 บทบาทการขับเคลื่อนของสภาองค์กรชุมชนเพื่อส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนให้กับชุมชนท้องถิ่นในจังหวัดนครราชสีมา ตอนที่ 3 ปัจจัยที่นำไปสู่การขับเคลื่อนของสภาองค์กรชุมชนเพื่อส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนให้กับชุมชนท้องถิ่นในจังหวัดนครราชสีมา โดยมีรายละเอียดดังนี้

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไป

ตารางที่ 4.1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

สถานภาพ		จำนวน	ร้อยละ
เพศ	ชาย	83	41.29
	หญิง	118	58.71
รวม		201	100.00
อายุ	20 – 30 ปี	21	10.45
	31 – 40 ปี	45	22.39
	41 – 50 ปี	48	23.88
	51 – 60 ปี	44	21.89
	61 – 70 ปี	43	21.39
รวม		201	100.00
ระดับการศึกษา	ระดับประถมศึกษา	53	26.37
	ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น	52	25.87
	ระดับมัธยมศึกษาตอนปลายหรือเทียบเท่า	57	28.36
	ระดับปริญญาตรี	39	19.40
	สูงกว่าระดับปริญญาตรี	0	0.00
รวม		201	100.00
อาชีพ	อาชีพรับจ้าง	37	18.41
	ธุรกิจส่วนตัว	45	22.39
	ลูกจ้างรายเดือน	35	17.41
	อาชีพเกษตรกร	84	41.79
รวม		201	100.00

ตารางที่ 4.1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม (ต่อ)

สถานภาพ		จำนวน	ร้อยละ
รายได้ (เฉลี่ยต่อเดือน)	3,001 - 15,000 บาท	131	65.17
	15,001 - 30,000 บาท	55	27.36
	30,001 บาท ขึ้นไป	15	7.46
รวม		201	100.00

จากตารางที่ 4.1 พบว่า ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 118 คน คิดเป็นร้อยละ 58.71 เพศชาย จำนวน 83 คน คิดเป็นร้อยละ 41.29 มีอายุ 41 – 50 ปี จำนวน 48 คน คิดเป็นร้อยละ 23.88 มีอายุ 31 - 40 ปี จำนวน 45 คน คิดเป็นร้อยละ 22.39 อายุ 51 - 60 ปี จำนวน 44 คน คิดเป็นร้อยละ 21.89 61 – 70 ปี จำนวน 43 คน คิดเป็นร้อยละ 21.39 และ อายุ 20 - 30 ปี จำนวน 21 คน คิดเป็นร้อยละ 10.45 ตามลำดับ ด้านการศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนปลายหรือเทียบเท่า จำนวน 57 คน คิดเป็นร้อยละ 28.36 ระดับประถมศึกษา จำนวน 53 คน คิดเป็นร้อยละ 26.37 ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน 52 คน คิดเป็นร้อยละ 25.87 และระดับปริญญาตรี จำนวน 39 คน คิดเป็นร้อยละ 19.40 ตามลำดับ ในส่วนของอาชีพส่วนใหญ่มีอาชีพเกษตรกร จำนวน 84 คน คิดเป็นร้อยละ 41.79 ธุรกิจส่วนตัว จำนวน 45 คน คิดเป็นร้อยละ 22.39 อาชีพรับจ้าง จำนวน 37 คน คิดเป็นร้อยละ 18.41 และลูกจ้างรายเดือน จำนวน 35 คน คิดเป็นร้อยละ 17.41 ตามลำดับ ในขณะที่คนส่วนใหญ่มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน ระหว่าง 3,001 - 15,000 บาท จำนวน 131 คน คิดเป็นร้อยละ 65.17 15,001 - 30,000 บาท จำนวน 55 คน คิดเป็นร้อยละ 27.36 30,001 บาท ขึ้นไป จำนวน 15 คน คิดเป็นร้อยละ 7.46 ตามลำดับ

ตอนที่ 2 บทบาทการขับเคลื่อนของสภาองค์กรชุมชนเพื่อส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนให้กับชุมชนท้องถิ่นในจังหวัดนครราชสีมา

ตารางที่ 4.2 ระดับบทบาทการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสภาองค์กรชุมชนในการขับเคลื่อนเพื่อส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนให้กับชุมชนท้องถิ่นในจังหวัดนครราชสีมา

ปัจจัย	\bar{x}	SD	ความหมาย
(1) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ	4.28	0.87	มาก
(2) การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน	4.24	0.86	มาก
(3) การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์	4.23	0.65	มาก
(4) การมีส่วนร่วมในการประเมินผล	4.09	0.65	มาก
เฉลี่ย	4.18	0.76	มาก

จากตารางที่ 4.2 พบว่า ระดับบทบาทการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสภาองค์กรชุมชนในการขับเคลื่อนเพื่อส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนให้กับชุมชนท้องถิ่นในจังหวัดนครราชสีมา ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 4.18) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านที่มีปัจจัยสูงสุดคือ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (ค่าเฉลี่ย 4.28) รองลงมาคือ การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน (ค่าเฉลี่ย 4.24) การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ (ค่าเฉลี่ย 4.2305) และการมีส่วนร่วมในการประเมินผล (ค่าเฉลี่ย 4.09) ตามลำดับ

ระดับบทบาทการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสภาองค์กรชุมชนในการขับเคลื่อนเพื่อส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนให้กับชุมชนท้องถิ่นในจังหวัดนครราชสีมา แยกตามรายด้าน

ตารางที่ 4.3 ระดับบทบาทการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสภาองค์กรชุมชนในการขับเคลื่อนเพื่อส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนให้กับชุมชนท้องถิ่นในจังหวัดนครราชสีมา ด้านการวางแผน

ปัจจัย	ระดับความเป็นจริง		
	\bar{x}	SD	ความหมาย
(1) ด้านการวางแผน	4.28	0.87	มาก
1. ท่านได้ร่วมเสนอปัญหา/ความต้องการของพื้นที่ เพื่อเสนอเป็นโครงการ/กิจกรรม	4.41	0.84	มาก
2. ท่านได้ร่วมเสนอโครงการ/กิจกรรมของพื้นที่เพื่อนำไปประกอบการจัดทำของงบประมาณ	4.31	0.88	มาก
3. ท่านได้เข้าร่วมจัดลำดับความสำคัญของโครงการ/กิจกรรม ในการจัดทำเพื่อของงบประมาณ	4.29	0.89	มาก
4. ท่านได้เข้าร่วมตัดสินใจในการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดของพื้นที่ให้เกิดประสิทธิภาพต่อส่วนรวมในพื้นที่	4.30	0.89	มาก
5. ท่านได้เข้าร่วมประชุมเพื่อเห็นชอบขอเสนอโครงการในการขอรับงบประมาณ	4.09	0.85	มาก

จากตารางที่ 4.3 ระดับบทบาทการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสภาองค์กรชุมชนในการขับเคลื่อนเพื่อส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนให้กับชุมชนท้องถิ่นในจังหวัดนครราชสีมา ด้านการร่วมวางแผน อยู่ในระดับมาก มีประเด็นที่มีปัจจัยสูงสุด คือ ท่านได้ร่วมเสนอปัญหา/ความต้องการของพื้นที่ เพื่อเสนอเป็นโครงการ/กิจกรรม (ค่าเฉลี่ย 4.41) รองลงมา คือ ท่านได้ร่วมเสนอโครงการ/กิจกรรมของพื้นที่เพื่อนำไปประกอบการจัดทำของงบประมาณ (ค่าเฉลี่ย 4.31) ท่านได้เข้าร่วมตัดสินใจในการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดของพื้นที่ให้เกิดประสิทธิภาพต่อส่วนรวมในพื้นที่ (ค่าเฉลี่ย 4.30) ท่านได้เข้าร่วมจัดลำดับความสำคัญของโครงการ/กิจกรรม ในการจัดทำเพื่อของงบประมาณ (ค่าเฉลี่ย 4.29) และท่านได้เข้าร่วมประชุมเพื่อเห็นชอบขอเสนอโครงการในการขอรับงบประมาณ (ค่าเฉลี่ย 4.09) ตามลำดับ

ตารางที่ 4.4 ระดับบทบาทการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสภาองค์กรชุมชนในการขับเคลื่อนเพื่อส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนให้กับชุมชนท้องถิ่นในจังหวัดนครราชสีมา ด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน

ปัจจัย	ระดับความเป็นจริง		
	\bar{x}	SD	ความหมาย
(2) การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน	4.24	0.86	มาก
1. ท่านได้เข้าร่วมคัดเลือกตัวแทนคณะกรรมการในการไปเสนอของบประมาณ	4.41	0.82	มาก
2. ท่านได้เข้าร่วมปฏิบัติ ตามโครงการหรือกิจกรรมที่ได้รับงบประมาณ	4.08	0.89	มาก
3. ท่านได้ร่วมสนับสนุนแรงงานของท่านในการดำเนินงานโครงการ หรือกิจกรรมที่เป็นสาธารณประโยชน์ตามโครงการที่ได้รับงบประมาณ	4.22	0.88	มาก
4. ท่านได้ร่วมในการรวมกลุ่มทำกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกับหน่วยงานภาครัฐหรือเอกชน	4.12	0.85	มาก
5. ท่านได้ร่วมประสานงาน ดำเนินการขอความช่วยเหลือจากชุมชน เพื่อช่วยแก้ไขปัญหา ร่วมกับหน่วยงานภาครัฐหรือเอกชน	4.09	0.83	มาก

จากตารางที่ 4.4 พบว่า ระดับบทบาทการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสภาองค์กรชุมชนในการขับเคลื่อนเพื่อส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนให้กับชุมชนท้องถิ่นในจังหวัดนครราชสีมา ด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน อยู่ในระดับมาก มีประเด็นที่มีปัจจัยสูงสุด คือ ท่านได้เข้าร่วมคัดเลือกตัวแทนคณะกรรมการในการไปเสนอของบประมาณ (ค่าเฉลี่ย 4.41) รองลงมา คือ ท่านได้ร่วมสนับสนุนแรงงานของท่านในการดำเนินงานโครงการ หรือกิจกรรมที่เป็นสาธารณประโยชน์ตามโครงการที่ได้รับงบประมาณ (ค่าเฉลี่ย 4.22) ท่านได้ร่วมในการรวมกลุ่มทำกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกับหน่วยงานภาครัฐหรือเอกชน (ค่าเฉลี่ย 4.12) ท่านได้ร่วมประสานงาน ดำเนินการขอความช่วยเหลือจากชุมชน เพื่อช่วยแก้ไขปัญหา ร่วมกับหน่วยงานภาครัฐหรือเอกชน (ค่าเฉลี่ย 4.09) และท่านได้เข้าร่วมปฏิบัติ ตามโครงการหรือกิจกรรมที่ได้รับงบประมาณ (ค่าเฉลี่ย 4.08) ตามลำดับ

ตารางที่ 4.5 ระดับบทบาทการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสภาองค์กรชุมชนในการขับเคลื่อนเพื่อส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนให้กับชุมชนท้องถิ่นในจังหวัดนครราชสีมา ด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์

ปัจจัย	ระดับความเป็นจริง		
	\bar{x}	SD	ความหมาย
(3) การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์	4.23	0.65	มาก
1. ท่านได้รับองค์ความรู้จากโครงการ/กิจกรรมที่สภาองค์กรชุมชนได้ขับเคลื่อนกิจกรรม	4.25	0.68	มาก
2. ท่านได้รับความช่วยเหลือจากสภาองค์กรชุมชน ในโครงการที่เกี่ยวข้องกับงานด้าน การศึกษา อาชีพ ศาสนา วัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น และการกีฬา	4.26	0.63	มาก
3. ท่านได้รับความช่วยเหลือจากสภาองค์กรชุมชน ในโครงการด้าน สาธารณสุข รวมถึงการจัดสวัสดิการให้กับผู้สูงอายุ ผู้พิการ ผู้ยากไร้ผู้ด้อยโอกาส	4.11	0.72	มาก
4. ท่านได้รับการตอบรับ/การรับข้อเสนออย่างเร่งด่วนในการแก้ไขปัญหาจากสภาองค์กรชุมชน	4.24	0.63	มาก
5. ท่านได้รับการแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับงานด้าน การส่งเสริมอาชีพ การพัฒนาเศรษฐกิจ จากสภาองค์กรชุมชน	4.29	0.61	มาก

จากตารางที่ 4.5 พบว่า ระดับบทบาทการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสภาองค์กรชุมชนในการขับเคลื่อนเพื่อส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนให้กับชุมชนท้องถิ่นในจังหวัดนครราชสีมา ด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ มีประเด็นที่มีปัจจัยสูงสุด คือ ท่านได้รับการแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับงานด้าน การส่งเสริมอาชีพ การพัฒนาเศรษฐกิจ จากสภาองค์กรชุมชน (ค่าเฉลี่ย 4.29) ท่านได้รับความช่วยเหลือจากสภาองค์กรชุมชน ในโครงการที่เกี่ยวข้องกับงานด้าน การศึกษา อาชีพ ศาสนา วัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น และการกีฬา (ค่าเฉลี่ย 4.26) ท่านได้รับองค์ความรู้จากโครงการ/กิจกรรมที่สภาองค์กรชุมชนได้ขับเคลื่อนกิจกรรม (ค่าเฉลี่ย 4.25) ท่านได้รับการตอบรับ/การรับข้อเสนออย่างเร่งด่วนในการแก้ไขปัญหาจากสภาองค์กรชุมชน (ค่าเฉลี่ย 4.24) และท่านได้รับการตอบรับ/การรับข้อเสนออย่างเร่งด่วนในการแก้ไขปัญหาจากสภาองค์กรชุมชน (ค่าเฉลี่ย 4.11) ตามลำดับ

ตารางที่ 4.6 ระดับบทบาทการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสภาองค์กรชุมชนในการขับเคลื่อนเพื่อส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนให้กับชุมชนท้องถิ่นในจังหวัดนครราชสีมา ด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล

ปัจจัย	ระดับความเป็นจริง		
	\bar{x}	SD	ความหมาย
(4) การมีส่วนร่วมในการประเมินผล	4.09	0.65	มาก
1. ท่านได้เข้าร่วมเป็นคณะกรรมการสภาองค์กรชุมชนในการติดตามและประเมินผล แผนพัฒนาท้องถิ่น	4.05	0.65	มาก
2. ท่านได้ร่วมประเมินผลปฏิบัติงานตามแผนโครงการ/กิจกรรมของสภาองค์กรชุมชน	4.07	0.65	มาก
3. ท่านได้เข้าร่วมตรวจสอบและประเมินผล การดำเนินโครงการ/กิจกรรม ของสภาองค์กรชุมชน	3.95	0.72	มาก
4. เมื่อสิ้นปี งบประมาณ ท่านได้รับทราบหรือรับฟังผลการดำเนินงานของสภาองค์กรชุมชน	4.21	0.57	มาก
5. ท่านได้เข้าร่วมในการตรวจสอบความโปร่งใสของ การบริหารงานของสภาองค์กรชุมชน	4.15	0.68	มาก

จากตารางที่ 4.6 พบว่า ระดับบทบาทการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสภาองค์กรชุมชนในการขับเคลื่อนเพื่อส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนให้กับชุมชนท้องถิ่นในจังหวัดนครราชสีมา ด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล มีประเด็นที่มีปัจจัยสูงสุด คือ เมื่อสิ้นปี งบประมาณ ท่านได้รับทราบหรือรับฟังผลการดำเนินงานของสภาองค์กรชุมชน (ค่าเฉลี่ย 4.21) ท่านได้เข้าร่วมในการตรวจสอบความโปร่งใสของ การบริหารงานของสภาองค์กรชุมชน (ค่าเฉลี่ย 4.15) ท่านได้ร่วมประเมินผลปฏิบัติงานตามแผนโครงการ/กิจกรรมของสภาองค์กรชุมชน(ค่าเฉลี่ย 4.07) ท่านได้เข้าร่วมเป็นคณะกรรมการสภาองค์กรชุมชนในการติดตามและประเมินผล แผนพัฒนาท้องถิ่น (ค่าเฉลี่ย 4.05) และท่านได้เข้าร่วมตรวจสอบและประเมินผล การดำเนิน โครงการ/กิจกรรม ของสภาองค์กรชุมชน (ค่าเฉลี่ย 3.95) ตามลำดับ

2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลลัพธ์และผลกระทบต่อ การขับเคลื่อนของสภาองค์กรชุมชน สภาในการพัฒนาที่ยั่งยืนให้กับชุมชนท้องถิ่นในจังหวัดนครราชสีมา

2.1 ผลการวิเคราะห์และผลการวิจัยเชิงคุณภาพ

ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลของ ประธานสภาองค์กรชุมชนระดับจังหวัด จำนวน 1 คน ประธานสภาองค์กรชุมชนและตัวแทนสภาองค์กรชุมชนที่มีได้รับงบประมาณในการดำเนินงานจาก พอช. ปีงบประมาณ 2565 ที่มีการดำเนินโครงการแล้วเสร็จและเบิกจ่ายงบประมาณตามแผนจำนวน 8 องค์กร องค์กรละ 2 คน รวม 16 รวมจำนวน 17 คน ที่นำมาเป็นกลุ่มเป้าหมายในการวิเคราะห์ ปัจจัยที่ส่งผลลัพธ์และผลกระทบต่อ การขับเคลื่อนของสภาองค์กรชุมชนสภาในการพัฒนาที่ยั่งยืน ให้กับชุมชนท้องถิ่นในจังหวัดนครราชสีมา จำนวน 7 ด้าน ประกอบด้วย ปัจจัยด้านผู้นำ ปัจจัยด้าน คณะกรรมการ ปัจจัยด้านการบริหาร ด้านงบประมาณ ด้านสื่อและเทคโนโลยี และปัจจัยด้าน ความสัมพันธ์และความร่วมมือของชุมชน ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1) ปัจจัยด้านผู้นำ

ในการขับเคลื่อนการพัฒนาที่ยั่งยืนให้กับชุมชนท้องถิ่นในจังหวัดนครราชสีมา ประธานสภาองค์กรชุมชนต้องเป็นผู้ที่มีความสามารถในการวางแผน สามารถกำหนดแนวทางในการ ปฏิบัติงานเพื่อให้เกิดความชัดเจน และมีเป้าหมายในการทำงานไปในทิศทางเดียวกัน ทั้งประธานสภา องค์กรชุมชนต้องมีภาวะผู้นำในการโน้มน้าวและกระตุ้นผู้ปฏิบัติงานให้ดำเนินกิจกรรม พร้อมทั้ง สร้างบรรยากาศในการทำงานเปิดโอกาสให้ผู้ปฏิบัติงานมีส่วนร่วมในการร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วม ตัดสินใจ ร่วมปฏิบัติ และร่วมประเมินผลในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ และต้องพร้อมให้คำปรึกษา แนะนำในการทำงานได้ตลอดเวลา อันจะส่งผลให้การดำเนินกิจกรรมบรรลุตามเป้าหมายได้อย่างมี ประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับบทสัมภาษณ์ดังนี้

“ประธานสภาองค์กรชุมชนต้องมีภาวะผู้นำในการกำหนดเป้าหมาย และวาง กรอบการปฏิบัติงานให้มีความชัดเจน เพื่อที่จะทำให้ผู้ปฏิบัติสามารถดำเนินการตามได้อย่าง เหมาะสม”

“ประธานสภาองค์กรชุมชนมีการกำหนดให้ต้องการมีแผนในการปฏิบัติงาน ซึ่งถือ ว่ามีความสำคัญต่อความสำเร็จในการดำเนินการตามนโยบาย และประธานสภาองค์กรชุมชนยังมีการ เปิดโอกาสให้ผู้ปฏิบัติงานมีส่วนร่วมในการร่วมวางแผนและตัดสินใจด้วย”

“ประธานสภาองค์กรชุมชนจะเรียกประชุมคณะกรรมการสภาองค์กรชุมชน และ แจ้งข้อมูลที่ทราบในคราวประชุม เพื่อให้บุคลากรทราบและนำไปปฏิบัติ”

“ประธานสภาองค์กรชุมชนต้องเปิดโอกาสให้คณะกรรมการสภาองค์กรชุมชน ช่วยกันคิด ช่วยกันตัดสินใจกันเอง แต่ถ้าหากมีปัญหาในการทำกิจกรรม ต้องสามารถเข้าพบ ประธานสภาองค์กรชุมชนเพื่อขอคำแนะนำได้ตลอดเวลา”

“คำแนะนำที่ดีของประธานสภาองค์กรชุมชน ย่อมทำให้การทำงานของ คณะกรรมการสภาองค์กรชุมชนมีประสิทธิภาพ”

“การกำกับติดตามของประธานสภาองค์กรชุมชนผ่านการประชุมทุกเดือน ทำให้เกิดการกระตุ้นให้คณะกรรมการสภาองค์กรชุมชนผู้รับผิดชอบโครงการต้องดำเนินการให้สำเร็จตามเป้าหมายที่ตั้งไว้”

2) ปัจจัยด้านคณะกรรมการสภาองค์กรชุมชน

คณะกรรมการสภาองค์กรชุมชน คือ ทรัพยากรที่สำคัญที่เป็นกลไกหนึ่งในการนำนโยบายไปปฏิบัติสู่ความสำเร็จ เนื่องจากคณะกรรมการสภาองค์กรชุมชนจะต้องมีการสร้างปฏิสัมพันธ์กับประชาชนในการเข้าไปช่วยเหลือปัญหาให้กับชุมชน ดังนั้นคณะกรรมการสภาองค์กรชุมชนต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักการของการพัฒนาที่ยั่งยืนให้กับชุมชนท้องถิ่นในจังหวัดนครราชสีมา เข้าใจแนวคิดวิสัยทัศน์ของประธานสภาองค์กรชุมชน และต้องทันต่อเทคโนโลยี ตลอดตนต้องแบ่งเวลาในครอบครัวและการทำกิจกรรมให้เหมาะสมที่สุด ทั้งกระบวนการและกิจกรรมต้องมีการสร้างการมีส่วนร่วมให้ประชาชนสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมทำ อันจะก่อให้เกิดประชาชนเกิดความตระหนักในการจัดการทรัพยากรในพื้นที่ ซึ่งสอดคล้องกับบทสัมภาษณ์ดังนี้

“ส่วนใหญ่แล้วคณะกรรมการสภาองค์กรชุมชนจะเป็นตัวหลักในการจัดกิจกรรม”

“คณะกรรมการสภาองค์กรชุมชนเข้าใจในหลักการการของงบประมาณ เข้าใจรูปแบบกระบวนการในการสำรวจบ้านพอเพียง เข้าใจรูปแบบการจัดโครงการพัฒนาคุณภาพชีวิต แต่ไม่เข้าใจในระบบการประเมินโครงการหรือกิจกรรม”

“ประสบการณ์ของคณะกรรมการสภาองค์กรชุมชนแต่ละคน ส่งผลต่อการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน”

“การเปิดประสบการณ์ในการมีโอกาสเข้าร่วมประชุม หรือไปศึกษาดูทำให้คณะกรรมการสภาองค์กรชุมชน เข้าใจหลักการทำงานของสภาองค์กรชุมชนและหลักการในการพัฒนาที่ยั่งยืนให้กับชุมชนท้องถิ่น”

“เทคโนโลยีที่ทันสมัย มีประโยชน์ต่อคณะกรรมการสภาองค์กรชุมชนในการสืบค้นหาข้อมูลและสร้าง idea ในการคิดโครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตในชุมชน”

3) ปัจจัยด้านการบริหาร

การจัดโครงสร้างสภาองค์กรชุมชนสภาในการพัฒนาที่ยั่งยืนให้กับชุมชนท้องถิ่นในจังหวัดนครราชสีมา มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องมีการวางโครงสร้างการทำงานให้เป็นรูปธรรม ต้องมีการวิเคราะห์หลักการของการพัฒนาที่ยั่งยืนให้กับชุมชนท้องถิ่นในจังหวัดนครราชสีมา ดังนั้นในการจัดโครงสร้างหน่วยงานที่รับผิดชอบย่อมต้องมีการแต่งตั้งคณะกรรมการสภาองค์กรชุมชนเป็นทางการ เพื่อให้มีคำสั่งทางราชการในการปฏิบัติหน้าที่ ดูแลรับผิดชอบ และการจะทำให้การพัฒนาที่ยั่งยืนให้กับชุมชนท้องถิ่นในจังหวัดนครราชสีมาสำเร็จผลในแต่ละแห่งได้ในการดำเนินงานจำเป็นต้องให้คณะกรรมการสภาองค์กรชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดเป้าหมาย วิธีการ และร่วมกันขับเคลื่อนกิจกรรมในทุกส่วนงาน ซึ่งสอดคล้องกับบทสัมภาษณ์ดังนี้

“การมีคำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการสภาองค์กรชุมชนอย่างชัดเจน ย่อมทำให้การดำเนินกิจกรรมมีการแบ่งภาระหน้าที่บทบาทการทำงานที่ชัดเจน”

“โครงสร้างในการทำงานจะมีประธานสภาองค์กรชุมชนเป็นประธาน คณะกรรมการสภาองค์กรชุมชนเป็นคณะกรรมการ มีการกำหนดการประชุมเดือนละครั้ง หรือ 3 เดือนครั้ง ในการติดตามกิจกรรมหรือโครงการ”

“มีการทำปฏิทินกิจกรรมในการดำเนินการตามแผนของสภาองค์กรชุมชน”

“ในแต่ละตำบลต้องมีการตั้งคณะกรรมการในการดำเนินกิจกรรมพัฒนาชุมชนอย่างชัดเจน”

“เมื่อมีคำสั่งคณะกรรมการดำเนินกิจกรรมโครงการด้านพัฒนาชุมชนย่อมทำให้ได้รับการสนับสนุนจากทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง”

4) ด้านงบประมาณ

ในการนำนโยบายเรื่องใดเรื่องหนึ่งไปปฏิบัติให้สำเร็จผล ปัจจัยหนึ่งที่มีความสำคัญคืองบประมาณที่เหมาะสมต่อการขับเคลื่อนกิจกรรม งบประมาณที่ได้รับจัดสรรต้องมีความเหมาะสมเพียงพอต่อการดำเนินกิจกรรม มีระเบียบในการเบิกจ่ายที่เอื้อต่อการดำเนินกิจกรรม และมีขั้นตอนในการเบิกจ่ายตามระเบียบราชการที่ชัดเจน อันจะส่งผลให้ในการดำเนินกิจกรรมเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับบทสัมภาษณ์ดังนี้

“ในการจัดสรรงบประมาณ จะมีการประชุมร่วมกันของผู้รับผิดชอบและเสนอขอ งบประมาณตามระบบของ พอช.”

“งบประมาณไม่เพียงพอต่อการขับเคลื่อนโครงการบาง”

“ในการจัดทำข้อเสนอของงบประมาณในการทำโครงการทั้งบ้านพอเพียง โครงการพัฒนาคุณภาพชีวิต ส่วนใหญ่จะได้รับงบตามที่ พอช.กำหนดไว้ ซึ่งแต่ละปีงบประมาณจะไม่เท่ากัน”

“งบประมาณที่ พอช. จัดสรรมาให้ไม่เพียงพอครอบคลุมทุกพื้นที่ และในแต่ละพื้นที่ที่ได้รับงบประมาณก็ไม่เพียงพอ”

5) ด้านสื่อและเทคโนโลยี

สื่อและเทคโนโลยีมีความสำคัญต่อการดำเนินกิจกรรม เนื่องจากเป็นเครื่องมือและช่องทางในการสืบค้นหาข้อมูลทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม อันจะนำมาสู่กระบวนการคิดวิเคราะห์ เพื่อสร้างสรรค์กิจกรรมที่จะส่งผลไปสู่การพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน โดยคณะกรรมการสภาองค์กรชุมชน และประชาชนต้องได้รับการจัดสรรสื่อการเรียนรู้ อุปกรณ์ที่เหมาะสมและเพียงพอต่อการเข้าถึงหรือใช้สื่อและเทคโนโลยีเหล่านั้น ซึ่งสอดคล้องกับบทสัมภาษณ์ดังนี้

“การพัฒนาสื่อเว็บไซต์ เป็นหน้าที่ของคณะกรรมการสภาองค์กรชุมชน ส่วนอุปกรณ์เทคโนโลยีทาง พอช. ต้องให้การสนับสนุน”

“สื่อสามารถสืบค้นได้ง่ายในปัจจุบัน แต่คณะกรรมการสภาองค์กรชุมชนส่วนใหญ่เป็นผู้ใหญ่ อาจอยากในการสืบค้นข้อมูล พื้นประชาสัมพันธ์ข้อมูลในระบบ”

“การทำสื่อต่างๆ และการเรียนรู้ คณะกรรมการสภาองค์กรชุมชนและประชาชนสามารถดูได้จากอินเทอร์เน็ต และบางครั้งคณะกรรมการสภาองค์กรชุมชนได้นำมาประยุกต์ใช้ในการนำมาเป็นโครงการพัฒนาคุณภาพชีวิต”

“คณะกรรมการสภาองค์กรชุมชนจะได้รับการอบรมในการใช้สื่อและเทคโนโลยี จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทั้งการพัฒนาเว็บไซต์ การสืบค้นข้อมูลการพัฒนาชุมชน เพื่อนำกลับมา ประยุกต์ใช้ในการจัดกิจกรรมให้กับประชาชน”

6) ปัจจัยด้านความสัมพันธ์และความร่วมมือของชุมชน

การมีส่วนร่วมของชุมชน คือ การที่สภาองค์กรชุมชนระดับตำบลต้องมีปฏิสัมพันธ์ การเปิดโอกาสสร้างการมีส่วนร่วมให้ประชาชนในชุมชน ภาคเอกชนในพื้นที่ เข้ามาร่วมแลกเปลี่ยน เรียนรู้ หรือสนับสนุนในการทำกิจกรรมของสภาองค์กรชุมชน และยังจะมีส่วนร่วมในการติดตาม ประเมินผลการขับเคลื่อนกิจกรรมต่าง ๆ ของสภาองค์กรชุมชน อันจะส่งผลต่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน เป็นการบูรณาการศาสตร์และสร้างการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนในพื้นที่ได้อย่างยั่งยืน ซึ่งสอดคล้อง กับบทสัมภาษณ์ดังนี้

“สภาองค์กรชุมชนต้องมีการเปิดให้ภาคเอกชน เข้ามามีส่วนร่วมในรูปแบบ คณะกรรมการคณะกรรมการ”

“สภาองค์กรชุมชนมีการจัดประชุมปีละครั้ง ช่วงเดือนกุมภาพันธ์ในการรับฟัง ประเด็นปัญหาของชุมชน”

“สภาองค์กรชุมชนมีเครือข่ายทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และในการดำเนินกิจกรรม ต่าง ๆ จะได้รับความร่วมมือจากคนในชุมชน”

“มีสถาบันระดับอุดมศึกษาในพื้นที่เข้ามาให้การสนับสนุนทั้งการพัฒนา และจัด กิจกรรมพัฒนาประชาชนร่วมกับสภาองค์กรชุมชน”

สรุปภาพรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ ในการขับเคลื่อนการพัฒนาที่ยั่งยืนให้กับชุมชน ท้องถิ่นในจังหวัดนครราชสีมา ประธานสภาองค์กรชุมชนต้องเป็นผู้ที่มีภาวะผู้นำในการมีวิสัยทัศน์ สามารถกำหนดแนวทางในการปฏิบัติงานที่มีความชัดเจน มีการโน้มน้าวและกระตุ้นผู้ปฏิบัติงานให้ ดำเนินกิจกรรม โดยคณะกรรมการสภาองค์กรชุมชนต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักการ ของการพัฒนาที่ยั่งยืนให้กับชุมชนท้องถิ่น ทันต่อเทคโนโลยี และต้องมีการสร้างการมีส่วนร่วมให้ ประชาชนสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น ทั้งต้องมีการวางโครงสร้างการทำงาน ให้เป็นรูปธรรม มีการแต่งตั้งคณะกรรมการสภาองค์กรชุมชนอย่างเป็นทางการ เพื่อให้มีหน้าที่ปฏิบัติ ดูแลรับผิดชอบ ทั้งงบประมาณที่ต้องมีความเหมาะสมเพียงพอต่อการดำเนินกิจกรรม มีการเบิกจ่าย ตามระเบียบราชการที่ชัดเจน อันจะส่งผลให้ในการดำเนินกิจกรรมเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ รวมถึง สภาองค์กรชุมชนต้องได้รับการจัดสรรสื่อ อุปกรณ์ที่เหมาะสมและเพียงพอต่อการเข้าถึงหรือใช้สื่อ และเทคโนโลยี และที่ขาดไม่ได้คือการที่สภาองค์กรชุมชนมีปฏิสัมพันธ์การเปิดโอกาสสร้างการมีส่วนร่วมให้คนในชุมชน ภาคเอกชนในพื้นที่ เข้ามาร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้มีการพัฒนากระบวนการเรียน การสอนของสภาองค์กรชุมชน อันจะส่งผลให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน

2.2 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ

การวิจัยครั้งนี้ได้ทำการรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มประชากร คือ คณะกรรมการสภาองค์กรชุมชน ทั้ง 27 องค์กรที่ได้รับประมาณสนับสนุนปีงบประมาณ 2565 กลุ่มตัวอย่างในการแจกแบบสอบถามจำนวน 201 คน โดยแบบสอบถามตอนที่ 3 ปัจจัยที่นำไปสู่การขับเคลื่อนของสภาองค์กรชุมชนเพื่อส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนให้กับชุมชนท้องถิ่นในจังหวัดนครราชสีมา มีรายละเอียดดังนี้

ตอนที่ 3 ปัจจัยที่นำไปสู่การขับเคลื่อนของสภาองค์กรชุมชนเพื่อส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนให้กับชุมชนท้องถิ่นในจังหวัดนครราชสีมา

ตารางที่ 4.7 ปัจจัยที่นำไปสู่การมีส่วนร่วมของชุมชนในการขับเคลื่อนของสภาองค์กรชุมชนเพื่อส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนให้กับชุมชนท้องถิ่นในจังหวัดนครราชสีมา

ปัจจัยที่นำไปสู่การขับเคลื่อนของสภาองค์กรชุมชนเพื่อส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนให้กับชุมชนท้องถิ่นในจังหวัดนครราชสีมา	ระดับความเป็นจริง		
	\bar{x}	SD	ความหมาย
	4.48	0.75	มาก
(1) ผู้นำองค์กร	4.51	0.82	มาก
(2) คณะกรรมการสภาองค์กรชุมชน	4.44	0.83	มาก
(3) การบริหารสภาองค์กรชุมชน	4.40	0.68	มาก
(4) งบประมาณ	4.62	0.72	มาก
(5) สื่อและเทคโนโลยี	4.35	0.69	มาก
(6) ปัจจัยด้านความสัมพันธ์และความร่วมมือของชุมชน	4.53	0.74	มาก

จากตารางที่ 4.7 พบว่า ปัจจัยที่นำไปสู่การมีส่วนร่วมของชุมชนในการขับเคลื่อนของสภาองค์กรชุมชนเพื่อส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนให้กับชุมชนท้องถิ่นในจังหวัดนครราชสีมา ภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีประเด็นปัจจัยที่สูงที่สุดคือ งบประมาณ (ค่าเฉลี่ย 4.62) รองลงมา ปัจจัยด้านความสัมพันธ์และความร่วมมือของชุมชน (ค่าเฉลี่ย 4.53) ผู้นำองค์กร (ค่าเฉลี่ย 4.51) คณะกรรมการสภาองค์กรชุมชน (ค่าเฉลี่ย 4.44) การบริหารสภาองค์กรชุมชน (ค่าเฉลี่ย 4.40) และสื่อและเทคโนโลยี (ค่าเฉลี่ย 4.35)

ปัจจัยที่นำไปสู่การมีส่วนร่วมของชุมชนในการขับเคลื่อนของสภาองค์กรชุมชนเพื่อส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนให้กับชุมชนท้องถิ่นในจังหวัดนครราชสีมาแยกเป็นรายด้าน

ตารางที่ 4.8 ปัจจัยที่นำไปสู่การมีส่วนร่วมของชุมชนในการขับเคลื่อนของสภาองค์กรชุมชนเพื่อส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนให้กับชุมชนท้องถิ่นในจังหวัดนครราชสีมา ด้านผู้นำองค์กร

ปัจจัย	ระดับความเป็นจริง		
	\bar{x}	SD	ความหมาย
(1) ผู้นำองค์กร	4.51	0.82	มาก
1. ประธานหรือผู้นำมีการวางแผน กำหนดนโยบาย ยุทธศาสตร์ โครงการและกิจกรรมในการขับเคลื่อนของสภาองค์กรชุมชน	4.55	0.79	มาก
2. ประธานหรือผู้นำมีการกระตุ้นและส่งเสริมให้เกิดการอภิปราย และเสนอแนะในการขับเคลื่อนของสภาองค์กรชุมชน	4.45	0.88	มาก
3. ประธานหรือผู้นำมีความสามารถโน้มน้าว หรือจูงใจ คณะกรรมการเกิดความกระตือรือร้นในการทำงานและมีความรับผิดชอบต่องานที่ทำ	4.52	0.73	มาก
4. ประธานหรือผู้นำแสวงหาแนวทางในการปรับปรุงการปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่อง	4.62	0.88	มาก
5. ประธานหรือผู้นำสนับสนุนการจัดกิจกรรมประสานความสัมพันธ์และความร่วมมือกับองค์กรหรือหน่วยงานภายนอก	4.43	0.79	มาก

จากตารางที่ 4.8 พบว่า ปัจจัยที่นำไปสู่การมีส่วนร่วมของชุมชนในการขับเคลื่อนของสภาองค์กรชุมชนเพื่อส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนให้กับชุมชนท้องถิ่นในจังหวัด ด้านผู้นำองค์กร มีประเด็นที่มีปัจจัยสูงสุด คือ ประธานหรือผู้นำแสวงหาแนวทางในการปรับปรุงการปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่อง (ค่าเฉลี่ย 4.62) รองลงมา คือ ประธานหรือผู้นำมีการวางแผน กำหนดนโยบาย ยุทธศาสตร์ โครงการและกิจกรรมในการขับเคลื่อนของสภาองค์กรชุมชน (ค่าเฉลี่ย 4.55) ประธานหรือผู้นำมีความสามารถโน้มน้าว หรือจูงใจคณะกรรมการเกิดความกระตือรือร้นในการทำงานและมีความรับผิดชอบต่องานที่ทำ (ค่าเฉลี่ย 4.52) ประธานหรือผู้นำมีการกระตุ้นและส่งเสริมให้เกิดการอภิปราย และเสนอแนะในการขับเคลื่อนของสภาองค์กรชุมชน (ค่าเฉลี่ย 4.45) และประธานหรือผู้นำสนับสนุนการจัดกิจกรรมประสานความสัมพันธ์และความร่วมมือกับองค์กรหรือหน่วยงานภายนอก (ค่าเฉลี่ย 4.43)

ตารางที่ 4.9 ปัจจัยที่นำไปสู่การมีส่วนร่วมของชุมชนในการขับเคลื่อนของสภาองค์กรชุมชนเพื่อส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนให้กับชุมชนท้องถิ่นในจังหวัดนครราชสีมา ด้านคณะกรรมการสภาองค์กรชุมชน

ปัจจัย	ระดับความเป็นจริง		
	\bar{x}	SD	ความหมาย
(2) คณะกรรมการสภาองค์กรชุมชน	4.44	0.83	มาก
1. คณะกรรมการมีทักษะความรู้ความสามารถที่สอดคล้องกับนโยบายในการขับเคลื่อนของสภาองค์กรชุมชน	4.38	0.85	มาก
2. คณะกรรมการมีความสามารถในการเลือกใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ ในการขับเคลื่อนของสภาองค์กรชุมชน	4.55	0.83	มาก
3. คณะกรรมการมีความรู้ที่ทันสมัย หมั่นศึกษาพัฒนาตนเองอยู่ตลอดเวลา	4.46	0.84	มาก
4. คณะกรรมการมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี ทำงานเป็นทีม ทำงานร่วมกับชุมชนอย่างเหมาะสม	4.43	0.82	มาก
5. คณะกรรมการนำผลการประเมินการขับเคลื่อนของสภาองค์กรชุมชนไปใช้ในการปรับปรุงคุณภาพก็ทำงาน	4.36	0.81	มาก

จากตารางที่ 4.9 พบว่า ปัจจัยที่นำไปสู่การมีส่วนร่วมของชุมชนในการขับเคลื่อนของสภาองค์กรชุมชนเพื่อส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนให้กับชุมชนท้องถิ่นในจังหวัดนครราชสีมา ด้านคณะกรรมการสภาองค์กรชุมชน มีประเด็นที่มีปัจจัยสูงสุด คือ คณะกรรมการมีความสามารถในการเลือกใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ ในการขับเคลื่อนของสภาองค์กรชุมชน (ค่าเฉลี่ย 4.55) รองลงมา คือ คณะกรรมการมีความรู้ที่ทันสมัย หมั่นศึกษาพัฒนาตนเองอยู่ตลอดเวลา (ค่าเฉลี่ย 4.46) คณะกรรมการมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี ทำงานเป็นทีม ทำงานร่วมกับชุมชนอย่างเหมาะสม (ค่าเฉลี่ย 4.43) คณะกรรมการมีทักษะความรู้ความสามารถที่สอดคล้องกับนโยบายในการขับเคลื่อนของสภาองค์กรชุมชน (ค่าเฉลี่ย 4.38) และคณะกรรมการนำผลการประเมินการขับเคลื่อนของสภาองค์กรชุมชนไปใช้ในการปรับปรุงคุณภาพก็ทำงาน (ค่าเฉลี่ย 4.36)

ตารางที่ 4.10 ปัจจัยที่นำไปสู่การมีส่วนร่วมของชุมชนในการขับเคลื่อนของสภาองค์กรชุมชนเพื่อส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนให้กับชุมชนท้องถิ่นในจังหวัดนครราชสีมา ด้านการบริหารสภาองค์กรชุมชน

ปัจจัย	ระดับความเป็นจริง		
	\bar{x}	SD	ความหมาย
(3) การบริหารสภาองค์กรชุมชน	4.40	0.68	มาก
1. มีการกำหนดเป้าหมายของสภาองค์กรชุมชนอย่างชัดเจนในประเด็นส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนให้กับชุมชนท้องถิ่น	4.36	0.72	มาก
2. มีจัดทำแผนปฏิบัติงาน แผนงานโครงการ	4.43	0.73	มาก
3. มีการวิเคราะห์งบประมาณตามประเด็นส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนให้กับชุมชนท้องถิ่น	4.20	0.75	มาก
4. การจัดองค์กร โครงสร้างการบริหารงานและระบบการบริการที่มีความคล่องกับการส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนให้กับชุมชนท้องถิ่น	4.58	0.58	มาก
5. ให้ความสนใจและเห็นความสำคัญของการนำเทคโนโลยีใช้ในการบริหารและการส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนให้กับชุมชนท้องถิ่น	4.42	0.61	มาก

จากตารางที่ 4.10 พบว่า ปัจจัยที่นำไปสู่การมีส่วนร่วมของชุมชนในการขับเคลื่อนของสภาองค์กรชุมชนเพื่อส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนให้กับชุมชนท้องถิ่นในจังหวัดนครราชสีมา ด้านการบริหารสภาองค์กรชุมชน มีประเด็นที่มีปัจจัยสูงสุด คือ การจัดองค์กร โครงสร้างการบริหารงานและระบบการบริการที่มีความคล่องกับการส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนให้กับชุมชนท้องถิ่น (ค่าเฉลี่ย 4.58) รองลงมา คือ มีจัดทำแผนปฏิบัติงาน แผนงานโครงการ (ค่าเฉลี่ย 4.43) ให้ความสนใจและเห็นความสำคัญของการนำเทคโนโลยีใช้ในการบริหารและการส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนให้กับชุมชนท้องถิ่น (ค่าเฉลี่ย 4.42) มีการกำหนดเป้าหมายของสภาองค์กรชุมชนอย่างชัดเจนในประเด็นส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนให้กับชุมชนท้องถิ่น (ค่าเฉลี่ย 4.36) และมีการวิเคราะห์งบประมาณตามประเด็นส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนให้กับชุมชนท้องถิ่น (ค่าเฉลี่ย 4.20)

ตารางที่ 4.11 ปัจจัยที่นำไปสู่การมีส่วนร่วมของชุมชนในการขับเคลื่อนของสภาองค์กรชุมชนเพื่อส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนให้กับชุมชนท้องถิ่นในจังหวัดนครราชสีมา ด้านงบประมาณ

ปัจจัย	ระดับความเป็นจริง		
	\bar{x}	SD	ความหมาย
(4) งบประมาณ	4.62	0.72	มาก
1. การจัดทำแผนการใช้จ่ายงบประมาณอย่างเหมาะสมเป็นไปตามความต้องการจำเป็นในการขับเคลื่อนของสภาองค์กรชุมชน	4.63	0.66	มาก
2. งบประมาณที่ได้รับจากการเสนอโครงการ มีความเหมาะสมในการจัดกิจกรรมการส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนให้กับชุมชนท้องถิ่น	4.55	0.71	มาก
3. มีขั้นตอนการเบิกจ่ายงบประมาณที่เป็นที่โปร่งใส ตรวจสอบได้	4.61	0.81	มาก
4. มีคู่มือในการเบิกจ่ายงบประมาณในแต่ละประเภทในการขับเคลื่อนกิจกรรม	4.65	0.79	มาก
5. ขั้นตอนการเบิกจ่าย มีขั้นตอนรวดเร็ว ไม่ซับซ้อน	4.64	0.65	มาก

จากตารางที่ 4.11 พบว่า ปัจจัยที่นำไปสู่การมีส่วนร่วมของชุมชนในการขับเคลื่อนของสภาองค์กรชุมชนเพื่อส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนให้กับชุมชนท้องถิ่นในจังหวัดนครราชสีมา ด้านงบประมาณ มีประเด็นที่มีปัจจัยสูงสุด คือ มีคู่มือในการเบิกจ่ายงบประมาณในแต่ละประเภทในการขับเคลื่อนกิจกรรม (ค่าเฉลี่ย 4.65) รองลงมา คือ ขั้นตอนการเบิกจ่าย มีขั้นตอนรวดเร็ว ไม่ซับซ้อน (ค่าเฉลี่ย 4.64) รองลงมา คือ การจัดทำแผนการใช้จ่ายงบประมาณอย่างเหมาะสมเป็นไปตามความต้องการจำเป็นในการขับเคลื่อนของสภาองค์กรชุมชน (ค่าเฉลี่ย 4.63) มีขั้นตอนการเบิกจ่ายงบประมาณที่เป็นที่โปร่งใส ตรวจสอบได้ (ค่าเฉลี่ย 4.61) และงบประมาณที่ได้รับจากการเสนอโครงการ มีความเหมาะสมในการจัดกิจกรรมการส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนให้กับชุมชนท้องถิ่น (ค่าเฉลี่ย 4.55)

ตารางที่ 4.12 ปัจจัยที่นำไปสู่การมีส่วนร่วมของชุมชนในการขับเคลื่อนของสภาองค์กรชุมชนเพื่อส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนให้กับชุมชนท้องถิ่นในจังหวัดนครราชสีมา ด้านสื่อและเทคโนโลยี

ปัจจัย	ระดับความเป็นจริง		
	\bar{x}	SD	ความหมาย
(5) ด้านสื่อและเทคโนโลยี	4.35	0.69	มาก
1. มีการวางแผนจัดหาอุปกรณ์ และเทคโนโลยีที่จำเป็นต่อการขับเคลื่อนของสภาองค์กรชุมชน	4.18	0.68	มาก
2. มีสื่อพื้นฐานที่จำเป็นตามหลักสูตรที่ทันสมัยและเพียงพอต่อขับเคลื่อนของสภาองค์กรชุมชน	4.33	0.71	มาก
3. มีคอมพิวเตอร์ และอินเทอร์เน็ตความเร็วสูงเพื่อใช้ในการขับเคลื่อนของสภาองค์กรชุมชน	4.41	0.74	มาก
4. มีการพัฒนาสื่อเทคโนโลยีเพื่อใช้ในการขับเคลื่อนของสภาองค์กรชุมชน	4.42	0.71	มาก
5. คณะกรรมการมีความสามารถในการผลิต พัฒนา และเลือกใช้สื่อได้อย่างเหมาะสม	4.38	0.63	มาก

จากตารางที่ 4.12 พบว่า ปัจจัยที่นำไปสู่การมีส่วนร่วมของชุมชนในการขับเคลื่อนของสภาองค์กรชุมชนเพื่อส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนให้กับชุมชนท้องถิ่นในจังหวัดนครราชสีมา ด้านงบประมาณ มีประเด็นที่มีปัจจัยสูงสุด คือ มีการพัฒนาสื่อเทคโนโลยีเพื่อใช้ในการขับเคลื่อนของสภาองค์กรชุมชน (ค่าเฉลี่ย 4.42) รองลงมา คือ มีคอมพิวเตอร์ และอินเทอร์เน็ตความเร็วสูงเพื่อใช้ในการขับเคลื่อนของสภาองค์กรชุมชน (ค่าเฉลี่ย 4.41) คณะกรรมการมีความสามารถในการผลิต พัฒนา และเลือกใช้สื่อได้อย่างเหมาะสม (ค่าเฉลี่ย 4.38) มีสื่อพื้นฐานที่จำเป็นตามหลักสูตรที่ทันสมัยและเพียงพอต่อขับเคลื่อนของสภาองค์กรชุมชน (ค่าเฉลี่ย 4.33) และมีการวางแผนจัดหาอุปกรณ์ และเทคโนโลยีที่จำเป็นต่อการขับเคลื่อนของสภาองค์กรชุมชน (ค่าเฉลี่ย 4.18)

ตารางที่ 4.13 ปัจจัยที่นำไปสู่การมีส่วนร่วมของชุมชนในการขับเคลื่อนของสภาองค์กรชุมชนเพื่อส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนให้กับชุมชนท้องถิ่นในจังหวัดนครราชสีมา ด้านความสัมพันธ์และความร่วมมือของชุมชน

ปัจจัย	ระดับความเป็นจริง		
	\bar{x}	SD	ความหมาย
(6) ด้านความสัมพันธ์และความร่วมมือของชุมชน	4.53	0.74	มาก
1. ประชาชนในพื้นที่ที่มีส่วนร่วมในการประชุมเสนอแนวคิดในการขับเคลื่อนของสภาองค์กรชุมชน	4.51	0.55	มาก
2. ประชาชนในพื้นที่ที่มีส่วนร่วมในการวางแผน การติดตามการขับเคลื่อนของสภาองค์กรชุมชน	4.44	0.71	มาก
3. ประชาชนในพื้นที่ที่มีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการเสนอแนะแนวทางและมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในการจัดโครงการและร่วมทำกิจกรรมในการขับเคลื่อนของสภาองค์กรชุมชน	4.53	0.72	มาก
4. สภาองค์กรชุมชนมีการประสานเครือข่ายกับหน่วยงานอื่นๆ ในการพัฒนาเพื่อส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนให้กับชุมชนท้องถิ่น	4.55	0.65	มาก
5. มีหน่วยงานอื่นๆ เข้ามาร่วมในการเพื่อส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนให้กับชุมชนท้องถิ่น	4.63	0.74	มาก

จากตารางที่ 4.13 พบว่า ปัจจัยที่นำไปสู่การมีส่วนร่วมของชุมชนในการขับเคลื่อนของสภาองค์กรชุมชนเพื่อส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนให้กับชุมชนท้องถิ่นในจังหวัดนครราชสีมา ด้านความสัมพันธ์และความร่วมมือของชุมชน มีประเด็นที่มีปัจจัยสูงสุด คือ มีหน่วยงานอื่น ๆ เข้ามาร่วมในการเพื่อส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนให้กับชุมชนท้องถิ่น (ค่าเฉลี่ย 4.63) รองลงมา คือ สภาองค์กรชุมชนมีการประสานเครือข่ายกับหน่วยงานอื่นๆ ในการพัฒนาเพื่อส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนให้กับชุมชนท้องถิ่น (ค่าเฉลี่ย 4.55) ประชาชนในพื้นที่ที่มีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการเสนอแนะแนวทางและมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในการจัดโครงการและร่วมทำกิจกรรมในการขับเคลื่อนของสภาองค์กรชุมชน (ค่าเฉลี่ย 4.53) ประชาชนในพื้นที่ที่มีส่วนร่วมในการประชุมเสนอแนวคิดในการขับเคลื่อนของสภาองค์กรชุมชน (ค่าเฉลี่ย 4.51) และประชาชนในพื้นที่ที่มีส่วนร่วมในการวางแผน การติดตามการขับเคลื่อนของสภาองค์กรชุมชน (ค่าเฉลี่ย 4.44)

3. เพื่อแสวงหารูปแบบกลไกการขับเคลื่อนของสภาองค์กรชุมชนเพื่อส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนให้กับชุมชนท้องถิ่นในจังหวัดนครราชสีมา

ผลการศึกษา รูปแบบกลไกการขับเคลื่อนของสภาองค์กรชุมชนเพื่อส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนให้กับชุมชนท้องถิ่นในจังหวัดนครราชสีมา พบว่า

3.1 เป้าหมายที่ชัดเจน

กลไกการขับเคลื่อนของสภาองค์กรชุมชนเพื่อส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนให้กับชุมชนท้องถิ่นในจังหวัดนครราชสีมา ประเด็นที่ 1 คือ สภาองค์กรชุมชนต้องมีการวางแผน สภาองค์กรชุมชนต้องมีการกำหนดเป้าหมายในการพัฒนาท้องถิ่นในทุกมิติ ทั้งทางด้านคุณภาพชีวิต ด้านเศรษฐกิจ ด้านวัฒนธรรม ควรจะพัฒนาขึ้นมาจากความต้องการของประชาชนในพื้นที่แท้จริง ทำการสำรวจความต้องการของประชาชน มีการวิเคราะห์ปัญหา และกำหนดประเด็นสำคัญของการจัดกิจกรรม ซึ่งสอดคล้องกับข้อมูลสัมภาษณ์ดังนี้

“การมีส่วนร่วม ควรเปิดโอกาสให้มีส่วนร่วมให้ประชาชนในแต่ละพื้นที่ ทุกกลุ่มวัย ทุกอาชีพ เข้ามาร่วมในการแสดงความคิดเห็น”

“ควรมีการวิเคราะห์ปัญหาทั้งทางด้านคุณภาพชีวิต ด้านเศรษฐกิจ ด้านวัฒนธรรม เพื่อหาแนวทางที่เหมาะสมและตรงตามความต้องการของพื้นที่”

“พอช. ควรมีการจัดสรรงบประมาณและทรัพยากรที่ใช้ในการดำเนินงานที่เหมาะสม”

“แต่ละสภาองค์กรชุมชนควรมีการทำแผนปฏิบัติการประจำปี ร่วมกับเครือข่ายมหาวิทยาลัย และหน่วยงานเอกชนต่างๆ ในพื้นที่”

3.2 โครงสร้างการจัดเครือข่าย

การจัดระบบความสัมพันธ์ของสภาองค์กรชุมชนในจังหวัดนครราชสีมา คือ มีสภาองค์กรชุมชนระดับจังหวัด ซึ่งประกอบด้วยตัวแทนของสภาองค์กรระดับโซน 8 โซน โซนละ 2 คน ร่วมเป็น 16 คน ในชุดคณะกรรมการจังหวัด และในระดับโซนอำเภอ ให้มีการแบ่งโซนอำเภอออกเป็น 8 โซน แต่ละโซนจะมีอำเภอที่รับผิดชอบ 4 อำเภอ เรียกว่าคณะกรรมการโซน มีคณะกรรมการ รวม 8 คน ต่อมาเป็นคณะกรรมการสภาองค์กรชุมชนระดับอำเภอ มีตัวแทนประมาณ 15 – 20 คน ตามแต่จะคัดเลือกจากคณะกรรมการโซนระดับตำบล ที่ที่อยู่ใกล้ชิดประชาชนที่สุดคือ สภาองค์กรชุมชนระดับตำบลที่มีสมาชิกตามระเบียบกฎหมาย โดยในระดับโซน และระดับอำเภอต้องมีกลไกการสร้างเครือข่ายที่จะไปรองรับกับแผนงานที่กำหนดไว้ และเป็นโครงสร้างที่จัดขึ้น เพื่อประสานให้ทุกฝ่ายเข้าใจได้ดี ช่วยลดความซ้ำซ้อน ประสานแต่ละโซนจึงจำเป็นต้องจัดเครือข่ายสภาองค์กรระดับตำบลให้มีลักษณะที่สมดุล เพื่อประโยชน์ของเครือข่ายสภาองค์กรชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับข้อมูลสัมภาษณ์ดังนี้

“ควรมีการตั้งคณะกรรมการระดับจังหวัด ระดับโซน ระดับอำเภอ ในการเป็นเครือข่ายประสานงานที่ชัดเจน”

“คณะกรรมการเครือข่ายสภาองค์กรชุมชน ควรมีการประสานงานการจัดกิจกรรมการเรียนรู้”

“ควรมีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ หรือร่วมแลกเปลี่ยนวิทยากร รวมถึงทรัพยากรของแต่ละพื้นที่”

“สภาองค์กรชุมชนระดับจังหวัดต้องเป็นกลไกในการประสานงานสร้างภาคีเครือข่าย ทั้งสถาบันการศึกษา ภาครัฐที่เกี่ยวข้อง และภาคเอกชน มาร่วมบูรณาการในการจัดกิจกรรมในแต่ละประเภท”

“ควรมีการพัฒนาคณะกรรมการให้มีความรู้การจัดกิจกรรมหรือโครงการที่จะส่งผลต่อการพัฒนาที่ยั่งยืนในชุมชนท้องถิ่น”

“ควรมีการประชาสัมพันธ์ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ให้ข้อมูลข่าวสาร เช่น โครงการบ้านพอเพียง โครงการพัฒนาคุณภาพชีวิต”

3.3 ด้านการพัฒนาคณะกรรมการสภาองค์กรชุมชน

คณะกรรมการสภาองค์กรชุมชน เป็นหัวใจหลักในการพัฒนา ต้องมีการพัฒนาทั้งแนวคิดของสภาองค์กรชุมชน แนวคิดการพัฒนาท้องถิ่น รวมถึงพัฒนาทักษะทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ เพื่อเพิ่มสมรรถภาพการทำงาน และทำให้การจัดกิจกรรมบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ซึ่งสอดคล้องกับข้อมูลสัมภาษณ์ดังนี้

“คณะกรรมการควรได้รับการอบรมการเป็นวิทยากร โดยการนำไปทัศนศึกษานอกพื้นที่ตามสถานที่แหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ เพื่อให้คณะกรรมการ เข้าใจถึงภาพรวมและหลักการสำคัญการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น”

“คณะกรรมการควรได้รับการพัฒนาเป็นวิทยากรที่มีความรู้ความสามารถในการให้ความรู้ด้านพัฒนาอาชีพ”

“คณะกรรมการเครือข่าย ต้องปฏิบัติตามกระบวนการหรือขั้นตอนต่างๆ ในพัฒนาท้องถิ่น”

“คณะกรรมการต้องมีการประชุมกันเพื่อวิเคราะห์แผน เปลี่ยนแปลงแก้ไขในรายละเอียดของแผนการปฏิบัติงานและเชื่อมประสานกับหน่วยงาน/ส่วนราชการอื่นๆ เพื่อพัฒนาท้องถิ่น”

“คณะกรรมการต้องมีการอบรมการบริหารเครือข่าย เนื่องจากระบบเครือข่ายสภาองค์กรชุมชนทั้งระดับจังหวัด ระดับโซน และระดับอำเภอ นับว่าเป็นกลไกที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง โดยการใช้ระบบเครือข่ายที่เข้มแข็งและมีระบบการประสานงานเพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลกับเครือข่ายสภาองค์กรชุมชนอื่น ๆ อย่างต่อเนื่องจะเกื้อหนุนต่อการส่งเสริมการพัฒนาท้องถิ่นที่ยั่งยืน”

“คณะกรรมการต้องมีที่ปรึกษา ที่เป็นอาจารย์ที่เข้าใจหลักการพัฒนาท้องถิ่น การพัฒนาคุณภาพชีวิต การจัดการทรัพยากรธรรมชาติ รวมทั้งเคยดำเนินกิจกรรมเกี่ยวกับกิจกรรมสภาองค์กรชุมชน เพื่อให้ข้อเสนอแนะแก่คณะกรรมการสภาองค์กรชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ”

3.4 ช่องทางการติดต่อสื่อสาร และการประสานงาน

เครือข่ายสภาองค์กรชุมชนต้องช่วยเหลือประสานงานระหว่างหน่วยงานกับชุมชน และควรมีประสานงานการประชุมกับผู้นำชุมชน ทั้งนี้เพราะการจัดให้ผู้ประสานงานทำหน้าที่ประสานงานภายในเครือข่ายสภาองค์กรชุมชนกับการเรียนรู้ของชุมชน และประชาสัมพันธ์ให้ความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาท้องถิ่นย่อมทำให้การทำงานขับเคลื่อนการพัฒนาท้องถิ่นสำเร็จผลมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับข้อมูลสัมภาษณ์ดังนี้

“ควรมีฝ่ายประสานงานภายในสภาองค์กรชุมชนทุกระดับ”

“ควรมีการประชาสัมพันธ์ ให้ความรู้เกี่ยวกับบทบาทของเครือข่ายสภาองค์กรชุมชนในพื้นที่”

“ควรมีประสานงานการประชุมกับผู้นำชุมชน เพื่อสร้างความเข้าใจในกิจกรรมของเครือข่ายสภาองค์กรชุมชน และกิจกรรมต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นในชุมชน”

“ต้องมีการพัฒนาช่องทางในการประชาสัมพันธ์เครือข่ายผ่านทางสื่อออนไลน์ ทั้ง webpage facebook line”

3.5 รูปแบบการแลกเปลี่ยนเรียนรู้

การแลกเปลี่ยนเรียนรู้การส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนให้กับชุมชนท้องถิ่นในจังหวัดนครราชสีมา ต้องเริ่มจากการแสวงหาความรู้ในการจัดกิจกรรมส่งเสริมการพัฒนาท้องถิ่นของแต่ละพื้นที่ การรวบรวมรูปแบบกิจกรรมที่เหมาะสม รวมถึงการจัดระบบการเผยแพร่ความรู้ในการจัดกิจกรรมส่งเสริมการพัฒนาท้องถิ่นให้หน่วยงานอื่น ๆ ทราบ เพื่อให้เกิดการส่งเสริมการพัฒนาท้องถิ่นร่วมกันแบบบูรณาการ ดังข้อมูลสัมภาษณ์ดังนี้

“ต้องมีการเพิ่มกิจกรรมการมีส่วนร่วมของประชาชนในแต่ละพื้นที่ เข้ามามีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมพัฒนาท้องถิ่น เพราะประชาชนยังขาดการมีส่วนร่วมซึ่งจะส่งผลให้ไม่เข้าใจหลักการพัฒนาท้องถิ่น”

“ต้องมีการส่งเสริมให้ประชาชนแสดงความคิดเห็นในการแก้ไขปัญหา หรือสร้างมให้ประชาชนเกิดความตระหนักในทรัพยากรธรรมชาติในชุมชนของตนเอง”

“สร้างเวทีสาธารณะในการรับฟังประเด็นปัญหาของแต่ละพื้นที่ หรือสร้างสื่อเว็บไซต์เพื่อเป็นที่แลกเปลี่ยนเรียนรู้ผ่านระบบออนไลน์”

3.6 รูปแบบการตรวจสอบการดำเนินกิจกรรมเครือข่าย

เครือข่ายสภาองค์กรชุมชนต้องมีการวางแผนติดตามและประเมินผล และควรมีส่วนร่วมในการวางแผนติดตามและประเมินผลตามแผนงาน โครงการ กิจกรรม และกำหนดแนวทางจัดทำเครื่องมือสำคัญในการกำหนดแผน และการประเมินแผนเพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ ดังข้อมูลสัมภาษณ์ดังนี้

“ควรมีส่วนร่วมในการวางแผนติดตามและประเมินผลตามแผนงาน โครงการ กิจกรรม และกำหนดแนวทางจัดทำเครื่องมือในการประเมินผลโครงการต่างๆ”

“คณะกรรมการควรมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการติดตามและประเมินผลการดำเนินงานตามแผนงาน โครงการ กิจกรรมของเครือข่ายสภาองค์กรชุมชน”

“ควรมีส่วนร่วมในการจัดทำรายงานการติดตามและประเมินผลการดำเนินงานตามแผนงาน โครงการ กิจกรรมของเครือข่ายสภาองค์กรชุมชน”

“ควรมีในการเผยแพร่ผลการนิเทศติดตามและประเมินผลการดำเนินงานตามแผนงานโครงการ กิจกรรมของเครือข่ายสภาองค์กรชุมชน”

สรุป รูปแบบกลไกการขับเคลื่อนของสภาองค์กรชุมชนเพื่อส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนให้กับชุมชนท้องถิ่นในจังหวัดนครราชสีมา มีการสร้างองค์ความรู้ร่วมมือร่วมกัน ในรูปแบบ สภาองค์กรชุมชนระดับจังหวัด สภาองค์กรชุมชนระดับโซน สภาองค์กรชุมชนระดับอำเภอ และระดับตำบล โดยจะเน้นในพื้นที่ระดับโซนในการประสานงานระหว่างสภาองค์กรชุมชนเพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนทางความคิด กระบวนการดำเนินกิจกรรม วิถีแก้ไขปัญหา ร่วมกันหาแนวทางในการขับเคลื่อนกิจกรรมพัฒนาท้องถิ่นให้ยั่งยืน และร่วมกันประเมินผลการขับเคลื่อนกิจกรรมร่วมกัน ผ่านช่องทาง webpage facebook line อันจะเป็นรูปแบบกลไกการขับเคลื่อนของสภาองค์กรชุมชนเพื่อส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนให้กับชุมชนท้องถิ่นในจังหวัดนครราชสีมา

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

ในการศึกษา รูปแบบกลไกการขับเคลื่อนของสภาองค์กรชุมชนเพื่อส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนให้กับชุมชนท้องถิ่นในจังหวัดนครราชสีมา มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาบทบาทสภาองค์กรชุมชนสภาในการพัฒนาที่ยั่งยืนให้กับชุมชนท้องถิ่นในจังหวัดนครราชสีมา 2) เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลลัพธ์และผลกระทบต่อการขับเคลื่อนของสภาองค์กรชุมชนสภาในการพัฒนาที่ยั่งยืนให้กับชุมชนท้องถิ่นในจังหวัดนครราชสีมา และ 3) เพื่อแสวงหารูปแบบกลไกการขับเคลื่อนของสภาองค์กรชุมชนเพื่อส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนให้กับชุมชนท้องถิ่นในจังหวัดนครราชสีมา เป็นการศึกษาการวิจัยแบบผสมผสาน(Mixed Methods Research) เชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และเชิงปริมาณ (Quantitative Research) สรุป และอภิปรายผลมีรายละเอียดดังนี้

1. สรุปผลการศึกษาวิจัย

1.1 เพื่อศึกษาบทบาทสภาองค์กรชุมชนสภาในการพัฒนาที่ยั่งยืนให้กับชุมชนท้องถิ่นในจังหวัดนครราชสีมา

1.1.1 ผลการวิเคราะห์และผลการวิจัยเชิงคุณภาพ

ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง ประธานสภาองค์กรชุมชนและตัวแทนสภาองค์กรชุมชนที่มีได้รับงบประมาณในการดำเนินงานจาก พอช. ปีงบประมาณ 2565 ที่มีการดำเนินโครงการแล้วเสร็จและเบิกจ่ายงบประมาณตามแผนจำนวน 8 องค์กร องค์กรละ 2 คน รวม 16 คน รวมจำนวน 17 คน ที่นำมาเป็นกลุ่มตัวอย่างในการวิเคราะห์บทบาทสภาองค์กรชุมชนในการพัฒนาที่ยั่งยืนให้กับชุมชนท้องถิ่นในจังหวัดนครราชสีมา

1) **ด้านการร่วมวางแผน** ด้านการร่วมวางแผนคณะกรรมการสภาองค์กรชุมชนจะมีการนัดหมายประชุม 3 เดือนครั้ง เพื่อพิจารณาร่วมกันในการวางแผนการจัดกิจกรรมที่ได้รับงบประมาณมาจากสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) โดยคณะกรรมการสภาองค์กรชุมชนจะเป็นผู้ดำเนินการในการประชุมวิเคราะห์ประเด็นปัญหาในชุมชน จัดทำทางเลือกในการแก้ไขปัญหา และร่วมกันตัดสินใจในการเลือกโครงการที่จะดำเนินการในการพัฒนาในพื้นที่ ตามงบประมาณที่ได้มีการประชาสัมพันธ์ซึ่งแต่ละปีงบประมาณในการสนับสนุนจะไม่เท่ากัน ทั้งยังไม่มี การจัดทำแผนสภาองค์กรชุมชนรายตำบล

2) **ด้านการดำเนินกิจกรรม** ด้านการดำเนินกิจกรรมคณะกรรมการสภาองค์กรชุมชน เป็นผู้ดำเนินการเองในการจัดกิจกรรม ทั้งการประชุม การเตรียมงาน การเชิญวิทยากร โดยคณะกรรมการสภาองค์กรชุมชนจะมีส่วนร่วมในการเป็นทีมงานในการจัดกิจกรรมดูแลรับผิดชอบฝ่ายต่าง ๆ อาทิ ฝ่ายลงทะเบียน ฝ่ายสวัสดิการ พิธีการ เป็นต้น

3) ด้านการรับประโยชน์จากกิจกรรม คณะกรรมการสภาองค์กรชุมชนที่เข้าร่วมเป็นคณะกรรมการที่มีโอกาสได้รับผลประโยชน์ในแง่ขององค์ความรู้ที่ได้รับจากการเข้าร่วมอบรมและเป็นการพัฒนาบุคลิกภาพส่วนบุคคลทั้งด้านทักษะในกระบวนการทำงานเป็นทีม รู้รักสามัคคี กล้าแสดงออก เกิดประสบการณ์จากการทำงานร่วมกัน เกิดกระบวนการเรียนรู้บทบาทของการเป็นคณะกรรมการสภาองค์กรชุมชนของฝ่ายงานแต่ละฝ่าย รู้ระบบราชการและทำงานร่วมกับเจ้าหน้าที่ และมีเครือข่ายหน่วยงานที่มาร่วมทำกิจกรรมในแต่ละโครงการที่จัดขึ้น รวมถึงส่งผลต่อคณะกรรมการและประชาชนในกลุ่มโครงการบ้านพอเพียง และโครงการคุณภาพชีวิตในการสร้างอาชีพเสริมรายได้

4) ด้านการติดตามและประเมินผล คณะกรรมการสภาองค์กรชุมชนมีการสรุปผลการดำเนินกิจกรรมแต่ละโครงการด้วยวิธีการประชุมเพื่อสะท้อนถึงปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินกิจกรรมและทำเป็นสรุปรายงานการประชุม แต่ไม่มีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผลในรูปแบบการจัดทำรายงานประเมินผลสรุปโครงการที่เป็นแบบทางการ ส่วนใหญ่เป็นเพียงพอผู้ตอบแบบสอบถามในรายโครงการที่เข้าร่วมในฐานะผู้ตอบแบบสอบถามที่เป็นรูปแบบการประเมินความพึงพอใจต่อโครงการเท่านั้น โดยไม่ได้มีโอกาสในการร่วมสร้างเครื่องมือ หรือออกแบบในการประเมินผลหรือร่วมเป็นทีมงานกับเจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบงบประมาณและโครงการโดยตรงในการเก็บรวบรวมการประเมินผลในแต่ละโครงการ

1.1.2 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ

การวิจัยครั้งนี้ได้ทำการรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มประชากร คือ คณะกรรมการสภาองค์กรชุมชน ทั้ง 27 องค์กรที่ได้รับประมาณสนับสนุนปีงบประมาณ 2565 กลุ่มตัวอย่างในการแจกแบบสอบถามจำนวน 201 คน โดยมีรายละเอียดดังนี้

1) ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไป ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 118 คน คิดเป็นร้อยละ 58.71 เพศชาย จำนวน 83 คน คิดเป็นร้อยละ 41.29 มีอายุ 41 – 50 ปี จำนวน 48 คน คิดเป็นร้อยละ 23.88 มีอายุ 31 - 40 ปี จำนวน 45 คน คิดเป็นร้อยละ 22.39 อายุ 51 - 60 ปี จำนวน 44 คน คิดเป็นร้อยละ 21.89 61 – 70 ปี จำนวน 43 คน คิดเป็นร้อยละ 21.39 และ อายุ 20 - 30 ปี จำนวน 21 คน คิดเป็นร้อยละ 10.45 ตามลำดับ ด้านการศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนปลายหรือเทียบเท่า จำนวน 57 คน คิดเป็นร้อยละ 28.36 ระดับประถมศึกษา จำนวน 53 คน คิดเป็นร้อยละ 26.37ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน 52 คน คิดเป็นร้อยละ 25.87 และระดับปริญญาตรี จำนวน 39 คน คิดเป็นร้อยละ 19.40 ตามลำดับ ในส่วนของอาชีพส่วนใหญ่มีอาชีพเกษตรกร จำนวน 84 คน คิดเป็นร้อยละ 41.79 ธุรกิจส่วนตัว จำนวน 45 คน คิดเป็นร้อยละ 22.39 อาชีพรับจ้าง จำนวน 37 คน คิดเป็นร้อยละ 18.41 และลูกจ้างรายเดือน จำนวน 35 คน คิดเป็นร้อยละ 17.41 ตามลำดับ ในขณะที่คนส่วนใหญ่มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน ระหว่าง 3,001 - 15,000 บาท จำนวน 131 คน คิดเป็นร้อยละ 65.17 15,001 - 30,000 บาท จำนวน 55 คน คิดเป็นร้อยละ 27.36 30,001 บาท ขึ้นไป จำนวน 15 คน คิดเป็นร้อยละ 7.46 ตามลำดับ

2) ตอนที่ 2 บทบาทการขับเคลื่อนของสภาองค์กรชุมชนเพื่อส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนให้กับชุมชนท้องถิ่นในจังหวัดนครราชสีมา พบว่า ระดับบทบาทการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสภาองค์กรชุมชนในการขับเคลื่อนเพื่อส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนให้กับชุมชนท้องถิ่นในจังหวัดนครราชสีมา ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 4.18) เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ด้านที่มีปัจจัยสูงสุดคือ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (ค่าเฉลี่ย 4.28) รองลงมาคือ การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน (ค่าเฉลี่ย 4.24) การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ (ค่าเฉลี่ย 4.23) และการมีส่วนร่วมในการประเมินผล (ค่าเฉลี่ย 4.09) ตามลำดับ

1.2 เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลลัพธ์และผลกระทบต่อ การขับเคลื่อนของสภาองค์กรชุมชน สภาในการพัฒนาที่ยั่งยืนให้กับชุมชนท้องถิ่นในจังหวัดนครราชสีมา

1.2.1 ผลการวิเคราะห์และผลการวิจัยเชิงคุณภาพ

ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลของ ประธานสภาองค์กรชุมชนระดับจังหวัด จำนวน 1 คน ประธานสภาองค์กรชุมชนและตัวแทนสภาองค์กรชุมชนที่ได้รับงบประมาณในการดำเนินงาน จาก พอช. ปีงบประมาณ 2565 ที่มีการดำเนินโครงการแล้วเสร็จและเบิกจ่ายงบประมาณตามแผน จำนวน 8 องค์กร องค์กรละ 2 คน รวม 16 รวมจำนวน 17 คน ที่นำมาเป็นกลุ่มเป้าหมายในการวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลลัพธ์และผลกระทบต่อ การขับเคลื่อนของสภาองค์กรชุมชนสภาในการพัฒนาที่ยั่งยืนให้กับชุมชนท้องถิ่นในจังหวัดนครราชสีมา จำนวน 7 ด้าน ประกอบด้วย ปัจจัยด้านผู้นำ ปัจจัยด้านคณะกรรมการ ปัจจัยด้านการบริหาร ด้านงบประมาณ ด้านสื่อและเทคโนโลยี และปัจจัยด้านความสัมพันธ์และความร่วมมือของชุมชน ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1) **ปัจจัยด้านผู้นำ** ในการขับเคลื่อนการพัฒนาที่ยั่งยืนให้กับชุมชนท้องถิ่นในจังหวัดนครราชสีมา ประธานสภาองค์กรชุมชนต้องเป็นผู้ที่มีความสามารถในการวางแผน สามารถกำหนดแนวทางในการปฏิบัติงานเพื่อให้เกิดความชัดเจน และมีเป้าหมายในการทำงานไปในทิศทางเดียวกัน ทั้งประธานสภาองค์กรชุมชนต้องมีภาวะผู้นำในการโน้มน้าวและกระตุ้นผู้ปฏิบัติงานให้ดำเนินกิจกรรม พร้อมทั้งสร้างบรรยากาศในการทำงานเปิดโอกาสให้ผู้ปฏิบัติงานมีส่วนร่วมในการร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมตัดสินใจ ร่วมปฏิบัติ และร่วมประเมินผลในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ และต้องพร้อมให้คำปรึกษาแนะนำในการทำงานได้ตลอดเวลา อันจะส่งผลให้การดำเนินกิจกรรมบรรลุตามเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2) **ปัจจัยด้านคณะกรรมการสภาองค์กรชุมชน** คณะกรรมการสภาองค์กรชุมชน คือ ทรัพยากรที่สำคัญที่เป็นกลไกหนึ่งในการนำนโยบายไปปฏิบัติสู่ความสำเร็จ เนื่องจากคณะกรรมการสภาองค์กรชุมชนจะต้องมีการสร้างปฏิสัมพันธ์กับประชาชนในการเข้าไปช่วยเหลือปัญหาให้กับชุมชน ดังนั้นคณะกรรมการสภาองค์กรชุมชนต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักการของการพัฒนาที่ยั่งยืนให้กับชุมชนท้องถิ่นในจังหวัดนครราชสีมา เข้าใจแนวคิดวิสัยทัศน์ของประธานสภาองค์กรชุมชน และต้องทันต่อเทคโนโลยี ตลอดตนต้องแบ่งเวลาในครอบครัวและการทำกิจกรรมให้เหมาะสมที่สุด ทั้งกระบวนการและกิจกรรมต้องมีการสร้างการมีส่วนร่วมให้ประชาชนสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมทำ อันจะก่อให้เกิดความตระหนักในการจัดการทรัพยากรในพื้นที่

3) **ปัจจัยด้านการบริหาร** การจัดโครงสร้างสภาองค์กรชุมชนสภาในการพัฒนาที่ยั่งยืนให้กับชุมชนท้องถิ่นในจังหวัดนครราชสีมา มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องมีการวางโครงสร้างการทำงานให้เป็นรูปธรรม ต้องมีการวิเคราะห์หลักการของการพัฒนาที่ยั่งยืนให้กับชุมชนท้องถิ่นในจังหวัดนครราชสีมา ดังนั้นในการจัดโครงสร้างหน่วยงานที่รับผิดชอบย่อมต้องมีการแต่งตั้งคณะกรรมการสภาองค์กรชุมชนเป็นทางการ เพื่อให้มีคำสั่งทางราชการในการปฏิบัติหน้าที่ ดูแลรับผิดชอบ และการจะทำให้การพัฒนาที่ยั่งยืนให้กับชุมชนท้องถิ่นในจังหวัดนครราชสีมาสำเร็จผลในแต่ละแห่งได้ในการดำเนินงานจำเป็นต้องให้คณะกรรมการสภาองค์กรชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดเป้าหมาย วิธีการ และร่วมกันขับเคลื่อนกิจกรรมในทุกส่วนงาน

4) **ด้านงบประมาณ** ในการนำนโยบายเรื่องใดเรื่องหนึ่งไปปฏิบัติให้สำเร็จผล ปัจจัยหนึ่งที่มีความสำคัญคืองบประมาณที่เหมาะสมต่อการขับเคลื่อนกิจกรรม งบประมาณที่ได้รับจัดสรรต้องมีความเหมาะสมเพียงพอต่อการดำเนินกิจกรรม มีระเบียบในการเบิกจ่ายที่เอื้อต่อการดำเนินกิจกรรม และมีขั้นตอนในการเบิกจ่ายตามระเบียบราชการที่ชัดเจน อันจะส่งผลให้ในการดำเนินกิจกรรมเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

5) **ด้านสื่อและเทคโนโลยี** สื่อและเทคโนโลยีมีความสำคัญต่อการดำเนินกิจกรรม เนื่องจากเป็นเครื่องมือและช่องทางในการสืบค้นหาข้อมูลทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม อันจะนำมาสู่กระบวนการคิดวิเคราะห์ เพื่อสร้างสรรค์กิจกรรมที่จะส่งผลไปสู่การพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน โดยคณะกรรมการสภาองค์กรชุมชน และประชาชนต้องได้รับการจัดสรรสื่อการเรียนรู้ อุปกรณ์ที่เหมาะสมและเพียงพอต่อการเข้าถึงหรือใช้สื่อและเทคโนโลยีเหล่านั้น

6) **ปัจจัยด้านความสัมพันธ์และความร่วมมือของชุมชน** การมีส่วนร่วมของชุมชน คือ การที่สภาองค์กรชุมชนระดับตำบลต้องมีปฏิสัมพันธ์การเปิดโอกาสสร้างการมีส่วนร่วมให้ประชาชนในชุมชน ภาคเอกชนในพื้นที่ เข้ามาร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ หรือสนับสนุนในการทำกิจกรรมของสภาองค์กรชุมชน และยังมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผลการขับเคลื่อนกิจกรรมต่าง ๆ ของสภาองค์กรชุมชน อันจะส่งผลต่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนเป็นการบูรณาการศาสตร์และสร้างการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนในพื้นที่ได้อย่างยั่งยืน

1.2.2 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ

การวิจัยครั้งนี้ได้ทำการรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มประชากร คือ คณะกรรมการสภาองค์กรชุมชน ทั้ง 27 องค์กรที่ได้รับประมาณสนับสนุนปีงบประมาณ 2565 กลุ่มตัวอย่างในการแจกแบบสอบถามจำนวน 201 คน โดยแบบสอบถามตอนที่ 3 ปัจจัยที่นำไปสู่การขับเคลื่อนของสภาองค์กรชุมชนเพื่อส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนให้กับชุมชนท้องถิ่นในจังหวัดนครราชสีมา พบว่าปัจจัยที่นำไปสู่การมีส่วนร่วมของชุมชนในการขับเคลื่อนของสภาองค์กรชุมชนเพื่อส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนให้กับชุมชนท้องถิ่นในจังหวัดนครราชสีมา ภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีประเด็นปัจจัยที่สูงที่สุดคือ งบประมาณ (ค่าเฉลี่ย 4.62) รองลงมา ปัจจัยด้านความสัมพันธ์และความร่วมมือของชุมชน (ค่าเฉลี่ย 4.53) ผู้นำองค์กร (ค่าเฉลี่ย 4.51) คณะกรรมการสภาองค์กรชุมชน (ค่าเฉลี่ย 4.44) การบริหารสภาองค์กรชุมชน (ค่าเฉลี่ย 4.40) และสื่อและเทคโนโลยี (ค่าเฉลี่ย 4.35)

1.1.3 เพื่อแสวงหารูปแบบกลไกการขับเคลื่อนของสภาองค์กรชุมชนเพื่อส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนให้กับชุมชนท้องถิ่นในจังหวัดนครราชสีมา

ผลการศึกษา รูปแบบกลไกการขับเคลื่อนของสภาองค์กรชุมชนเพื่อส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนให้กับชุมชนท้องถิ่นในจังหวัดนครราชสีมา พบว่า

1) **เป้าหมายที่ชัดเจน** กลไกการขับเคลื่อนของสภาองค์กรชุมชนเพื่อส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนให้กับชุมชนท้องถิ่นในจังหวัดนครราชสีมา ประเด็นที่ 1 คือ สภาองค์กรชุมชนต้องมีการวางแผน สภาองค์กรชุมชนต้องมีการกำหนดเป้าหมายในการพัฒนาท้องถิ่นในทุกมิติ ทั้งทางด้านคุณภาพชีวิต ด้านเศรษฐกิจ ด้านวัฒนธรรม ควรจะพัฒนาขึ้นมาจากความต้องการของประชาชนในพื้นที่แท้จริง ทำการสำรวจความต้องการของประชาชน มีการวิเคราะห์ปัญหา และกำหนดประเด็นสำคัญของการจัดกิจกรรม

2) **โครงสร้างการจัดเครือข่าย** การจัดระบบความสัมพันธ์ของสภาองค์กรชุมชนในจังหวัดนครราชสีมา คือ มีสภาองค์กรชุมชนระดับจังหวัด ซึ่งประกอบด้วยตัวแทนของสภาองค์กรระดับโซน 8 โซน โซนละ 2 คน รวมเป็น 16 คน ในชุดคณะกรรมการจังหวัด และในระดับโซนอำเภอ ให้มีการแบ่งโซนอำเภอออกเป็น 8 โซน แต่ละโซนจะมีอำเภอที่รับผิดชอบ 4 อำเภอ เรียกว่าคณะกรรมการโซน มีคณะกรรมการ รวม 8 คน ต่อมาเป็นคณะกรรมการสภาองค์กรชุมชนระดับอำเภอ มีตัวแทนประมาณ 15 – 20 คน ตามแต่จะคัดเลือกจากคณะกรรมการโซนระดับตำบล ที่ที่อยู่ใกล้ชิดประชาชนที่สุดคือ สภาองค์กรชุมชนระดับตำบลที่มีสมาชิกตามระเบียบกฎหมาย โดยในระดับโซน และระดับอำเภอต้องมีกลไกการสร้างเครือข่ายที่จะไปรองรับกับแผนงานที่กำหนดไว้ และเป็นโครงสร้างที่จัดขึ้น เพื่อประสานให้ทุกฝ่ายเข้าใจได้ดี ช่วยลดความซ้ำซ้อน ประสานแต่ละโซนจึงจำเป็นต้องจัดเครือข่ายสภาองค์กรระดับตำบลให้มีลักษณะที่สมดุล เพื่อประโยชน์ของเครือข่ายสภาองค์กรชุมชน

3) **ด้านการพัฒนาคณะกรรมการสภาองค์กรชุมชน** คณะกรรมการสภาองค์กรชุมชน เป็นหัวใจหลักในการพัฒนา ต้องมีการพัฒนาทั้งแนวคิดของสภาองค์กรชุมชน แนวคิดการพัฒนาท้องถิ่น รวมถึงพัฒนาทักษะทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ เพื่อเพิ่มสมรรถภาพการทำงาน และทำให้การจัดกิจกรรมบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

4) **ช่องทางการติดต่อสื่อสาร และการประสานงาน** เครือข่ายสภาองค์กรชุมชน ต้องช่วยเหลือประสานงานระหว่างหน่วยงานกับชุมชน และควรมีประสานงานการประชุมกับผู้นำชุมชน ทั้งนี้เพราะการจัดให้ผู้ประสานงานทำหน้าที่ประสานงานภายในเครือข่ายสภาองค์กรชุมชนกับการเรียนรู้ของชุมชน และประชาสัมพันธ์ให้ความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาท้องถิ่นย่อมทำให้การทำงานขับเคลื่อนการพัฒนาท้องถิ่นสำเร็จผลมากขึ้น

5) **รูปแบบการแลกเปลี่ยนเรียนรู้** การแลกเปลี่ยนเรียนรู้การส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนให้กับชุมชนท้องถิ่นในจังหวัดนครราชสีมา ต้องเริ่มจากการแสวงหาความรู้ในการจัดกิจกรรมส่งเสริมการพัฒนาท้องถิ่นของแต่ละพื้นที่ การรวบรวมรูปแบบกิจกรรมที่เหมาะสม รวมถึงการจัดระบบการเผยแพร่ความรู้ในการจัดกิจกรรมส่งเสริมการพัฒนาท้องถิ่นให้หน่วยงานอื่น ๆ ทราบ เพื่อให้เกิดการส่งเสริมการพัฒนาท้องถิ่นร่วมกันแบบบูรณาการ

6) **รูปแบบการตรวจสอบการดำเนินงานกิจกรรมเครือข่าย** เครือข่ายสภาองค์กรชุมชน ต้องมีการวางแผนติดตามและประเมินผล และควรมีส่วนร่วมในการวางแผนติดตามและประเมินผล

ตามแผนงาน โครงการ กิจกรรม และกำหนดแนวทางจัดทำเครื่องมือสำคัญในการกำหนดแผน และการประเมินแผนเพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้

2. อภิปรายผล

รูปแบบกลไกการขับเคลื่อนของสภาองค์กรชุมชนเพื่อส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนให้กับชุมชนท้องถิ่นในจังหวัดนครราชสีมา มีประเด็นที่น่าสนใจ ดังนี้

2.1 บทบาทสภาองค์กรชุมชนในการพัฒนาที่ยั่งยืนให้กับชุมชนท้องถิ่นในจังหวัดนครราชสีมา

จากการศึกษาพบว่า ภาพรวมอยู่ในระดับมาก แสดงให้เห็นว่า คณะกรรมการสภาองค์กรชุมชนในจังหวัดนครราชสีมา มีส่วนร่วมในการร่วมวางแผน ด้านร่วมดำเนินกิจกรรม ร่วมการรับประโยชน์จากกิจกรรม และร่วมการประเมินผล ซึ่งการวิจัยครั้งนี้สอดคล้องกับแนวคิดของ Cohen และ Uphoff (1981: 45) ได้ให้ความหมาย การมีส่วนร่วมของชุมชนว่า สมาชิกของชุมชนต้องเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องใน 4 มิติ ได้แก่ การมีส่วนร่วมการตัดสินใจว่าควรทำอะไรและทำอย่างไร การมีส่วนร่วมเสียสละในการพัฒนา รวมทั้งลงมือปฏิบัติตามที่ได้ตัดสินใจ การมีส่วนร่วมในการแบ่งปันผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงาน การมีส่วนร่วมในการประเมินผลโครงการ โดยสร้างโอกาสให้สมาชิกทุกคนของชุมชน ได้เข้ามามีส่วนร่วม ช่วยเหลือและเข้ามามีอิทธิพลต่อกระบวนการดำเนินกิจกรรมในการพัฒนา รวมถึงได้รับผลประโยชน์ จากการพัฒนานั้นอย่างเสมอภาค โดยมีรายละเอียดดังนี้

1) ระดับบทบาทการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสภาองค์กรชุมชนในการขับเคลื่อนเพื่อส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนให้กับชุมชนท้องถิ่นในจังหวัดนครราชสีมา ด้านการวางแผน พบว่า ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.28, SD = 0.87$) ทั้งนี้อาจเป็นเพราะคณะกรรมการสภาองค์กรชุมชนมีส่วนร่วมในกระบวนการเสนอแนวทางการแก้ปัญหา ตัดสินใจกำหนดแนวทางการแก้ปัญหา และร่วมวางแผนการแก้ปัญหาข้อพิพาทชุมชน ซึ่งจะสอดคล้องกับแนวคิดของ โคเฮน Cohen และ Uphoff (1981: 45) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision Making) ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน คือ ริเริ่มตัดสินใจ ดำเนินการตัดสินใจและตัดสินใจลงมือปฏิบัติการ สอดคล้องกับงานวิจัยของ ธนาราช คงคารักษ์, สถาพร เริงธรรม (2560). การมีส่วนร่วมของสภาองค์กรชุมชนในกระบวนการวางแผนพัฒนาตำบลศึกษากรณีตำบลหนองแซง อำเภอบ้านแฮด และตำบลบ้านหว้า อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น พบว่า สภาองค์กรชุมชนตำบลมีส่วนร่วมในกระบวนการจัดทำแผนพัฒนาตำบลไม่ครบทุกขั้นตอน มีส่วนร่วมสูงสุดเพียงระดับการแสดงความคิดเห็นเท่านั้น

2) ระดับบทบาทการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสภาองค์กรชุมชนในการขับเคลื่อนเพื่อส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนให้กับชุมชนท้องถิ่นในจังหวัดนครราชสีมา ด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน พบว่า ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.24$, $SD = 0.86$) ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากคณะกรรมการสภาองค์กรชุมชนมีโอกาสร่วมคัดเลือกตัวแทนคณะกรรมการ เข้าร่วมปฏิบัติ ตามโครงการหรือกิจกรรมที่ได้รับงบประมาณ ร่วมสนับสนุนแรงงาน ร่วมในการรวมกลุ่มทำกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกับหน่วยงานภาครัฐหรือเอกชนร่วมประสานงาน ดำเนินการขอความช่วยเหลือจากชุมชน เพื่อช่วยแก้ไขปัญหา ร่วมกับหน่วยงานภาครัฐหรือเอกชน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ โคเฮน Cohen และ Uphoff (1981: 45) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ (Implementation) ประกอบไปด้วยการสนับสนุนทางด้านทรัพยากร การเข้าร่วมในการบริหารและการประสานขอความร่วมมือ และสอดคล้องกับพระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชน พ.ศ. 2551 มาตรา 21 (4) และ (5) ที่ระบุว่า สภาองค์กรชุมชนมีภารกิจในการเสนอแนะปัญหาและแนวทางแก้ไขและการพัฒนาต่อองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อนำไปประกอบการพิจารณา ในการจัดทำแผนพัฒนาองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น และมีภารกิจเสนอแนะปัญหาและแนวทางแก้ไข หรือความต้องการของประชาชนอันเกี่ยวกับการจัดทำบริการสาธารณะของหน่วยงานรัฐหรือขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นด้วย

3) ระดับบทบาทการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสภาองค์กรชุมชนในการขับเคลื่อนเพื่อส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนให้กับชุมชนท้องถิ่นในจังหวัดนครราชสีมา ด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ พบว่า ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.11$, $SD = 0.65$) ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากคณะกรรมการได้รับการแก้ไขปัญหเกี่ยวกับงานด้าน การส่งเสริมอาชีพ การพัฒนาเศรษฐกิจ จากสภาองค์กรชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ โคเฮน Cohen และ Uphoff (1981: 45) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ (Benefits) ไม่ว่าจะเป็นผลประโยชน์ทางด้านวัตถุ ผลประโยชน์ทางสังคมหรือผลประโยชน์ส่วนบุคคล

4) ระดับบทบาทการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสภาองค์กรชุมชนในการขับเคลื่อนเพื่อส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนให้กับชุมชนท้องถิ่นในจังหวัดนครราชสีมา ด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล พบว่า ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.09$, $SD = 0.65$) ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากเมื่อสิ้นปี งบประมาณ ท่านได้รับทราบหรือรับฟังผลการดำเนินงานของสภาองค์กรชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ โคเฮน Cohen และ Uphoff (1981: 45) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Evaluation) เกี่ยวกับการควบคุมและการตรวจสอบการดำเนินกิจกรรมทั้งหมด และเป็นการแสดงถึงการปรับตัวในการมีส่วนร่วมต่อไป

2.2 ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพและการขับเคลื่อนของสภาองค์กรชุมชนสภาในการพัฒนาที่ยั่งยืนให้กับชุมชนท้องถิ่นในจังหวัดนครราชสีมา

จากการศึกษา หลักพื้นฐาน 7-S (McKinsey 7-S Framework) (McKinsey, 1980 อ้างใน เรวัตร์ ชาตรีวิศิษฐ์, 2554 :14) จำนวน 7 หลักการ จึงนำมาวิเคราะห์เป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพและการขับเคลื่อนของสภาองค์กรชุมชนสภาในการพัฒนาที่ยั่งยืนให้กับชุมชนท้องถิ่นในจังหวัดนครราชสีมา 6 ตัวแปร โดยเมื่อพิจารณารายด้านจะมีผลการศึกษาดังนี้

1) ด้านผู้นำองค์กร ($\bar{X} = 4.51$, $SD = 0.82$) ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก ประธานหรือผู้นำมีการวางแผน กำหนดนโยบาย ยุทธศาสตร์โครงการและกิจกรรมในการขับเคลื่อนของสภาองค์กรชุมชน สอดคล้องกับงานวิจัยของ ไททัศน์ มาลา และคณะ (2555) ที่ศึกษาบทบาทการทำงานร่วมกันระหว่างสภาองค์กรชุมชนกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นว่าผู้นำของสภาองค์กรชุมชนและองค์การบริหารส่วนตำบลมีทัศนคติไม่ดีต่อกัน ส่งผลให้เกิดความหวาดระแวงต่อกัน นำมาสู่การพัฒนาท้องถิ่นที่ขาดแผนการพัฒนาอย่างบูรณาการ

2) คณะกรรมการสภาองค์กรชุมชน ($\bar{X} = 4.441$, $SD = 0.83$) ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก คณะกรรมการมีความสามารถในการเลือกใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ ในการขับเคลื่อนของสภาองค์กรชุมชน สอดคล้องกับงานวิจัยของ ไททัศน์ มาลา และคณะ (2555) ที่กล่าวว่า สภาองค์กรชุมชนต้องจัดระบบความสัมพันธ์กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อลดช่องว่างของชุมชนกับท้องถิ่น เป็นช่องทางในการทำมาเข้าใจในความต้องการของประชาชนนำมาสู่การแก้ปัญหาาร่วมกัน โดยการบูรณาการแผนพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับแผนชุมชนของสภาองค์กรชุมชน

3) การบริหารสภาองค์กรชุมชน ($\bar{X} = 4.40$, $SD = 0.68$) ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก การจัดการ โครงสร้างการบริหารงานและระบบการบริหารที่มีความคล่องกับการส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนให้กับชุมชนท้องถิ่น สอดคล้องกับงานวิจัยของ ธนาราช คงคารักษ์, สถาพร เรืองธรรม (2560). การมีส่วนร่วมของสภาองค์กรชุมชนในกระบวนการวางแผนพัฒนาตำบลศึกษากรณีตำบลหนองแวง อำเภอบ้านแฮด และตำบลบ้านหว้า อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น พบว่า สภาองค์กรชุมชนเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมในกระบวนการจัดทำแผน เนื่องจากยังมีกิจกรรมที่สภาองค์กรชุมชนต้องมีการเสนอของบประมาณ

4) ด้านงบประมาณ ($\bar{X} = 4.62$, $SD = 0.72$) ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก มีคู่มือในการเบิกจ่ายงบประมาณในแต่ละประเภทในการขับเคลื่อนกิจกรรม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ไททัศน์ มาลา และคณะ (2555) ที่พบว่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรมีบทบาทที่สำคัญในการส่งเสริมสนับสนุนสภาองค์กรชุมชนในด้านงบประมาณ สถานที่ บุคลากร

5) สื่อและเทคโนโลยี ($\bar{X} = 4.35$, $SD = 0.69$) ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก การพัฒนาสื่อเทคโนโลยีเพื่อใช้ในการขับเคลื่อนของสภาองค์กรชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ไททัศน์ มาลา และคณะ (2555) ที่พบว่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรมีบทบาทที่สำคัญในการส่งเสริมสนับสนุนสภาองค์กรชุมชนในด้านข้อมูลข่าวสาร และเครื่องมือ

6) ปัจจัยด้านความสัมพันธ์และความร่วมมือของชุมชน ($\bar{X} = 4.53$, $SD = 0.74$) ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก มีหน่วยงานอื่นๆ เข้ามาร่วมในการเพื่อส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนให้กับชุมชน

ท้องถิ่น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ธนาราช คงคารักษ์, สถาพร เรืองธรรม (2560). การมีส่วนร่วมของสภาองค์กรชุมชนในกระบวนการวางแผนพัฒนาตำบลศึกษากรณีตำบลหนองแขง อำเภอบ้านแฮด และตำบลบ้านหว้า อำเภอมือง จังหวัดขอนแก่น พบว่า สภาองค์กรชุมชนตำบลหนองแขงมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อองค์การบริหารส่วนตำบล เนื่องจากข้อสัญญาทางการเมืองว่าจะช่วยเหลือสนับสนุนซึ่งกันและกัน ส่งผลให้มีการปรึกษาและพูดคุยกันได้ทุกครั้งเมื่อมีโอกาส ในขณะที่สภาองค์กรชุมชนตำบลบ้านหว้ามีความสัมพันธ์ไม่ดีกับองค์การบริหารส่วนตำบล อันเป็นผลสืบเนื่องมาจากประธานสภาองค์กรชุมชนมีทัศนคติที่ไม่ดีต่อองค์การบริหารส่วนตำบล

3. ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย รูปแบบกลไกการขับเคลื่อนของสภาองค์กรชุมชนเพื่อส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนให้กับชุมชนท้องถิ่นในจังหวัดนครราชสีมา ผู้วิจัยจึงมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

3.1 ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

คณะกรรมการสภาองค์กรชุมชนยังไม่สามารถเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการประเมินผล เพราะคณะกรรมการสภาองค์กรชุมชนยังไม่เห็นถึงความสำคัญและประโยชน์ที่ตนเองจะได้รับ จำเป็นที่จะต้องมีการนำผลการวิจัยไปต่อยอดในการพัฒนาให้คณะกรรมการสภาองค์กรชุมชนในพื้นที่เกิดความตระหนักและเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการทุกขั้นตอนเพื่อให้เกิดความเหมาะสมในพื้นที่

3.2 ข้อเสนอแนะเพื่อนำผลการวิจัยไปใช้ระดับนโยบาย

สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) และกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ต้องมีการกำหนดนโยบาย ยุทธศาสตร์ และงบประมาณลงมาในส่วนของสภาองค์กรชุมชนทั้งในระดับจังหวัด ระดับอำเภอ และระดับตำบลอย่างเหมาะสมในการเสนอโครงการเพื่อพัฒนาท้องถิ่นที่ดำเนินกิจกรรมโดยสภาองค์กรชุมชนระดับตำบล

3.3 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

ควรมีการศึกษาวิจัยประสิทธิภาพของสภาองค์กรชุมชนในการขับเคลื่อนกิจกรรมพัฒนาท้องถิ่น รวมถึงกระบวนการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในการขับเคลื่อนกิจกรรมของสภาองค์กรชุมชนระดับตำบล

บรรณานุกรม

- กมล ฉายาวัฒน์. (2549). **บริหารคนและงานตามหลักของพระพุทธเจ้า**. กรุงเทพฯ : ชบาพับลิชชิ่ง เวิร์กส.
- กรมการธรรมาภิบาลจังหวัดนครราชสีมา. (2566). **รายงานการประชุมคณะกรรมการธรรมาภิบาล จังหวัด นครราชสีมา . สืบค้นเมื่อ 23 ตุลาคม 2565 จาก**
https://www.ggc.opm.go.th/upload/...1.66.docx_644f8043968c0.pdf
- โกวิทย์พวงงาม. (2553). **การจัดการตนเองของชุมชนและท้องถิ่น**. กรุงเทพฯ: วิญญูชน.
- งามพิศ สัตย์สรวง. (2541). **การวิจัยทางมานุษยวิทยา**. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ : โอ เอส พริ้นติ้ง เฮ้าส์.
- จรัส อติวิทยากรณ์. (2553). **หลักการและทฤษฎีทางการบริหาร**. สงขลา: มหาวิทยาลัยทักษิณ.
- จอมพงศ์ มงคลวนิช. (2554). **การศึกษาสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน : การบริหารองค์การและบุคลากร**.
ทางการศึกษา. กรุงเทพฯ : สถาบันเทคโนโลยีสยาม.
- จักรรัช ธีระกุล. (2542). **สังคมวิทยาเบื้องต้น**. นครศรีธรรมราช : สถาบันราชภัฏนครศรีธรรมราช.
- จารุพร เพ็งสกุล. (2545). **ความคาดหวังของผู้นำชุมชนต่อบทบาทนักพัฒนาในการสร้างเสริม
ความเข้มแข็งแก่ชุมชนพื้นที่การดำเนินงานตามแผนปฏิบัติการสร้างเสริมความเข้มแข็ง
ของชุมชนเพื่อเผชิญปัญหาวิกฤตภาคใต้**. วิทยานิพนธ์ปริญญาพัฒนาชุมชนมหาบัณฑิต
คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- จุฑารัตน์ ชมพันธุ์ (2555). **การวิเคราะห์หลัก “การมีส่วนร่วมของประชาชน” ในบริบทประเทศ
ไทย**, วารสารการจัดการสิ่งแวดล้อม, 8(1), 123 – 140.
- เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง. (2527). **บทบาทขององค์กรชุมชนในการป้องกันความเสี่ยงของเด็กและเยาวชน**.
กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิชย์.
- ชุมศักดิ์ อินทร์รักษ์. (2551). **การบริหารงานวิชาการและการนิเทศภายในสถานศึกษา**. พิมพ์ครั้งที่
5. ปัตตานี: ฝ่ายเทคโนโลยีทางการศึกษา สำนักวิทยบริการ.
- ชัยยนต์ ประดิษฐ์ศิลป์. (2555). **วิธีวิทยาการวิจัยทางสังคม**. จันทบุรี : สาขารัฐประศาสนศาสตร์.
มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี.
- ดอกจันทร์ คำมีรัตน์ , บุญทัน ดอกไธสง, และ อิมรอน มะลูลีม.(2552). **กลยุทธ์ ในการบริหารของ
บริษัท เอ็นอีซีโทคิน อีเล็กทรอนิกส์ (ประเทศไทย) จำกัด**.
- ดิเรก ฤกษ์ห่วย. (2528). **การนำการเปลี่ยนแปลง : เน้นกระบวนการกระจายนวัตกรรม**. กรุงเทพฯ
: โครงการตำราพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

- ถวิลวดี บุรีกุล. (2548). **การมีส่วนร่วม แนวคิด ทฤษฎีและกระบวนการ**. กรุงเทพฯ : สถาบันพระปกเกล้า
- ไททัศน์ มาลา, อัครณัฐ วงศ์ปรีดี, อุดม ทุมโฆสิต และนภเรณู สัจจรักษ์ ธีระฐิติ. (2555). **บทบาทการทำงานร่วมกันระหว่างสภาองค์กรชุมชนกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น**. วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ในพระบรมราชูปถัมภ์, 6 (1), 29 – 43.
- ธนาราช คงคารักษ์, สถาพร เรืองธรรม. (2560). **การมีส่วนร่วมของสภาองค์กรชุมชนในกระบวนการวางแผนพัฒนาตำบลศึกษากรณีตำบลหนองแขง อำเภอบ้านแฮด และตำบลบ้านหว้า อำเภอมือง จังหวัดขอนแก่น**. มนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ 34 (2) พฤษภาคม - สิงหาคม 2560
- บัณฑิต อ่อนด า. (2533). **ยุทธศาสตร์ในการพัฒนาชนบท**. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ประพัฒน์ กังวานพณิชย์. (2550). **สภาพและปัญหาการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานอำเภอบ่อทอง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี เขต 2**. ปรินญาณิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษามหาวิทยาลัยบูรพา.
- ประเสริฐ แยมกลิ่นฟุ้งและคณะ. (2546). **สังคมและวัฒนธรรม**. ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะรัฐศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปาริชาติ วลัยเสถียร และคณะ. (2552). **กระบวนการและเทคนิคการทำงานของนักพัฒนา**. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ : โครงการเสริมสร้างการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข(สรส).
- พงษ์ธร ชุตیمانนท์. (2551). **บทบาทของสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลต่อการพัฒนาการเกษตรในจังหวัดกำแพงเพชร**. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่/เชียงใหม่.
- พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542. กรุงเทพฯ : อักษรเจริญ.
- ไพรัตน์ เตชะรินทร์. (2527). **การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา**. กรุงเทพฯ: ศักดิ์โสภาการพิมพ์.
- เมตต์ เมตต์การุณจิต. (2553). **การจัดการศึกษา : โดยชุมชน เพื่อชุมชน และสังคมไทย**. กรุงเทพฯ : ไทยรมเกล้า.
- ยุวัฒน์ วุฒิเมธี. (2536). **หลักการพัฒนาชุมชนและการพัฒนาชนบท**. กรุงเทพฯ: ไทยอนุเคราะห์ไทย.
- รพีพรรณ สุวรรณณัฐโชติ. (2550). **มนุษย์สังคม และวัฒนธรรม. มนุษย์กับสังคม**. ภาควิชาสารัตถศึกษา คณะศิลปศาสตร์มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.

- ราชบัณฑิตยสถาน. (2546). **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542**. กรุงเทพฯ: นานมี. บุคส์ พับลิเคชันส์ หน้า 602
- รินทร์ชัย พัฒนพงศา. 2547. **การมีส่วนร่วม หลักการพื้นฐาน เทคนิค และกรณีตัวอย่าง**. กรุงเทพฯ: ศูนย์หนังสือจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เรวัตร์ ชาตรีวิศิษฐ์ และคณะ. (2554). **การจัดการเชิงกลยุทธ์**. กรุงเทพฯ : อินเฮาส์ โนว์เเลจ.
- วันทนา สมภักดี. (2552). **การมีส่วนร่วมในการประกันคุณภาพภายในของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาร้อยเอ็ด เขต 2**. วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- วีระ ประเสริฐศิลป์ . (2546). **เอกสารประกอบการเรียนรู้ชุดวิชาผู้บริหารมืออาชีพ**. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา.
- ศิริชัย กาญจนวาสี. (2547). **ทฤษฎีการประเมิน**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศิริดา ศักดิ์สุนทรศิริ. (2554). **แนวทางในการจัดการศึกษาแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนภายใต้การบริหารขององค์การบริหารส่วนตำบลคลองอุดมชลจรจังหวัดฉะเชิงเทรา**.
- สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน(องค์กรมหาชน). (2550). **สภาองค์กรชุมชน : รวมพลังสร้างความเข้มแข็งของชุมชน**. กรุงเทพฯ : สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน(องค์กรมหาชน).
- สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์กรมหาชน). (2551). **พระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชน พ.ศ.2551**. กรุงเทพฯ : สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน(องค์กรมหาชน).
- สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน(องค์กรมหาชน). (2552). **คู่มือการจัดตั้งและพัฒนากิจการของสภาองค์กรชุมชนตำบล**. กรุงเทพฯ : สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน(องค์กรมหาชน).
- สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน. (2565). **รายงานผลการปฏิบัติงาน ปีงบประมาณ 2565 (1 ตุลาคม 2564 – 30 กันยายน 2565)**. สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์กรมหาชน) กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์
- สมศักดิ์ ศรีสันติสุข. (2535). **สังคมไทย : แนวทางวิจัยและการพัฒนา**. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์.
- สัญญา สัญญาวิวัฒน์. (2525). **การพัฒนาชุมชน**. พิมพ์ครั้งที่ 2, กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช.
- สัมพันธ์ เตชะอริก. (2540). **พัฒนาความเข้มแข็งขององค์กรชาวบ้าน**. กรุงเทพฯ: เคล็ดไทย.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ. (2552). **การจัดระดับการกำกับดูแลองค์กรภาครัฐตามหลักธรรมาภิบาลของการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี**. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ.

- сайนต์ ไพโรชาญจิตร,сайนต์ ไพโรชาญจิตร..[และคนอื่นๆ]. (2549). **กระบวนการเรียนรู้และจัดการความรู้ของชุมชน ด้านศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น**. กรุงเทพฯ:ภาควิชาการพัฒนชุมชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- อคิน รพีพัฒน์. (2527). **การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาชนบทในสภาพสังคม และวัฒนธรรม**. ไทย. กรุงเทพฯ : ศักดิ์โสภณาการพิมพ์.
- อมรพรรณ ประจันตวนิชย์. (2550). **ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมในการทำงานและปัจจัยส่วนบุคคลที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมในการประกันคุณภาพการศึกษาของบุคลากรในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์**. ปรินญาณิพนธ์ปรินญาการศึกษามหาบัณฑิต (สาขาวิชาการวิจัยและสถิติทางการศึกษา) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- อรทัย ก๊กผล. (2548). **คู่มือการมีส่วนร่วมของประชาชนสำหรับนักบริหารท้องถิ่น**. กรุงเทพฯ: จรัญสนิทวงศ์การพิมพ์.
- Almond, Gabriel., Dalton, Russell., Powell, Bingham and Strom. (2006). **Comparative. Politics Today: A World View**. New York: Longman.
- Broom, L. and Selznick, P. (1973). **Sociology : A text with adapted Readings**. Fifthed. New York : Harper and Row.
- Cohen , J. M., & Uphoff, N. T.. (1981). **Rural Development Participation : Concept and Measures for Project Design Implementation and Evaluation**. Ithaca. NY: Rural Development Committee Center for InternationalStudies. Cornell University.
- Ethridge, Marcus E. and Handelman, Howard. (2004). **Politics in a Changing World**. (3rd Ed). Belmont, CA.: Wadsworth.
- Gorton, A.R. (1983) . **School Leadership and Administration : Important Concepts, Case Studie, and Simulation**, Dubuque, Iowa : Win. C. Brown.
- Huggins and Turner. (1997). **Political Science: An Introduction**. New Jersey: Prentice-Hall
- Krejcie,R.V. and Morgan, D.W. (1970). **Determining Sample Size for Research Activities, Education and Measurement**. 6(1), 607-610.
- Lum, L. (1979). **Explaining Nursing Turnover Intent: Job Satisfaction, Pay Satisfaction, or Organization Commitment**. Journal of Organization Behavior, 19, 128.
- Maslow, A. H. (1970). **Motivation and Personality**. New York: Harper and Row.

- Reeder, W. (1971). **patial theories from thed 25 year reasearch programe on directive factor in Believer and social action**. New York: Mcgraw hill.
- Reeves,T.Elton. (1970). **The Dynamics of Group Behavior**. USA.
- Theodore Sarbin and Raph H. Jurnur. (1995). **Role The Encyclopedia of social Science**. New York : Gordon and Breach Science Pubishers.
- Tommy, M. A. (1992). **Transformational Leadership in Nursing**. St. Louis, MO : Mosby Year Book.
- United Nation. (1998). **Popular Participation In Decision Making For Development**, (New York: United Notwess Publication.
- WHO and UNICEF. (1 9 7 8). **Report of the international conference on primary health care**. New York: N.P.Press,1978 : 41.

ประวัติบุคคล (โครงการการแก้ไขปัญหาความยากจนแบบเบ็ดเสร็จและแม่นยำในจังหวัดนครราชสีมา (ระยะที่ 2)

ชื่อ-นามสกุล (ภาษาไทย) ดร.ปิยะนันท์ ทรงสุนทรวัฒน์

ชื่อ-นามสกุล (ภาษาอังกฤษ) Dr.Piyanan Songsoontorawut

เพศ ชาย วันเดือนปีเกิด 23 ตุลาคม พ.ศ. 2526

ตำแหน่งปัจจุบัน (อาจารย์, ผศ., รศ., ศ., ตำแหน่งทางราชการ) : ผู้ช่วยศาสตราจารย์

บัตรประจำตัวประชาชนเลขที่ 5-3018-00048-09-1

สถานที่ติดต่อ (ที่ทำงาน) หลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา 340 ถนนสุนทรารายณ์ อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา 30000

โทรศัพท์/โทรสาร 0857777808 E-mail: piyanan.s@nrru.ac.th

ที่อยู่ (ที่บ้าน) 939/34 หมู่ 1 ถนนสุนทรารายณ์ ตำบลบ้านเกาะ อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา 30000

ประวัติการศึกษา (ปริญญาตรี – เอก; สาขา และสถาบัน)

ระดับการศึกษา	สาขาวิชาที่สำเร็จการศึกษา	จบจากสถาบัน
ปริญญาตรี	นิติศาสตรบัณฑิต (นบ.)	มหาวิทยาลัยวงษ์ชวลิตกุล
ปริญญาตรี	ศิลปศาสตรบัณฑิต (ศศ.บ.) (รัฐศาสตร์)	มหาวิทยาลัยรามคำแหง
ปริญญาโท	นิติศาสตรมหาบัณฑิต (นม.)	มหาวิทยาลัยรามคำแหง
ปริญญาโท	รัฐศาสตรมหาบัณฑิต (รม.) (การเมืองการปกครอง)	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ปริญญาโท	รัฐศาสตรมหาบัณฑิต (รม.) (การเมืองการปกครองท้องถิ่น)	มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
ปริญญาเอก	ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต (ปรด.) (การเมืองการปกครอง)	มหาวิทยาลัยรามคำแหง

ก. ผลงานวิจัยที่ตีพิมพ์ในวารสารระดับชาติและนานาชาติ

ปิยะนันท์ ทรงสุนทรวัฒน์ และ คธาวุธ พลโคตร. (2560). บทบาทของสภาเด็กและเยาวชนในการขับเคลื่อนกิจกรรมเทศบาลนครนครราชสีมา. การประชุมวิชาการและนำเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ ครั้งที่ 7 “มหาวิทยาลัยเพื่อรับใช้สังคม.....พลังขับเคลื่อนประเทศไทยสู่ยุค 4.0”, 6-7 กรกฎาคม 2560. P. 643 – 653.

คธาวุธ พลโคตร และปิยะนันท์ ทรงสุนทรวัฒน์. (2562). มาตรการระงับข้อพิพาทแรงงานโดยสมัครใจ. การประชุมวิชาการเสนอผลงานระดับชาติ ครั้งที่ 9 มหาวิทยาลัยพายัพ พ.ศ. 2562. 8 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2562. หน้า 45 – 55.

คธาวุธ พลโคตร และปิยะนันท์ ทรงสุนทรวัฒน์. . (2563). การมีส่วนร่วมเครือข่ายทางสังคมเพื่อขับเคลื่อนโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลหนองบัวแดง อำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ. การประชุมวิชาการเสนอผลงานระดับชาติ ครั้งที่ 10 มหาวิทยาลัยพายัพ พ.ศ. 2563. 14 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2563. หน้า 251 – 263.

ปิยะนันท์ ทรงสุนทรวัฒน์. (2564). รูปแบบการบริหารเครือข่ายเกษตรกรรมแปลงใหญ่ในการเพิ่มมูลค่าข้าวอย่างยั่งยืน. วารสารชุมชนวิจัย มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา. ปีที่ ๑๕ ฉบับที่ 2 (เมษายน-มิถุนายน พ.ศ. 2564). 94-103.

ปิยะนันท์ ทรงสุนทรวัฒน์. (2564). กระบวนการสร้างเครือข่ายองค์การนักศึกษาในจังหวัดนครราชสีมาในการขับเคลื่อนกิจกรรมสำนึกพลเมือง. วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น. ปีที่ 5 ฉบับที่ 1(2564) : มกราคม-เมษายน. 47-64.

ข. ผลงานวิจัยที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้

ศธาวัช พลโคตร และปิยะนันท์ ทรงสุนทรวัฒน์. . (2563). การมีส่วนร่วมเครือข่ายทางสังคมเพื่อขับเคลื่อนโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลหนองบัวแดง อำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ. การประชุมวิชาการเสนอผลงานระดับชาติ ครั้งที่ 10 มหาวิทยาลัยพายัพ พ.ศ. 2563. 14 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2563. หน้า 251 – 263.

ค. ผลงานอื่น ๆ เช่น ตำรา บทความ สิทธิบัตร ฯลฯ

ตำรา

ปิยะนันท์ ทรงสุนทรวัฒน์. (2562). สถาบันการเมืองและองค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญ. มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา

ง. รางวัลผลงานวิจัยที่เคยได้รับ

บทความวิจัยดีเด่น ในการประชุมวิชาการเสนอผลงานระดับชาติ ครั้งที่ 10 มหาวิทยาลัยพายัพ พ.ศ. 2563 เรื่อง “การมีส่วนร่วมเครือข่ายทางสังคมเพื่อขับเคลื่อนโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลหนองบัวแดง อำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ”

จ. สาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง (สามารถตอบได้มากกว่า 1 สาขา)

รัฐศาสตร์, นิติศาสตร์

ฉ. ภาระงานในปัจจุบัน

1) งานประจำ : อาจารย์ผู้รับผิดชอบหลักสูตรหลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา

2) งานวิจัยที่รับผิดชอบในปัจจุบัน :

การพัฒนารูปแบบการใกล้เคียงระดับข้อพิพาทโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนในจังหวัดนครราชสีมา ทุนวิจัยจากมหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา ปีงบประมาณ 2565